

UCHWAŁA NR 8395/23
ZARZĄDU WOJEWÓDZTWA ŚWIĘTOKRZYSKIEGO

z dnia 29 grudnia 2023 roku

w sprawie rozpatrzenia i przyjęcia wyników konsultacji społecznych projektu dokumentu zawierającego zbiór programów z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej dla województwa świętokrzyskiego na lata 2023-2028 tj.: „Ramowy program ochrony osób doznających przemocy domowej”, „Ramowy program korekcyjno-edukacyjny dla osób stosujących przemoc domową”, „Ramowy program psychologiczno-terapeutyczny dla osób stosujących przemoc domową” oraz przyjęcia do realizacji dokumentu zawierającego zbiór programów z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej dla województwa świętokrzyskiego na lata 2023-2028 tj.: „Ramowy program ochrony osób doznających przemocy domowej”, „Ramowy program korekcyjno-edukacyjny dla osób stosujących przemoc domową”, „Ramowy program psychologiczno-terapeutyczny dla osób stosujących przemoc domową”

Na podstawie art. 41 ust. 4 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (t.j. Dz. U. z 2022 r., poz. 2094 z późn. zm.), art. 6 ust. 6 pkt 3 ustawy z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy domowej (t.j. Dz. U. z 2021 r., poz. 1249 z późn. zm.), art. 5 ust. 2 pkt 4 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (t.j. Dz.U. z 2023 r., poz. 57) oraz Uchwały Nr VIII/94/19 Sejmiku Województwa Świętokrzyskiego z dnia 15 kwietnia 2019 r. w sprawie przyjęcia zasad i trybu przeprowadzenia konsultacji społecznych z mieszkańcami województwa świętokrzyskiego (t.j. Dz. Urz. Woj. Święt. z 2011 r., Nr 217 poz. 2537) uchwala się co następuje:

§ 1

1. Przyjmuje się sprawozdanie z przeprowadzonych konsultacji społecznych wraz z informacją o wynikach konsultacji społecznych projektu dokumentu zawierającego zbiór programów z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej dla województwa świętokrzyskiego na lata 2023-2028 tj.: „Ramowy program ochrony osób doznających przemocy domowej”, „Ramowy program korekcyjno-edukacyjny dla osób stosujących przemoc domową”, „Ramowy program psychologiczno-terapeutyczny dla osób stosujących przemoc domową”, stanowiące załącznik nr 1 do niniejszej uchwały.

2. Przyjmuje się do realizacji dokument zawierających zbiór programów z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej dla województwa świętokrzyskiego na lata 2023-2028 tj.: „Ramowy program ochrony osób doznających przemocy domowej”, „Ramowy program korekcyjno-edukacyjny dla osób stosujących przemoc domową”, „Ramowy program psychologiczno-terapeutyczny dla osób stosujących przemoc domową”, stanowiący załącznik nr 2 do niniejszej uchwały.

§ 2

Wykonanie Uchwały powierza się Dyrektorowi Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Świętokrzyskiego.

§ 3

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

MARSZAŁEK
WOJEWÓDZTWA ŚWIĘTOKRZYSKIEGO
ANDRZEJ BĘTKOWSKI
(dokument podpisano elektronicznie)

Uzasadnienie:

Zgodnie z art. 6 ust. 6 pkt 3 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej do zadań własnych samorządu województwa należy w szczególności: opracowywanie ramowych programów ochrony osób doznających przemocy domowej oraz ramowych programów korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową, a także ramowych programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową.

Głównym celem ramowych programów jest zwiększenie skuteczności działań w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej poprzez ochronę osób doznających przemocy domowej oraz prowadzenie programów korekcyjno-edukacyjnych i psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową.

Konieczność opracowania ramowych programów wynikała z upływu perspektywy czasowej, do której obowiązywały poprzednie programy oraz nowelizacji ustawy o przeciwdziałaniu przemocy domowej. Cele oraz kierunki działań zaproponowane w ramowych programach koncentrują się na zapewnieniu skutecznego systemu ochrony osób doznających przemocy domowej, oraz działań korygujących zachowania „przemocowe” osób stosujących przemoc domową. Istotnym elementem ramowych programów są działania ukierunkowane na koordynację działań i rozwój współpracy instytucji, służb, organizacji pozarządowych oraz innych podmiotów, których celem jest zapewnienie ochrony osób doznających przemocy domowej i realizacja programów dla osób stosujących przemoc domową. Uchwałą Nr 8291/23 Zarządu Województwa Świętokrzyskiego z dnia 13 grudnia 2023 r. projekt dokumentu zawierający zbiór trzech ramowych programów został skierowany do konsultacji społecznych z mieszkańcami województwa świętokrzyskiego. Od dnia 14 grudnia 2023 r. do 18 grudnia 2023 r. trwały konsultacje społeczne projektu dokumentu.

Świętokrzyska Rada Działalności Pożytku Publicznego pozytywnie zaopiniowała projekt dokumentu oraz nie wniosła uwag, podejmując stosowną uchwałę w tym zakresie. W okresie przeprowadzonych konsultacji społecznych nie wpłynęły żadne uwagi do projektu dokumentu.

W związku z powyższym zasadne jest podjęcie uchwały w sprawie rozpatrzenia i przyjęcia wyników konsultacji społecznych projektu dokumentu oraz przyjęcia do realizacji dokumentu zawierającego zbiór programów z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej tj.: „Ramowy program ochrony osób doznających przemocy domowej”, „Ramowy program korekcyjno-edukacyjny dla osób stosujących przemoc domową”, „Ramowy program psychologiczno-terapeutyczny dla osób stosujących przemoc domową”, stanowiącego załącznik do projektu uchwały.

**Sprawozdanie
z przeprowadzonych konsultacji społecznych
wraz z informacją o wynikach konsultacji społecznych
projektu dokumentu zawierającego zbiór programów z zakresu
przeciwdziałania przemocy domowej dla województwa świętokrzyskiego na
lata 2023-2028 tj. „Ramowy program ochrony osób doznających przemocy
domowej”, „Ramowy program korekcyjno-edukacyjny dla osób stosujących
przemoc domową”, „Ramowy program psychologiczno-terapeutyczny dla
osób stosujących przemoc domową”**

1. Podstawy prawne konsultacji społecznych:

- art. 41 ust. 4 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (t.j. Dz. U. z 2022 r., poz. 2094 z późn. zm.),
- art. 6 ust. 6 pkt 3 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej (t.j. Dz.U. z 2021 r., poz. 1249 z późn. zm.),
- art. 5 ust. 2 pkt 4 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (t.j. Dz.U. z 2023 r., poz. 571)
- Uchwała Nr VIII/94/19 Sejmiku Województwa Świętokrzyskiego z dnia 15 kwietnia 2019 r. w sprawie przyjęcia zasad i trybu przeprowadzenia konsultacji społecznych z mieszkańcami województwa świętokrzyskiego (t.j. Dz. Urz. Woj. Świąt. z 2011 r., Nr 217 poz. 2537)

2. Okres prowadzenia konsultacji społecznych:

Zarząd Województwa Świętokrzyskiego na posiedzeniu w dniu 13 grudnia 2023 r. podjął uchwałę Nr 8291/23 w sprawie przyjęcia i skierowania do konsultacji społecznych projektu dokumentu zawierającego zbiór programów z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej dla województwa świętokrzyskiego na lata 2023-2028 tj.: „Ramowy program ochrony osób doznających przemocy domowej”, „Ramowy program korekcyjno-edukacyjny dla osób stosujących przemoc domową”, „Ramowy program psychologiczno-terapeutyczny dla osób stosujących przemoc domową”.

Informacja o konsultacjach społecznych została zamieszczona w:

- w Biuletynie Informacji Publicznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Świętokrzyskiego: www.bip.sejmik.kielce.pl w dziale: Projektowanie aktów normatywnych/Konsultacje społeczne;
- na stronie internetowej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Świętokrzyskiego www.swietokrzyskie.pro w aktualnościach Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej wg następującej ścieżki dostępu:

Strona główna > Urząd Marszałkowski > Departamenty > Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej > Aktualności Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej.

Na ww. stronach przez cały czas trwania konsultacji społecznych dostępny był projekt konsultowanego dokumentu wraz z formularzem konsultacji. Dokument przesłany został również drogą elektroniczną do Świętokrzyskiej Rady Działalności Pożytku Publicznego oraz udostępniony był w Regionalnym Ośrodku Polityki Społecznej. Przedmiotowe konsultacje społeczne prowadzone były w terminie od dnia 14 grudnia 2023 r. do 18 grudnia 2023 r.

3. Uczestnicy konsultacji społecznych:

- a) mieszkańcy województwa świętokrzyskiego,
- b) Świętokrzyska Rada Działalności Pożytku Publicznego.

4. Wyniki konsultacji społecznych:

W wyniku przeprowadzonych konsultacji społecznych:

- a) do Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Kielcach nie wpłynęła żadna uwaga dotycząca konsultowanego dokumentu,
- b) Świętokrzyska Rada Działalności Pożytku Publicznego pozytywnie zaopiniowała projekt konsultowanego dokumentu.

5. Uwagi:

Sprawozdanie z przeprowadzonych konsultacji społecznych wraz z informacją o wynikach przeprowadzonych konsultacjach społecznych projektu dokumentu zawierającego zbiór programów z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej dla województwa świętokrzyskiego na lata 2023-2028 tj.: „Ramowy program ochrony osób doznających przemocy domowej”, „Ramowy program korekcyjno-edukacyjny dla osób stosujących przemoc domową”, „Ramowy program psychologiczno-terapeutyczny dla osób stosujących przemoc domową” po rozpatrzeniu i przyjęciu przez Zarząd Województwa Świętokrzyskiego, zostaną umieszczone w Biuletynie Informacji Publicznej Województwa Świętokrzyskiego www.bip.sejmik.kielce.pl oraz na stronie internetowej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Świętokrzyskiego: www.swietokrzyskie.pro.

W związku z powyższym konsultacje społeczne projektu dokumentu zawierającego zbiór programów z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej dla województwa świętokrzyskiego na lata 2023-2028 tj. „Ramowy program ochrony osób doznających przemocy domowej”, „Ramowy program korekcyjno-edukacyjny dla osób stosujących przemoc domową”, „Ramowy program psychologiczno-terapeutyczny dla osób stosujących przemoc domową” uznaje się za przeprowadzone.

WOJEWÓDZTWO
ŚWIĘTOKRZYSKIE

Ramowy program ochrony osób doznających przemocy domowej w województwie świętokrzyskim na lata 2023-2028

**Ramowy program korekcyjno-edukacyjny
dla osób stosujących przemoc domową
w województwie świętokrzyskim na lata 2023-2028**

**Ramowy program psychologiczno-terapeutyczny
dla osób stosujących przemoc domową
w województwie świętokrzyskim na lata 2023-2028**

Wykaz skrótów

art.	artykuł
GKRPA	Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych
JOPS	jednostki organizacyjne pomocy społecznej
JST	jednostka samorządu terytorialnego
RPPPD	Rządowy Program Przeciwdziałania Przemocy Domowej
MOPR	Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Kielcach
MOPS	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej
NGO	organizacja pozarządowa
OIK	ośrodek interwencji kryzysowej
OPS	ośrodek pomocy społecznej
PCPR	powiatowe centrum pomocy rodzinie
PIK	punkt interwencji kryzysowej
PK	punkt konsultacyjny
ROPS	Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Świętokrzyskiego
RP	Rzeczpospolita Polska
SOW	specjalistyczny ośrodek wsparcia dla osób doznających przemocy domowej
ZI	zespół interdyscyplinarny

Spis treści

Wykaz skrótów.....	2
Wstęp	5
I. Podstawy prawne	7
III. Infrastruktura wsparcia osób doznających przemocy domowej	22
IV. Monitoring.....	27
V. Ramowy program ochrony osób doznających przemocy domowej w województwie świętokrzyskim na lata 2023-2028	29
5.1. Założenia i wskazówki dla podmiotów realizujących programy ochrony osób doznających przemocy	29
5.2. Wnioski z diagnozy.....	32
5.3. Cel programu.....	34
5.4. Działania programu – rekomendacje dla samorządów	35
5.5. Adresaci programu	39
5.6. Realizatorzy programu	41
5.7. Zasady realizacji programu	42
5.8. Finansowanie programu	44
VI. Ramowy program korekcyjno-edukacyjny dla osób stosujących przemoc domową w województwie świętokrzyskim na lata 2023-2028	46
6.1. Założenia programu – rekomendacje dla podmiotów realizujących programy korekcyjno-edukacyjne	46
6.2. Wnioski z diagnozy.....	50
6.3. Cele programu.....	51
6.4. Działania programu – rekomendacje dla samorządów	52
6.5. Adresaci programu	55
6.6. Realizatorzy programu	56
6.7. Zasady realizacji programu	57
6.8. Monitoring i ewaluacja programu	68
6.9. Finansowanie programu	70
VII. Ramowy program psychologiczno-terapeutyczny dla osób stosujących przemoc domową w województwie świętokrzyskim na lata 2023-2028.....	72
7.1. Założenia programu – rekomendacje dla podmiotów realizujących programy psychologiczno-terapeutyczne	72

7.2. Wnioski z diagnozy zjawiska przemocy domowej w regionie	73
7.3. Cel programu.....	74
7.4. Działania programu – rekomendacje dla samorządów	75
7.5. Adresaci programu	77
7.6. Realizatorzy programu	78
7.7. Zasady realizacji programu	79
7.8. Monitoring i ewaluacja programu	85
7.9. Finansowanie programu	86
Zakończenie	87
Aneks. Zasoby instytucjonalne	89

Wstęp

Złożoność zjawiska przemocy domowej oraz jego skutków dla osoby, rodziny i społeczności lokalnej wymaga szerokiego i komplementarnego podejścia do zadań związanych z jej przeciwdziałaniem.

Przeciwdziałanie przemocy domowej koncentruje się głównie na działaniach adresowanych do osób doznających przemocy. Główną bowiem zasadą działań, podejmowanych na ich rzecz jest zapewnienie bezpieczeństwa i ochrony przed dalszym krzywdzeniem. Z tego też względu większość tych działań ma charakter naprawczy i polega na pracy z osobami doznającymi przemocy. Wszelkie działania podejmowane w tym zakresie powinny opierać się na zasadzie interdyscyplinarności, co przyczyni się do maksymalizacji ich skuteczności i pozwoli na objęcie osób doznających przemocy domowej – pomocą spójną, różnorodną, a jednocześnie dostosowaną do indywidualnych potrzeb.

Jednak, aby skutecznie zapobiegać przemocy i zwalczać jej negatywne skutki konieczne jest podjęcie wielowymiarowych działań w stosunku do osób stosujących przemoc, uwzględniających prowadzenie zarówno bezpośrednich działań korekcyjno-edukacyjnych, jak i psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc. Stanowi to jednocześnie odpowiedź na potrzeby osób doznających przemocy, które oczekują zatrzymania przemocy domowej poprzez m.in. zmianę zachowań i postaw osoby krzywdzącej. Poddanie osób stosujących przemoc pracy korekcyjnej, daje szansę na to, że będą one w stanie zmienić swój schemat myślenia i postępowania.

Opracowanie ramowych programów z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej należy do zadań własnych samorządu województwa, wynikających z art. 6 ust. 6 pkt 3 ustawy z 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy domowej. Zgodnie z nim *„do zadań własnych samorządu województwa należy w szczególności: opracowanie ramowych programów ochrony osób doznających przemocy domowej oraz ramowych programów korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową, a także ramowych programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową”*.

Programy te stanowią integralną część systemu przeciwdziałania przemocy domowej w regionie: określają główne obszary i formy oddziaływań wobec osób doznających oraz stosujących przemoc w województwie świętokrzyskim. Stanowią ramy odniesienia do opracowania i realizacji gminnych i powiatowych programów przeciwdziałania przemocy

domowej i ochrony osób doznających przemocy domowej oraz programów korekcyjno-edukacyjnych i psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc, uwzględniających lokalną specyfikę i uwarunkowania oraz dostosowanych do potrzeb uczestników.

Celem ramowego programu ochrony osób doznających przemocy domowej jest nakreślenie ram działań w obszarze pracy z osobami doznającymi przemocy domowej, realizowanych zarówno przez instytucje samorządowe, jak i organizacje pozarządowe.

Ramowy program korekcyjno-edukacyjny ukierunkowany jest na zmianę postaw i zachowań osób stosujących przemoc, który zmniejszy ryzyko dalszego stosowania przemocy oraz zwiększy ich zdolność do samokontroli agresywnych zachowań i konstruktywnego współżycia w rodzinie/środowisku. Określa cele, działania oraz wskazuje zagadnienia, na które należy zwrócić szczególną uwagę, realizując tego typu programy. Program uzupełnia różne formy interwencji prawnych i administracyjnych podejmowanych wobec osób stosujących przemoc.

Uzupełnieniem działań podjętych wobec osób stosujących przemoc domową jest program psychologiczno-terapeutyczny, który jest jednym z elementów systemu działań, ukierunkowanych na zmniejszenie negatywnych następstw przemocy w życiu rodzinnym oraz społecznym.

Określone w programach działania wpisują się w realizację celów regionalnych dokumentów programowych i strategicznych województwa świętokrzyskiego. Programy są spójne z Wojewódzkim Programem Przeciwdziałania Przemocy Domowej Województwa Świętokrzyskiego na lata 2023-2028, stanowiąc jego integralną część.

I. Podstawy prawne

Przemoc narusza podstawowe prawa człowieka, w tym prawo do życia i zdrowia oraz poszanowania godności osobistej. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. zapewnia każdemu nietykalność osobistą i cielesną oraz stawia na ich straży władze publiczne. Gwarantuje ona ochronę osób, w tym dzieci przed przemocą domową: *„Nikt nie może być poddany torturom, ani okrutnemu, niehumanitarnemu lub poniżającemu traktowaniu i karaniu. Zakazuje się stosowania kar cielesnych”* (art. 40 Konstytucji RP). Konstytucja wskazuje również, iż instytucja rodziny jest objęta szczególną ochroną i opieką Rzeczypospolitej Polskiej, a jej dobro państwo ma obowiązek uwzględniać w swojej polityce społecznej, zwłaszcza poprzez udzielanie szczególnej pomocy rodzinom znajdującym się w sytuacji kryzysowej. Zadaniem państwa jest ochrona rodziny przed zagrożeniami, a tym przed przemocą ze strony osób najbliższych. Odzwierciedlenie zapisów Konstytucji stanowią zapisy aktów normatywnych wskazanych poniżej.

Podstawę prawną ramowego programu ochrony osób doznających przemocy domowej, ramowego programu korekcyjno-edukacyjnego dla osób stosujących przemoc domową oraz ramowego programu psychologiczno-terapeutycznego dla osób stosujących przemoc domową stanowią zatem następujące akty prawne:

- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.,
- ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej,
- ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej,
- ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi,
- Uchwała Nr 248 Rady Ministrów z dnia 9 grudnia 2022 r. w sprawie ustanowienia Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na rok 2023,
- Rozporządzenie Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 20 czerwca 2023 r. w sprawie standardu podstawowych usług świadczonych przez specjalistyczne ośrodki wsparcia dla osób doznających przemocy domowej oraz wymagań kwalifikacyjnych wobec osób zatrudnionych w tych ośrodkach,
- Rozporządzenie Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 20 czerwca 2023 r. w sprawie nadzoru i kontroli nad realizacją zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej,

- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 6 września 2023 r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta”,
- Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 29 sierpnia 2023 r. w sprawie wzoru zaświadczenia lekarskiego o przyczynach i rodzaju uszkodzeń ciała związanych z użyciem przemocy domowej,
- Rozporządzenie Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 20 czerwca 2023 r. w sprawie programów korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową,
- Rozporządzenie Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 22 czerwca 2023 r. w sprawie programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową oraz wymagań kwalifikacyjnych wobec osób prowadzących te programy.

Ramowe programy są spójne z następującymi dokumentami o charakterze strategicznym, funkcjonującymi na poziomie wojewódzkim:

- Strategią Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego 2030+,
- Strategią Polityki Społecznej Województwa Świętokrzyskiego na lata 2021-2030,
- Regionalnym Planem Rozwoju Usług Społecznych i Deinstytucjonalizacji dla Województwa Świętokrzyskiego na lata 2023-2025,
- Wojewódzkim Programem Przeciwdziałania Przemocy Domowej Województwa Świętokrzyskiego na lata 2023-2028,
- Wojewódzkim Programem Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii na lata 2022-2025,
- Regionalnym Programem Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej do roku 2025,
- Wojewódzkim Programem Przeciwdziałania Wykluczeniu Społecznemu na lata 2018-2023,
- Świętokrzyskim Programem Pomocy Społecznej do roku 2023.

II. Zjawisko przemocy domowej – podstawowe informacje

Definicja przemocy domowej

Definicja przemocy domowej została określona w ustawie z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy domowej. Zgodnie z art. 2 ust. 1 pkt 1 cytowanej wyżej ustawy przez przemoc domową należy rozumieć *„jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie, wykorzystujące przewagę fizyczną, psychiczną lub ekonomiczną, naruszające prawa lub dobra osobiste osoby doznającej przemocy domowej, w szczególności:*

- 1) narażające tę osobę na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia lub mienia,*
- 2) naruszające jej godność, nietykalność cielesną lub wolność, w tym seksualną,*
- 3) powodujące szkody na jej zdrowiu fizycznym lub psychicznym, wywołujące u tej osoby cierpienie lub krzywdę,*
- 4) ograniczające lub pozbawiające tę osobę dostępu do środków finansowych lub możliwości podjęcia pracy lub uzyskania samodzielności finansowej,*
- 5) istotnie naruszające prywatność tej osoby lub wzbudzające u niej poczucie zagrożenia, poniżenia lub udręczenia, w tym podejmowane za pomocą środków komunikacji elektronicznej”.*

Definicja osoby doznającej przemocy domowej

Zgodnie z art. 2 ust. 1 pkt 2 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy domowej przez osobę doznającą przemocy domowej rozumie się:

- a) „małżonka, także w przypadku gdy małżeństwo ustało lub zostało unieważnione, oraz jego wstępnych, zstępnych, rodzeństwo i ich małżonków,*
- b) wstępnych i zstępnych oraz ich małżonków,*
- c) rodzeństwo oraz ich wstępnych, zstępnych i ich małżonków,*
- d) osobę pozostającą w stosunku przysposobienia i jej małżonka oraz ich wstępnych, zstępnych, rodzeństwo i ich małżonków,*
- e) osobę pozostającą obecnie lub w przeszłości we wspólnym pożyciu oraz jej wstępnych, zstępnych, rodzeństwo i ich małżonków,*
- f) osobę wspólnie zamieszkującą i gospodarującą oraz jej wstępnych, zstępnych, rodzeństwo i ich małżonków,*
- g) osobę pozostającą obecnie lub w przeszłości w trwałej relacji uczuciowej lub fizycznej niezależnie od wspólnego zamieszkiwania i gospodarowania,*

h) małoletniego

– *wobec których jest stosowana przemoc domowa”.*

Przez osobę doznającą przemocy domowej należy także rozumieć małoletniego będącego świadkiem przemocy domowej wobec osób, o których mowa wyżej (art. 2 ust. 2 cytowanej wyżej ustawy).

Definicja osoby stosującej przemoc domową

Przez osobę stosującą przemoc domową należy rozumieć pełnoletniego, który dopuszcza się przemocy domowej wobec osób, o których mowa w art. 2 ust. 1 pkt 2 ustawy.

Cechy przemocy domowej

Przemoc wykracza poza społeczne zasady wzajemnej relacji, godzi w osobistą wolność i godność jednostki, przyczynia się do fizycznej lub psychicznej szkody. O przemocy domowej można mówić wówczas, gdy spełnia następujące cechy:

- **intencjonalność** – oznacza to, że przemoc jest celowym, świadomym i zamierzonym działaniem lub zaniechaniem działania i ma na celu uzyskanie kontroli/władzy nad osobą doznającą przemocy oraz jej całkowite podporządkowanie;
- **nierównowaga sił** – oznacza to relację, w której jedna ze stron jest podporządkowana tej drugiej; osoba stosująca przemoc wykorzystuje swoją przewagę fizyczną i psychiczną, status materialny lub pozycję społeczną, aby zdominować i podporządkować sobie osobę doznającą przemocy;
- **naruszanie praw i dóbr** – oznacza to relację, w której osoba stosująca przemoc wykorzystuje przewagę siły, aby naruszyć podstawowe prawa lub godność osoby doznającej przemocy (np. prawo do nietykalności cielesnej, szacunku, stanowienia o sobie, godności); osoba stosująca przemoc często atakuje, obraża, ośmiesza (także w towarzystwie), traktuje przedmiotowo, zabrania kontaktów z rodziną i przyjaciółmi, podejmowania pracy zawodowej, itp.;
- **powodowanie cierpienia i szkód** – oznacza to relację, w której osoba stosująca przemoc naraża zdrowie i życie osoby doznającej przemocy na poważne szkody (zarówno fizyczne, jak i psychiczne), osłabiając jej zdolność do samoobrony; w wyniku wieloletniej przemocy domowej osoby te mogą dojść do przekonania, że zasługują na takie traktowanie.

Przemoc a agresja i konflikt

Rozróżnienie przemocy od agresji jest ważne, bo od tego, z którym ze zjawisk mamy do czynienia, będzie zależało ewentualne dalsze działanie osób pracujących w ramach przeciwdziałania przemocy domowej. Tym, co odróżnia przemoc od agresji, to **przewaga sił jednej ze stron**. W przemocy jest ona zawsze po stronie osoby stosującej przemoc, w przypadku agresji – zrównoważona.

Przemoc to wykorzystanie swojej przewagi nad drugim człowiekiem (fizycznej, emocjonalnej, społecznej, ekonomicznej). Mamy z nią do czynienia wówczas, gdy osoba słabsza poddana jest przez dłuższy czas negatywnym działaniom osoby silniejszej. Przemoc jest intencjonalna, bazuje na przewadze sił, narusza prawa i dobra osobiste, powoduje cierpienie i ból.

Agresja to utrata kontroli nad swoim zachowaniem, niekontrolowany „wybuch” emocjonalny. Termin ten wywodzi się od łacińskiego słowa „aggressio”, rozumianego jako „atak” lub „napaść”. W przeciwieństwie do przemocy, agresja nie jest intencjonalna, może wystąpić tylko raz, jest szokiem zarówno dla agresora, jak i osoby, na którą była skierowana. Siły obu stron są jednak wyrównane.

Konflikt to sytuacja, w której występują różnice poglądów na dany temat/sprawę, z towarzyszącymi im żywymi emocjami. Charakteryzuje się względną równowagą sił: obie strony są zdolne do ataku i obrony. Konflikty są stałym elementem życia zawodowego i osobistego. Konflikt nie narusza praw drugiej strony i nie prowadzi do uzależnienia jednej strony od drugiej. Podstawowym sposobem rozwiązania konfliktu jest umożliwienie dialogu między jego stronami.

Formy przemocy domowej

Przemoc domowa może przybierać następujące formy:

- **przemoc fizyczna** – *naruszenie nietykalności fizycznej*; to każde zamierzone, agresywne działanie człowieka, polegające na użyciu siły i prowadzące do naruszenia nietykalności cielesnej, nieprzypadkowych urazów, zranień, złamań, itp. Ma na celu zadanie cierpienia fizycznego innej osobie, niesie ryzyko uszkodzenia ciała i wywołuje ból fizyczny; najczęściej stosowane zachowania mogą przybierać, postać: popychania, bicia, kopania, duszenia, szarpania, wykręcania rąk, itp.,

- **przemoc psychiczna** – *naruszenie godności osobistej*; to umyślne agresywne działania, wykorzystujące nie tyle siłę fizyczną, co mechanizmy psychologiczne, powodujące zachwianie u osoby słabszej pozytywnego obrazu własnej osoby, obniżenie u niej poczucia własnej wartości; zachowania osoby stosującej taką formę przemocy mają na ogół charakter poniżający, wywołują emocjonalny ból lub cierpienie, zmierzają do poniżenia drugiej osoby i podporządkowania jej swojej woli; przemoc psychiczna przejawia się m.in.: w postaci gróźb, wyzwisk, ośmieszania, zawstydzania, poniżania i upokarzania (często w obecności innych osób), zastraszania, szantażowania, stałej krytyki, wmawiania choroby psychicznej itp.; to najtrudniejsza do udowodnienia forma przemocy,
- **przemoc seksualna** – *naruszenie intymności*; to wymuszanie aktywności seksualnej wbrew woli i zgody drugiej osoby w celu zaspokojenia potrzeb seksualnych osoby stosującej przemoc; obejmuje nadużycia seksualne jak np. gwałt, wymuszanie (siłą lub szantażem) pożycia, nieakceptowanych lub niechcianych praktyk seksualnych, obmacywanie, molestowanie seksualne, upokarzające traktowanie z powodu orientacji seksualnej, itp.,
- **przemoc ekonomiczna** – *naruszenie własności*; ta forma przemocy przejawia się w uniemożliwieniu dostępu do rodzinnych środków finansowych, prowadząc do całkowitego finansowego uzależnienia osoby doznających przemocy od osoby stosującej przemoc; obejmuje m.in.: odbieranie zarobionych pieniędzy, okradanie, celowe niszczenie własności drugiej osoby, odmawianie lub ograniczanie dostępu do wspólnych finansów, zabieranie dokumentów, uniemożliwianie podjęcia lub wykonywania pracy zarobkowej, zaciąganie pożyczek na wspólne konto bez wiedzy lub zgody drugiej osoby, itp.,
- **zaniedbanie** – *naruszenie obowiązku opieki ze strony osób bliskich*; najczęściej odnosi się do dzieci, starszych lub osób z niepełnosprawnościami/chorych najbliższych; to niezaspokajanie podstawowych potrzeb fizycznych i emocjonalnych członków rodziny, narażanie ich na głód, niedożywienie, brak opieki, obojętność, pozbawienie jedzenia/schronienia/ubioru, pozostawianie w niewłaściwych warunkach lokalowych i bytowych, brak pomocy w chorobie, nieudzielenie pomocy, itp.; o zaniedbaniu można mówić również w przypadku odrzucenia emocjonalnego dziecka, braku zainteresowania jego rozwojem, sytuacją życiową, problemami lub stanem zdrowia.

Formy przemocy często występują łącznie, objawiając się w różnych postaciach i konfiguracjach. Zwykle osoby stosujące przemoc domową wykorzystują różne jej formy, na przemian łącząc je tak, aby uzyskać pełną kontrolę nad osobą doznającą przemocy.

Fazy/cykle przemocy domowej

Przemoc domowa rzadko bywa czynem jednorazowym, ma tendencję do powtarzania się według zauważalnej prawidłowości. Wyróżniamy trzy fazy powtarzającego się cyklu przemocy:

- **faza narastającego napięcia** – to początek cyklu, który charakteryzuje się wzrostem napięcia i natężeniem sytuacji konfliktowych; pojawiają się kłótnie i spięcia oraz mało dotkliwe incydenty przemocy, które są minimalizowane i usprawiedliwiane; w relacji dominuje frustracja, słaba komunikacja i napięcie, mimo iż osoba doznająca przemocy próbuje ratować rodzinną atmosferę,
- **faza ostrej/gwałtowej przemocy** – następuje wybuch gniewu i wyładowanie agresji (kłótnia, pobicie, awantura), co zagraża życiu lub zdrowiu osoby nią doznającej; charakteryzuje się wymykającą się spod kontroli agresją, którą wywołuje zwykle drobne zdarzenie; często dochodzi do pobicia, zranienia, napaści; to zwykle czas, gdy osoba doznająca przemocy decyduje się na szukanie pomocy,
- **fazy miesiąca miodowego** – to faza skruchy ze strony osoby stosującej przemoc po wyładowaniu agresji; osoba ta próbuje się tłumaczyć, okazuje żal, przeprasza i obiecuje poprawę; osoba doznająca przemocy wierzy w to, że partner się zmienił a przemoc była jedynie incydentem; faza ta jednak kończy się ponownym wzrostem napięcia u osoby stosującej przemoc.

Znajomość cyklu przemocy i charakterystyki poszczególnych faz jest niezwykle istotna dla osób zajmujących się pomaganiem osobom doznającym przemocy domowej. Poszczególne fazy determinują bowiem różne zachowania osób, które doznają przemocy domowej. W fazie ostrej przemocy osoby te najczęściej poszukują pomocy i wsparcia, natomiast w fazie miesiąca miodowego, kiedy wierzą w to, że partner się zmienił, najczęściej wycofują się z kontaktu z osobami pomagającymi, zmieniają zeznania lub też szukają usprawiedliwień dla postępowania osoby stosującej przemoc. Cykle takie mogą trwać przez wiele lat, przy czym zwykle skracają się fazy miodowego miesiąca, natomiast wydłużają i bardziej dramatycznie

przebiegają fazy narastania napięcia i ostrej przemocy. Po pewnym czasie faza miodowego miesiąca zanika całkowicie i pozostają tylko dwie fazy.

Mechanizmy przemocy domowej

Aby dobrze zrozumieć sytuację osób doznających przemocy domowej, należy poznać mechanizmy, na które są one narażone a których sobie nie uświadamiają. Mechanizmy te powodują, że osoby krzywdzone trwają w „przemocowym” związku, nie mają siły na zmianę swojej sytuacji, obwiniają się, popadają w depresję, itp. Do mechanizmów przemocy, oprócz cyklu/faz przemocy omawianego wyżej zaliczamy:

- **syndrom wyuczonej bezradności** – to jeden z najczęstszych objawów występujących u osób doznających przemocy domowej. Osoby doznające przemocy stają się bezbronne i bezradne, nabierają przekonania o bezskuteczności podejmowania jakichkolwiek działań (gdyż cokolwiek zrobią i tak nie zmieni to ich sytuacji). Wprawdzie mają poczucie, że są krzywdzone, że znęcanie się jest przestępstwem, ale nie są w stanie zmotywować się do działania. Wyuczona bezradność jest poddaniem się, zaprzestaniem działania, co wynika z przekonania, że cokolwiek się nie zrobi, nie będzie to miało żadnego znaczenia, gdyż zawsze znajdzie się powód do zachowań agresywnych. Objawy tego syndromu często zdradzają kobiety, pozostające przez długi czas w związkach, w których dochodzi do przemocy,
- **zjawisko „prania mózgu”** – to jeden z najsilniej działających mechanizmów przemocy psychicznej; polega na systematycznym, świadomym i celowym oddziaływaniu na człowieka w celu zmiany jego przekonań, postaw i poglądów tak, aby osoba manipulowana działała zgodnie z oczekiwaniami manipulującego. Jego celem jest podporządkowanie osoby doznającej przemocy (i bliskich) oraz funkcjonowanie zgodnie z życzeniem osoby stosującej przemoc. Najczęściej stosowanymi metodami „prania mózgu” są: izolacja, poniżanie i degradacja, monopolizacja uwagi, wywoływanie leku i depresji, doprowadzenie do wyczerpania, naprzemiennosc kary i nagrody, groźby i demonstrowanie władzy, sporadyczne okazywanie pobłażliwości, zastraszanie. W konsekwencji procesy „prania mózgu” powodują utratę poczucia własnej wartości, przekonań i kontroli nad swoim życiem, degradację własnego obrazu, bezkrytyczne przyjmowanie rzeczywistości, wykreowanej przez osobę stosującą przemoc oraz całkowite jej podporządkowanie,

- **zespół stresu pourazowego (PTSD)** – to zaburzenie lękowe, związane z sytuacjami, w których człowiek jest narażony na utratę zdrowia lub życia. Źródłem takich sytuacji mogą być np.: klęski żywiołowe, wypadki drogowe, przemoc domowa, gwałt, napad, itp.; nasilenie PTSD zależy od intensywności i czasu trwania traumy (objawy PTSD są intensywniejsze u osób, które przeżyły traumę w wyniku aktywności człowieka np. gwałt, przemoc domowa). W przypadku przemocy wystarczy sama groźba jej użycia, by wywołać wstrząs u osób jej doświadczających. Objawami PTSD są m.in.: zaburzenia snu, drażliwość, wybuchy złości, nadmierna czujność, skłonność do izolacji, nadmierne pobudzenie, lęk, koszmary senne, trudności z koncentracją itp.,
- **proces wiktylizacji** – to tzw. przyjęcie tożsamości osoby doświadczającej przemocy. Powtarzające się akty przemocy, brak pomocy (nieprawidłowe reakcje otoczenia, bagatelizowanie problemu, obwinianie osoby doświadczającej przemocy) i umiejętności radzenia sobie w trudnych sytuacjach powodują, że osoba pokrzywdzona nabiera przekonania, że tak naprawdę zasługuje na takie zachowanie. Zjawisko wtórnej wiktylizacji ma miejsce, gdy osoba doświadczająca przemocy doznaje kolejnej (wtórnej) krzywdy ze strony innych osób – otoczenia, rodziny, bliskich. Ma to miejsce zwykle podczas niektórych procesów sądowych (osoba doświadczająca przemocy w trakcie przesłuchania musi odpowiadać na pytania dotyczące traumatycznego wydarzenia, wówczas na nowo przeżywa cierpienie, które wcześniej musiała znosić),
- **syndrom sztokholmski** – to stan psychiczny występujący u osób doświadczających przemocy domowej, wyrażający się odczuwaniem sympatii i solidarności z osobami stosującymi przemoc (patologiczna wdzięczność za to, co osoba stosująca przemoc mogła zrobić, ale nie zrobiła). To mechanizm obronny, który wg nich pozwala na przetrwanie: osoby te są wdzięczne za chwilę spokoju i namiastkę uczucia ze strony krzywdzącego je partnera; drobne przywileje, które jeszcze mają. Objawy syndromu to m.in.: pozytywne uczucia wobec osoby stosującej przemoc, zrozumienie motywów i zachowań osoby stosującej przemoc, negatywne uczucia wobec osób, które próbują ratować osobę doświadczającą przemocy,
- **mechanizm „psychologicznej pułapki”** – to sytuacja, w której osoba doświadczająca przemocy domowej nie jest w stanie zrezygnować ze związku, który przynosi jej cierpienie, w którym dochodzi do przemocy i w którym nie respektuje się jej praw. Osoba ta żyje nadzieją, że jeśli bardziej się postara, to będzie lepiej, dlatego też

inwestuje w związek: czas, energię i emocje. Im więcej osoba doznająca przemocy się stara i im więcej energii wkłada w to działanie, tym trudniej jej zrezygnować.

Wieloletnie trwanie w przemocy domowej, w której osoba jest narażona na działanie opisanych wyżej mechanizmów, wywołują w konsekwencji bierność osoby doznającej przemocy.

Przyczyny przemocy domowej

Przyczyny stosowania przemocy domowej są warunkowane przez czynniki psychologiczne, biologiczne i socjologiczne. Jej występowaniu sprzyjają najczęściej takie czynniki jak:

- **obowiązujące normy kulturowe i społeczne** – życie w środowisku, w którym nadal przeważają przekonania np. o prawie dominacji (zarówno rodziców nad dziećmi, jak i mężczyzn nad kobietami), prowadzi do społecznego przyzwolenia na przemoc i podtrzymywania stereotypu autorytarnego modelu rodziny,
- **nadużywanie alkoholu** (w tym uzależnienie od alkoholu) – alkohol osłabia mechanizmy kontroli zachowania i tym samym może przyczynić się do zachowań agresywnych. Stosowanie przemocy nie jest tożsame z występowaniem problemu alkoholowego, jednak statystyki wykazują na wysoką korelację obu tych okoliczności,
- **wzorce zachowań „przemocowych”** – dzieci, które wychowują się w rodzinach „przemocowych”, w których krzywdzi się bliskich, mają częściej tendencję do stosowania lub podlegania przemocy w życiu dorosłym. Dziecko, które przyswaja agresywne zachowania dorosłych, uczy się, że przemoc to najbardziej skuteczny sposób rozwiązywania konfliktów,
- **podeszły wiek** – w rodzinach z „historią przemocową” wzrasta ryzyko przemocy wobec osób starszych. Czynniki sprzyjające występowaniu przemocy to m.in.: wzajemna zależność członków rodziny, dzielenie wspólnego domu czy mieszkania, fizyczne i psychiczne obciążenie opiekuna, izolacja społeczna rodziny, złe warunki socjalno-ekonomiczne,
- **niepełnosprawność** – to czynnik ryzyka, ponieważ osoba stosująca przemoc ma przewagę nad osobą z niepełnosprawnościami, a osoby te są często zdane na opiekę rodziny,

- **predyspozycje osobowościowe** – brak lub obniżony poziom adekwatnego poczucia winy oraz brak, lub osłabiona kontrola impulsów to czynniki ryzyka stosowania przemocy. Mogą objawiać się nieumiejętnością radzenia sobie z napięciem, złością i niekontrolowaniem agresji,
- **trudna sytuacja ekonomiczna rodziny** – zła kondycja finansowa rodziny wywołuje stres, frustrację, co może być istotnym czynnikiem sprzyjającym występowaniu przemocy; można tu wskazać takie problemy jak np. bezrobocie, kłopoty finansowe, mieszkaniowe itp.,
- **zaburzenia psychiczne** – wywołane stanem chorobowym bądź doświadczeniami kryzysu psychicznego; problemy psychiczne mogą być przyczyną zachowań aspołecznych.

Skutki (konsekwencje) przemocy domowej

Przemoc domowa jest doznaniem traumatycznym, którego skutkiem są zarówno bezpośrednie szkody na zdrowiu psychicznym i fizycznym, jak i poważne, długotrwałe problemy ujawniające się w życiu dorosłym jako konsekwencje przemocy doznanej w dzieciństwie. Doznanie przemocy domowej wywołuje bowiem szereg konsekwencji zdrowotnych i psychospołecznych, które obejmują niemal każdą sferę życia, w tym: psychiczną, fizyczną i społeczną.

Skutki fizyczne – podstawowym, bezpośrednim skutkiem przemocy są uszkodzenia ciała w wyniku ataku fizycznego: to najczęściej siniaki, rany, stłuczenia, poparzenia, otarcia, obrażenia wewnętrzne, poronienia, urazy głowy, które z kolei mogą powodować powikłania neurologiczne, a także złamania. W najgorszym przypadku akt przemocy może doprowadzić do śmierci. Niemal każdej przemocy fizycznej towarzyszy przemoc psychiczna.

Skutki psychiczne i psychologiczne – przemoc psychiczna nie pozostawia fizycznych śladów, powoduje jednak ogromne szkody psychiczne u osób, które przez lata doznawały znęcania się, wykorzystywania lub zaniedbania. Osoby te częściej popadają w depresję, tkwią w stanach lękowych, nierzadko podejmują próby samobójcze. Ich samoocena oraz poczucie własnej wartości znacząco podupadają. Przemoc pozbawia te osoby podstawowych praw – bezpieczeństwa, stabilizacji i godności. Osoby doznające przemocy cierpią z powodu poczucia wstydu i winy, czują się bezwartościowe lub napiętnowane. Cechuje je również: obniżenie nastroju, stany lekowe, ciągły smutek i przygnębienie, negatywne myśli (które mogą

doprowadzić do myśli samobójczych), pojawienie się różnych dolegliwości fizycznych bez konkretnej przyczyny, obwinianie się, zwiększone spożycie środków psychoaktywnych, osłabienie i spadek energii, wycofanie się z życia społecznego, bierność oraz zaburzenia snu i zaburzenia odżywiania.

Skutki społeczne – przemoc domowa to także poważny problem społeczny. Powoduje rozpady rodzin, konflikty, strach, a nawet samobójstwa. Znęcanie psychiczne często prowadzi do wycofania się osoby doznającej przemocy z dotychczasowych aktywności społecznych i izolacji od przyjaciół, rodziny i innych bliskich osób. Długotrwałe niszczenie psychiczne prowadzi bowiem do odczuwania poczucia winy (osoba doznająca przemocy wstydzi się swojej sytuacji i dlatego postanawia całkowicie odciąć się od przyjaciół, rodziny i bliskich). Może ona unikać kontaktu z innymi ludźmi również ze strachu przed reakcją osoby stosującej przemoc lub z powodu braku zaufania do innych.

Skutki dla dzieci – na szczególnie poważne skutki przemocy domowej narażone są dzieci. Dzieci doznają przemocy nie tylko wtedy, gdy są bezpośrednio bite, maltretowane lub zaniedbywane przez rodziców, lub opiekunów. Cierpią także wtedy, gdy są świadkami przemocy dorosłych.

Przemoc wyrządza dzieciom wiele poważnych szkód zarówno fizycznych, jak i psychicznych: odbiera im poczucie bezpieczeństwa i możliwość prawidłowego rozwoju, powoduje, że dziecko żyje w poczuciu ciągłego strachu i zagrożenia. Wpływa na negatywnie jego dalszy rozwój i jest przyczyną wielu schorzeń psychosomatycznych, może również prowadzić do poważnych zaburzeń rozwoju. Dzieci, które doznają przemocy, przestają wierzyć w siebie, mają problemy z koncentracją, nauką, są osamotnione i zamykają się w sobie. Może to prowadzić do ich niedostosowania społecznego (np. niskiego poziomu kompetencji społecznych, trudności w kontaktach z rówieśnikami), deficytów intelektualnych (np. w zakresie rozwiązywania konfliktów) czy też zachowań agresywnych. Trudności w nauce, wagarowanie, ucieczki z domu, udział w nieformalnych młodzieżowych grupach przestępczych, wysoki poziom agresji, nadużywanie alkoholu lub branie narkotyków to tylko niektóre ze sposobów ucieczki od problemu przemocy domowej.

Skutki doznawania przemocy w dzieciństwie są odczuwalne również w dorosłym życiu. Dzieci takie mogą przeżywać trudności we wchodzeniu w emocjonalne i osobiste relacje z innymi osobami. Przemoc niesie ze sobą również ryzyko dziedziczenia przez dzieci tego typu zachowań i powielania ich w dorosłym życiu. Chłopcy wychowujący się w rodzinach,

gdzie mężczyzna znęca się nad kobietą, uczą się agresji wobec kobiet (często sięgają po przemoc jako sposób rozwiązywania konfliktów i radzenia sobie z trudnymi sytuacjami), dziewczynki zaś postrzegają bicie i maltretowanie jako elementy wpisane w rolę kobiety.

Dlatego niezbędne jest podejmowanie planowanych działań profilaktycznych, mających na celu zapobieganie i zwalczanie przemocy domowej, rozwijanie systemu przeciwdziałania przemocy, którego zasadniczymi elementami są specjalistyczne instytucje i profesjonaliści, niosący pomoc osobom doznającym przemocy domowej.

Mity na temat przemocy

Na temat przemocy istnieje wiele mitów i stereotypów, które utrudniają prawidłowe reagowanie na akty brutalności czy okrucieństwa wobec bliskich. Sprzyjają one przemocy, usprawiedliwiają ją, przekonują świadków przemocy o słuszności braku reakcji, osoby doznające zmuszają do milczenia, a osoby stosujące przemoc utwierdzają w przekonaniu o bezkarności ich czynów. Do najpopularniejszych mitów na temat przemocy należą:

- *„przemoc domowa to sprawa prywatna, nikt nie powinien się wtrącać w prywatne sprawy rodziny”,*
- *„jeżeli kobieta jest bita, to znaczy, że na to zasługuje”,*
- *„osoby doznające przemocy domowej akceptują przemoc”,*
- *„gdyby osoba doznająca przemocy naprawdę cierpiała, odeszłaby od osoby stosującej przemoc”,*
- *„przemoc jest wtedy, gdy są widoczne ślady pobicia, nie ma śladów – nie ma przemocy”,*
- *„to był jednorazowy incydent, który się nie powtórzy”,*
- *„kobieta bez mężczyzny jest nic niewarta – niechby pił, niechby bił, byle by był”,*
- *„dla dobra dzieci powinno się znosić wszystko ze strony współmałżonka – lepszy zły ojciec, niż żaden”,*
- *„gwałt w małżeństwie nie istnieje”,*
- *„przemoc domowa to problem marginesu społecznego”,*
- *„przyczyną przemocy jest alkohol: wszystko przez to picie – poza tym to dobry mąż i ojciec”,*
- *„osoby używające przemocy muszą być chore psychicznie”,*
- *„trzeba nieść swój krzyż”,*

- „kobieta jest odpowiedzialna za relacje w rodzinie, powinna wstydzić się, jeśli doznaje przemocy”,
- „osoba doznająca przemocy jest sama sobie winna, widocznie go sprowokowała”,
- „dziecko nie jest osobą doznającą przemocy, jeśli jest tylko jej świadkiem”.

Możliwości pomocy osobom doznającym przemocy domowej:

- interwencja,
- zapewnienie bezpieczeństwa,
- procedura zawarta w Niebieskiej Karcie (część C – Plan pomocy),
- pomoc psychologiczna,
- interwencja kryzysowa,
- terapia,
- terapia uzależnienia, współuzależnienia.

Możliwości pomocy osobom stosującym przemoc domową:

- interwencja,
- procedura zawarta w Niebieskiej Karcie (część D),
- plan bezpieczeństwa,
- program korekcyjno-edukacyjny,
- program psychologiczno-terapeutyczny,
- terapia uzależniania,
- działania karne.

Procedura „Niebieska Karta”

„Niebieska Karta” to jeden z najważniejszych instrumentów prawnych w kontekście udzielenia ochrony osobom doznającym przemocy domowej, uregulowany w ustawie z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy domowej. Procedura ta realizowana jest w formie odpowiednich czynności służbowych podejmowanych przez policjantów oraz członków organów pomocy społecznej, oświaty, ochrony zdrowia i innych służb.

Wszczęcie procedury Niebieskiej Karty następuje poprzez wypełnienie formularza „Niebieska karta – część A”. Formularz ten może zostać wypełniony podczas wykonywania obowiązków służbowych przez funkcjonariusza Policji, pracownika socjalnego, przedstawiciela GKRPA lub przedstawiciela oświaty. W tym formularzu dokumentuje się zgłoszoną sytuację,

co zastano na miejscu, a także jakie działania podjęto. Jej wypełnienie oznacza, że procedura mająca na celu przeciwdziałanie przemocy domowej została wszczęta.

Osoba będąca osobą doznającą przemocy domowej otrzymuje formularz **„Niebieska karta – część B”**, w którym podane są kroki, jakie należy podjąć w dalszym zakresie uprawnienia, z jakich może skorzystać oraz organy, do których należy zwrócić się o pomoc w sytuacji doznania przemocy domowej.

„Niebieska Karta – część C” – zawiera dane osoby doznającej i stosującej przemoc, opis sytuacji rodzinnej, zawodowej, ekonomicznej, mieszkaniowej, zdrowotnej, sytuację dzieci. Podejmowany jest indywidualny plan pomocy dla osoby pokrzywdzonej ze strony jednostki organizacyjnej pomocy społecznej, GKRPA, Policji, oświaty, ochrony zdrowia. Osoba doznająca przemocy może podjąć pewne zobowiązania w odniesieniu do sytuacji, w jakiej się znajduje. Kartę wypełniają członkowie zespołu interdyscyplinarnego lub grupa diagnostyczno-pomocowa na posiedzeniu, na które zaproszono osobę doznającą przemocy domowej.

„Niebieska Karta – część D” – zawiera dane osoby stosującej przemoc, formy stosowanej przemocy, informacje o świadkach przemocy, karalność tej osoby, jej skłonności do używek, informacje na temat leczenia odwykowego, problemów z prawem, zobowiązania osoby. Zaznacza się działania względem osoby stosującej przemoc i częstość okresowej oceny sytuacji osoby. Druk wypełniają członkowie zespołu Interdyscyplinarnego lub grupa diagnostyczno-pomocowa na posiedzeniu, na które wezwano osobę stosującą przemoc domową.

III. Infrastruktura wsparcia osób doznających przemocy domowej

Osoby doznające przemocy domowej nie są skazane na samotne radzenie sobie z tym problemem. Wsparcia udzieli im szereg instytucji, do których mogą zgłosić się po pomoc doraźną, psychologiczną i terapeutyczną czy udzielenie schronienia. Rejestr jednostek specjalistycznego poradnictwa oraz bazę instytucji i podmiotów udzielających wsparcia osobom doznającym przemocy domowej, funkcjonujących na terenie województwa świętokrzyskiego prowadzi Wojewoda Świętokrzyski. Jest on aktualizowany każdego.

Aktualna baza teleadresowa instytucji, udzielających wsparcia osobom doznającym przemocy znajduje się na stronie internetowej Świętokrzyskiego Urzędu Wojewódzkiego w Kielcach: www.kielce.uw.gov.pl w zakładce „Polityka społeczna” na podstronie „Przeciwdziałanie przemocy domowej” oraz na stronie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Świętokrzyskiego: www.swietokrzyskie.pro w zakładce Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej. Wykaz placówek, świadczących usługi wsparcia dla osób doznających przemocy domowej w województwie świętokrzyskim został również zamieszczony w formie załącznika do niniejszego programu.

Poniżej zamieszczamy krótką charakterystykę najczęściej występujących instytucji:

Specjalistyczne ośrodki wsparcia dla osób doznających przemocy domowej (SOW)

SOW to całodobowe placówki czasowego pobytu (do 3 miesięcy z możliwością przedłużenia w uzasadnionych przypadkach), przeznaczone dla osób doznających przemocy domowej oraz dzieci znajdujących się pod ich opieką. Celem ich działalności jest zapewnienie bezpieczeństwa osobom i rodzinom doznającym przemocy domowej, a także udzielenie kompleksowej i profesjonalnej pomocy, zgodnie z ich potrzebami i sytuacją życiową. Pobyt w SOW jest bezpłatny i dobrowolny. Świadczy on pomoc w zakresie interwencyjnym, potrzeb bytowych oraz terapeutyczno-wspomagających. Tworzenie i prowadzenie SOW należy do zadań z zakresu administracji rządowej realizowanych przez samorząd powiatowy. SOW ma zasięg ogólnopolski.

W województwie świętokrzyskim funkcjonuje 1 SOW (w strukturach MOPR w Kielcach). W ramach SOW działa: punkt interwencyjno-konsultacyjny dla osób doznających przemocy domowej, ośrodek korekcyjno-edukacyjny dla osób stosujących przemoc domową oraz telefon zaufania.

Telefony zaufania

To usługa telefoniczna, mająca na celu udzielenie wsparcia osobom w trudnej sytuacji życiowej, kryzysach emocjonalnych, doświadczającym przemocy, itp. Stanowi najbardziej dostępną formę wsparcia psychologicznego. Usługa jest anonimowa i bezpłatna. Osoby dzwoniące otrzymują natychmiastowe wsparcie emocjonalne, pomoc psychologiczną, jak również informację o możliwościach uzyskania pomocy najbliższego miejsca zamieszkania m.in. o placówkach udzielających pomocy osobom doświadczającym przemocy domowej.

W województwie świętokrzyskim telefon zaufania (o zasięgu wojewódzkim) działa w ramach SOW:

- **telefon zaufania w sprawach rodzinnych** (nr tel.: **41 368 18 74**) – od poniedziałku do piątku w godz.: 8.00 – 18.00);
- **miejski telefon zaufania „Stop przemocy”** (nr tel.: **195 13**) – całodobowo;
- **telefon zaufania dla osób w kryzysie emocjonalnym** (nr tel.: **195 25**) – całodobowo.

Domy Dla Matek z Małoletnimi Dziećmi i Kobiet w Cięży

Domy te to specjalistyczne placówki czasowego pobytu, przeznaczone dla kobiet w ciąży, matek, ojców oraz innych osób, sprawujących opiekę nad małoletnimi dziećmi, które doświadczają przemocy domowej lub znajdują się w sytuacji kryzysowej. Domy udzielają całodobowego (również w trybie interwencyjnym) i czasowego schronienia (do roku, z możliwością przedłużenia pobytu w uzasadnionych przypadkach do 18 miesięcy). Świadczą pomoc w zakresie interwencyjnym, terapeutyczno-wspomagającym (m.in. wsparcie terapeutyczne, specjalistyczne poradnictwo, itp.) oraz potrzeb bytowych. Prowadzenie tego typu domów stanowi zadanie własne powiatu. Standardy Domu określa Rozporządzenie Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 17 stycznia 2022 r. w sprawie domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży.

W województwie świętokrzyskim działa tylko 1 Dom, spełniający ww. standardy. Prowadzony jest przez MOPR w Kielcach.

Schroniska dla kobiet

Schroniska zapewniają bezpieczne, tymczasowe miejsce zamieszkania osobom (głównie kobietom) doświadczającym przemocy domowej. Pomoc w nich udzielana obejmuje najczęściej pomoc prawną, psychologiczną i socjalną, wsparcie doradcy zawodowego, pomoc w usamodzielnianiu się, itp. Schroniska zapewniają całodobowe schronienie. Pobyt jest

bezpłatny. Kompleksowa pomoc oferowana przez schroniska zwiększa szanse osób doznających przemocy domowej na powrót do społeczeństwa, życia zawodowego i uniezależnienia się ekonomicznego od osoby stosującej przemoc.

W wykazie Wojewody Świętokrzyskiego widnieją 2 schroniska dla kobiet: Schronisko dla Kobiet Doznających Przemocy Domowej w Wiernej Rzece, Schronisko dla Kobiet prowadzone przez Caritas Diecezji Kieleckiej w Kielcach.

Ośrodki interwencji kryzysowej (OIK)

Ośrodki interwencji kryzysowej realizują zadania samorządu powiatowego w zakresie poradnictwa specjalistycznego oraz interwencji kryzysowej, a także schronienia w razie potrzeby ochrony zdrowia i życia osób. Pomagają osobom, dzieciom i rodzinom, które znalazły się w sytuacji kryzysowej w wyniku zdarzenia losowego, sytuacji rodzinnej lub trudnych przeżyć osobistych m.in.: osobom doznającym i stosującym przemoc domową. Pomoc udzielana przez OIK jest bezpłatna i obejmuje m.in.: specjalistyczne poradnictwo psychologiczne (w siedzibie OIK oraz w miejscu pobytu), w zależności od potrzeb – poradnictwo socjalne, prawne lub terapeuty ds. uzależnień/specjalisty do pracy z osobami stosującymi przemoc, a w sytuacjach uzasadnionych – całodobowe schronienie do 3 miesięcy. OIK posiadające miejsca noclegowe (tzw. hostel) udzielają czasowego schronienia osobom tego wymagającym. W sytuacji, gdy OIK nie dysponuje miejscami noclegowymi, udziela pomocy w natychmiastowym zorganizowaniu schronienia dla osoby doznającej przemocy. Pomocą obejmuje się osoby i rodziny bez względu na posiadany dochód. OIK ma zasięg powiatowy.

W województwie świętokrzyskim odnotowano 10 OIK.

Punkt interwencji kryzysowej (PIK)

Punkty interwencji kryzysowej uzupełniają działalność OIK. Prowadzą bezpłatne poradnictwo psychologiczne, pedagogiczne, środowiskowe, socjalne i prawne dla osób w sytuacjach kryzysowych (m.in.: spowodowanych przemocą, trudnymi sytuacjami życiowymi, problemami opiekuńczo-wychowawczymi, konfliktami, itp.), a także informują o instytucjach udzielających specjalistycznej pomocy. Celem PIK jest udzielanie osobom wsparcia w radzeniu sobie z aktualnym kryzysem i budowaniu motywacji do pozytywnych zmian. PIK ma zasięg gminny.

W województwie świętokrzyskim odnotowano 7 PIK.

Punkty konsultacyjne (PK)

Punkty konsultacyjne świadczą podstawową pomoc m.in. dla osób i rodzin doznających przemocy domowej lub znajdujących się w sytuacji kryzysowej na terenie gminy. Udzielają natychmiastowej pomocy o charakterze informacyjnym oraz wsparcia psychologicznego. Prowadzą działania edukacyjne w rodzinach zagrożonych przemocą domową. Poradnictwo i interwencja kryzysowa prowadzone w ramach PK, w szczególności: poradnictwo psychologiczne, prawne i socjalne jest świadczone bez względu na posiadany dochód. Celem działalności PK jest zdiagnozowanie problemów w zakresie uzależnień i przemocy domowej oraz zaplanowanie pomocy i udzielenie wsparcia dla osób i rodzin korzystających z jego usług.

W województwie świętokrzyskim odnotowano 53 PK.

Punkty pomocy osobom pokrzywdzonym przestępstwem

Punkty udzielają kompleksowego wsparcia osobom pokrzywdzonym przestępstwem, świadkom przestępstw i osób im najbliższych. Obejmuje ono m.in.: bezpłatną pomoc psychologiczną, prawną, mediacyjną i psychiatryczną. Punkty oferują również pomoc materialną, mającą na celu łagodzenie skutków przestępstwa. Świadców przestępstw mogą skorzystać z pomocy psychologicznej.

W województwie świętokrzyskim odnotowano 12 takich punktów.

Zespoły interdyscyplinarne (ZI)

Zespół Interdyscyplinarny tworzy wójt, burmistrz lub prezydent, powołując do niego przedstawicieli: JOPS, GKRPA, policji, oświaty, ochrony zdrowia i organizacji pozarządowych. W skład ZI mogą wchodzić także kuratorzy sądowi, prokuratorzy oraz przedstawiciele innych instytucji działających na rzecz przeciwdziałania przemocy. Jego zadaniem jest koordynowanie działań w zakresie przeciwdziałania przemocy m.in. poprzez: diagnozowanie problemu przemocy na poziomie lokalnym, a następnie podejmowanie działań w środowisku zagrożonym przemocą w celach zapobiegawczych lub podejmowanie interwencji w środowisku objętym przemocą, rozpowszechnianie informacji o instytucjach i możliwościach udzielenia pomocy w środowisku lokalnym oraz inicjowanie działań w stosunku do osób stosujących przemoc. ZI może tworzyć grupy diagnostyczno-pomocowe w celu m.in.: rozwiązywania problemów związanych z wystąpieniem przemocy domowej w indywidualnych przypadkach, realizacji procedury „Niebieskie Karty”.

W województwie świętokrzyskim ZI działają w 102 gminach.

Schroniska dla osób w kryzysie bezdomności, noclegownie, ogrzewalnie

Schroniska dla osób w kryzysie bezdomności zapewniają osobom w kryzysie tymczasowe schronienie oraz usługi ukierunkowane na wyjście z bezdomności i uzyskanie samodzielności życiowej. Noclegownie umożliwiają spędzenie nocy w warunkach gwarantujących ochronę życia i zdrowia, ogrzewalnie z kolei umożliwiają interwencyjny, bezpieczny pobyt w ogrzewanych pomieszczeniach wyposażonych co najmniej w miejsca siedzące. Placówki te mogą zapewnić nocleg i tymczasowe schronienie dla osób stosujących przemoc domową.

W województwie świętokrzyskim odnotowano 21 tego typu placówek.

IV. Monitoring

Przebieg i efekty realizacji ramowego programu ochrony osób doznających przemocy domowej, ramowego programu korekcyjno-edukacyjnego i ramowego programu psychologiczno-terapeutycznego dla osób stosujących przemoc domową powinny być objęte działaniami monitorującymi, prowadzonymi przez realizatorów poszczególnych programów, opracowanych i realizowanych na danym szczeblu samorządu terytorialnego, czyli przez gminę, powiat lub województwo.

Przebieg i efekty programów: korekcyjno-edukacyjnych oraz psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową powinny obejmować działania monitorujące i ewaluacyjne w celu doskonalenia metod i narzędzi pracy z osobami stosującymi przemoc, jak również w celu doboru trafnych i skutecznych metod interwencji. Podmioty realizujące te programy powinny określić zasady monitorowania zachowań osób stosujących przemoc domową w trakcie realizacji programu, jak również do 3 lat po jego zakończeniu w oparciu o współpracę z instytucjami i organizacjami realizującymi działania związane z przeciwdziałaniem przemocy domowej.

Na poziomie województwa ramowe programy będą monitorowane przez cały okres ich realizacji przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Świętokrzyskiego w ramach corocznego monitoringu Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Przemocy Domowej Województwa Świętokrzyskiego na lata 2023-2028.

WOJEWÓDZTWO
ŚWIĘTOKRZYSKIE

**Ramowy program ochrony
osób doznających przemocy domowej
w województwie świętokrzyskim
na lata 2023-2028**

V. Ramowy program ochrony osób doznających przemocy domowej w województwie świętokrzyskim na lata 2023-2028

5.1. Założenia i wskazówki dla podmiotów realizujących programy ochrony osób doznających przemocy

Opracowanie i realizacja ramowego programu ochrony osób doznających przemocy domowej powinno być oparte na konkretnych założeniach, wynikających z przeprowadzonej diagnozy społecznej (środowiskowej), uwzględniającej rozmiary zjawiska, sytuację psychospołeczną osób doznających przemocy oraz podstawowe uwarunkowania dotyczące specyfiki tego zjawiska i sposobów jego powstrzymania.

Przy podejmowaniu działań na rzecz osób doznających przemocy domowej należy oprzeć się na następujących zasadach i założeniach:

- 1) Przemoc domowa jest zjawiskiem szkodliwym, z wykorzystywaniem siły oraz przewagi wobec osób słabszych, naruszającym ich prawa i powodującym szkody psychiczne, fizyczne i moralne.
- 2) Za przemoc zawsze jest odpowiedzialna osoba stosująca przemoc – nie ma żadnego usprawiedliwienia ani uzasadnienia dla stosowania przemocy (m.in. zachowaniem osoby doznającej przemocy, nawet jeśli – zdaniem osoby stosującej przemoc – to zachowanie było prowokacyjne). Rozumienia psychologicznych mechanizmów uwikłania osób doznających przemocy w relacje z osobami ją stosującymi nie należy utożsamiać z odpowiedzialnością za przemoc w związku. Nie powinno się akceptować sytuacji i zachowań, które mogłyby akcentować współodpowiedzialność osoby krzywdzonej za przemoc wobec niej stosowaną.
- 3) Należy znać mechanizmy zjawiska przemocy domowej i uwzględniać jej wieloaspektowość – przemoc jest procesem charakteryzującym się swoistym przebiegiem i dynamiką, powtarzającymi się cyklami i specyficznymi dla niej mechanizmami psychologicznymi.
- 4) Zjawisko przemocy domowej jest wzmacniane poprzez postawy oparte na stereotypach kulturowych i społecznych (dotyczących m.in.: płci, orientacji seksualnej, pozycji

społecznej, przynależności do grupy, rasy lub narodowości), które przyczyniają się do wiktymizujących postaw wobec osób pokrzywdzonych.

- 5) Priorytetem w działaniach związanych z przeciwdziałaniem przemocy domowej jest zawsze dobro osób pokrzywdzonych (w tym: dzieci, osób starszych i osób z niepełnosprawnościami) – ich bezpieczeństwo i ochrona przed dalszym krzywdzeniem. Przy dokonywaniu diagnozy, planowaniu i realizacji działań (szczególnie interwencyjnych i prawnych), należy ocenić realne poczucie zagrożenia osób pokrzywdzonych, a w przypadku jego wystąpienia podjąć działania mające na celu zapewnienie bezpieczeństwa.
- 6) Zagrożenie życia jest bezwzględnym wskazaniem do podjęcia interwencji.
- 7) W przypadku osób doznających przemocy należy każdorazowo ocenić ewentualne występowanie myśli rezygnacyjnych, w tym ryzyka popełnienia samobójstwa. W razie potrzeby – należy powiadomić niezwłocznie odpowiednie służby celem zapewnienia bezpieczeństwa osobie.
- 8) Zachowania osób doznających przemocy i strategie radzenia sobie z nią są wynikiem działania czynników indywidualnych i sytuacyjnych. Dopuszczalne i zrozumiałe są niekonsekwencje w zachowaniu i decyzjach osoby doznającej przemocy – to jeden z objawów doznanego urazu. Przypisywanie nieracjonalności osobom doznającym przemocy jest uproszczeniem prowadzącym do krzywdzących ocen i wtórnej wiktymizacji (tj. do zmuszania osoby doznającej przemocy do ponownego przeżywania traumy w nieprzychylny sposób).
- 9) Rodzinę należy traktować jako „system” wzajemnych relacji i powiązań.
- 10) Wychodzenie z przemocy jest procesem wieloetapowym i należy go rozpatrywać indywidualnie, szanując tempo i gotowość osoby doznającej przemocy do zmian.
- 11) Najważniejszą zasadą w pomaganiu osobom doznającym przemocy jest wzmacnianie ich poczucia podmiotowości i kontroli nad własnym życiem. Istotnym jest, aby osoby korzystające z pomocy przez cały czas czuły się autorami planowanych i realizowanych zmian. Istotne jest również elastyczność działań – od dyrektywnych (w sytuacji zagrożenia i utraty kontroli nad sytuacją) po działania oparte na współpracy z poszanowaniem poziomu gotowości i tempa zmian osób pokrzywdzonych, aż po promowanie samodzielnego podejmowania decyzji i działań.

- 12) Otrzymując ochronę i pomoc, osoby doznające przemocy nie mogą poczuć się w żaden sposób lekceważone, potępione, przymuszane lub traktowane protekcjonalnie.
- 13) Przemoc domowa jest zjawiskiem wieloaspektowym (m.in.: aspekt prawny, psychologiczny, społeczny, medyczny), co pociąga za sobą konieczność zapewnienia osobom pokrzywdzonym pomocy o charakterze interdyscyplinarnym i kompleksowym. Działania pomocowe powinny być planowane i realizowane w oparciu o współpracę służb i instytucji, z wykorzystaniem ich uprawnień, możliwości i kompetencji. Ich efektem powinno być sformułowanie najbardziej odpowiednich form pomocy osobom doznającym przemocy domowej.
- 14) Skuteczność pomocy uzależniona jest od systemowego łączenia kompetencji służb (interdyscyplinarność działań) i łączenia działań prawnych i psychologicznych.
- 15) Czynnikiem powstrzymującym przemoc jest nieuchronność poniesienia konsekwencji (także prawnych). Kara nie wyposaża człowieka w narzędzia efektywnego radzenia sobie z agresją, ale ma potencjał powstrzymania przemocy. Może stanowić też istotny czynnik motywujący do poszukiwania pomocy.
- 16) Wobec osób stosujących przemoc należy wykorzystywać przewidziane prawem środki prewencyjne, karne i probacyjne (tj. środki związane z poddaniem skazanego próbie), a zwłaszcza ułatwić im dostęp do profesjonalnych form oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych.
- 17) Program ochrony osób doznających przemocy musi być adekwatny do potrzeb występujących w danej sytuacji.
- 18) W programie należy jasno określić współpracę z innymi podmiotami: organizacjami, instytucjami, działającymi na rzecz przeciwdziałania przemocy domowej i ochrony osób doznających przemocy na danym terenie.
- 19) Okres realizacji programu powinien być dopasowany do problemów, jakie posiada osoba doznająca przemocy i postawionych celów programu.
- 20) Realizacja programu ochrony osób doznających przemocy domowej winna przebiegać kompleksowo i komplementarnie z programami oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych i terapeutyczno-psychologicznych adresowanymi do osób stosujących przemoc.
- 21) Podmioty zaangażowane w realizację programu ochrony osób doznających przemocy powinny przestrzegać zasady etyki zawodowej m.in. tajemnicy dotyczącej problemów klienta.

22) Programy powinny obejmować całościowy plan pomocy osobom doznającym przemocy domowej. Formułą umożliwiającą realizację działań pomocowych jest praca metodą zespołu interdyscyplinarnego obejmująca:

- diagnozę sytuacji osób znajdujących się w sytuacji kryzysu związanego z przemocą domową,
- wykorzystanie zasobów rodziny/osób,
- ustalanie priorytetów,
- planowanie działań i form pomocy,
- podział zadań i ich realizację, uwzględnienie woli, gotowości i bezpieczeństwa osób pokrzywdzonych.

23) Do czynników sprzyjających podniesieniu skuteczności pomocy osobom doznającym przemocy domowej świadczonej przez różne instytucje zaliczamy:

- znajomość możliwości udzielania pomocy w środowisku lokalnym (miejsc, osób, instytucji),
- powołanie w każdej gminie zespołów interdyscyplinarnych i grup pomocowo-diagnostycznych,
- zbieranie informacji od poszczególnych osób i instytucji pomagających osobom doznającym przemocy domowej i ich przepływ,
- konsekwentne egzekwowanie świadczeń wynikających z zadań i kompetencji poszczególnych instytucji,
- podnoszenie kwalifikacji pracowników w dziedzinie zjawiska przemocy domowej oraz sposobów skutecznej interwencji,
- odpowiednia dokumentacja poszczególnych przypadków, form udzielania pomocy i ewaluacja efektów.

5.2. Wnioski z diagnozy

Poniżej przedstawiamy najważniejsze wnioski z diagnozy w zakresie osób doznających przemocy domowej, przeprowadzonej w 2023 roku na potrzeby opracowania Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Przemocy Domowej Województwa Świętokrzyskiego na lata 2023-2028.

1. Wskaźnik obliczany jako średnia liczba formularzy „Niebieska Karta – A” wypełnionych przez Policję w 2022 roku w przeliczeniu na 100 tys. mieszkańców w woj. świętokrzyskim wyniósł 296 i był najwyższy w kraju.
2. Największe natężenie przemocy domowej określanej wskaźnikiem liczby osób objętych procedurą „Niebieska Karta” na 1000 mieszkańców występuje w powiecie starachowickim (8,1). Następnie wysoki wskaźnik odnotowano w mieście Kielce (4,8) i powiecie koneckim (4,3). Umiarkowane natężenie przemocy domowej według obliczonego wskaźnika odnotowano w powiatach: kazimierskim (3,9), kieleckim (3,8), staszowskim (3,8), pińczowskim (3,2). Najniższe natężenie zjawiska przemocy, gdzie wartość wskaźnika nie przekracza 2,9, odnotowano w powiatach: jędrzejowskim (2,1), ostrowieckim (2,1), włoszczowskim (2,1), opatowskim (2,2), buskim (2,8), sandomierskim (2,8), skarżyskim (2,9).
3. W regionie w związku z podejrzeniem stosowania przemocy domowej w zdecydowanej większości osobami zatrzymanymi są mężczyźni.
4. Wskaźnik liczby osób, wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc domową, będąc pod wpływem alkoholu w przeliczeniu na 100 tys. mieszkańców, wyniósł 183 i kolejny rok rzędu był najwyższy spośród wszystkich województw.
5. Najczęściej występująca formą przemocy odnotowaną w regionie jest przemoc psychiczna, następnie przemoc fizyczna. Najmniejszy udział stanowi przemoc o charakterze seksualnym, jednakże w 2022 r. liczba przypadków przemocy seksualnej znacząco wzrosła.
6. Występowania zjawiska przemocy w rodzinie jest ściśle skorelowana ze strukturą zamieszkania ludności w województwie świętokrzyskim. W 2022 roku większość osób, wobec których istnieje podejrzenie, iż zostały dotknięte przemocą, zamieszkiwało tereny wiejskie (52%).
7. W latach 2018-2022 wzrosła liczba osób starszych tj. po 65 r.ż., wobec których stosowana jest przemoc domowa. W odniesieniu do 2018 roku wzrost udziału osób w tej grupie mieszkańców regionu wzrósł o 174 osoby na przestrzeni 5 lat.
8. Osoby doznające przemocy domowej najczęściej korzystają z poradnictwa socjalnego i psychologicznego, najrzadziej – z poradnictwa medycznego.
9. Działania ukierunkowane na przeciwdziałanie przemocy domowej w regionie są rozproszone, a tym samym działania profilaktyczne i wsparcie w tym zakresie

są na niewystarczającym poziomie. Zauważa się zbyt małą liczbę zajęć edukacyjnych (indywidualnych i grupowych), skierowanych do osób doznających przemocy, organizowanych przez JST (szczególnie w zakresie podstaw prawnych i zagadnień psychologicznych dotyczących reakcji na przemoc domową).

10. Liczba placówek udzielających wsparcia osobom doznającym przemocy w regionie z roku na rok zwiększa się, jednak jest rozmieszczona nierównomiernie, a tym samym dostępność do usług jest niewystarczająca. Aż 46 gmin w regionie nie dysponuje infrastrukturą zapewniającą wsparcie dla osób doznających przemocy domowej.
11. Na terenie 8 powiatów nie funkcjonują grupy terapeutyczne i grupy wsparcia dla osób doznających przemocy domowej.
12. Działania o charakterze profilaktycznym (m.in. lokalne kampanie społeczne, upowszechnianie materiałów informacyjnych), których celem jest podniesienie poziomu wiedzy i świadomości społeczeństwa na temat przemocy domowej są realizowane nierównomiernie i na niewystarczającym poziomie (tylko w nielicznych samorządach gminnych i powiatowych). Na terenie 59 gmin nie wykazano prowadzenia działań profilaktycznych i wspierających w zakresie przeciwdziałania przemocy.
13. Od 2017 roku w regionie systematycznie maleje liczba posiedzeń zespołów interdyscyplinarnych. Liczba posiedzeń zespołów interdyscyplinarnych w 2022 roku wynosiła 674 i była mniejsza o 22,6% w stosunku do 2021 roku.

5.3. Cel programu

Głównym celem programu jest:

Kompleksowy, powszechnie dostępny i wysokiej jakości system wsparcia dla osób doznających przemocy domowej w województwie świętokrzyskim.

Efektywne osiągnięcie tego celu możliwe jest poprzez spójne i interdyscyplinarne działania podejmowane przez kompetentnych specjalistów działających w ramach wielowymiarowego systemu pomocy i wsparcia dla osób doznających przemocy domowej, przy uwzględnieniu zróżnicowanych uwarunkowań wewnętrznych i zewnętrznych wobec systemu.

5.4. Działania programu – rekomendacje dla samorządów

Działania podejmowane w ramach programu można podzielić na 6 podstawowych grup:

- **działania interwencyjne**, których celem jest udzielenie pomocy doraźnej, szybkie i skuteczne zareagowanie na przemoc, zatrzymanie jej „tu i teraz”,
- **działania diagnostyczne**, których celem jest analiza zjawiska przemocy na danym obszarze i oszacowanie stanu zagrożenia, w jakim znajdują się osoby doznające przemocy; analiza sytuacji osoby doznającej przemocy,
- **działania profilaktyczne**, których celem jest zwiększenie wiedzy mieszkańców województwa na temat zjawiska przemocy, a także metod przeciwdziałania temu zjawisku,
- **działania informacyjno-edukacyjne**, obejmujące w szczególności dostarczenie informacji i materiałów edukacyjnych na temat specyfiki zjawiska przemocy domowej, jej rodzajów, skutków, cyklu przemocy oraz możliwości jej przeciwdziałania, instytucji zaangażowanych w przeciwdziałanie temu zjawisku,
- **działania terapeutyczne** – to działania indywidualne i grupowe, którymi należy objąć osoby i rodziny doznające przemocy domowej; mogą być prowadzone m.in. w formie: indywidualnych konsultacji psychologicznych, grup wsparcia, treningów samoobrony, zajęć socjoterapeutycznych,
- **działania edukacyjno-szkoleniowe** dla kadr zaangażowanych w przeciwdziałania przemocy domowej.

Założony cel główny ramowego programu ochrony osób doznających przemocy domowej będzie realizowany poprzez następujące działania:

Lp.	Działania	Realizator:
DZIAŁANIA INTERWENCYJNE		
1.	Utworzenie i zapewnienie funkcjonowania zespołów interdyscyplinarnych na terenie każdej gminy.	JST – szczebel gminny
2.	Utworzenie i zapewnienie funkcjonowania grup diagnostyczno-pomocowych na terenie każdego gminy.	JST – szczebel gminny
3.	Rozbudowa sieci i poszerzanie oferty placówek wspierających i udzielających pomocy osobom doznającym przemocy domowej, w tym: PK, PIK, OIK, SOW, ośrodków wsparcia i specjalistycznych ośrodków wsparcia dla osób doznających	JST – szczebel gminny i powiatowy

Lp.	Działania	Realizator:
	przemocy domowej, domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży oraz innych placówek świadczących specjalistyczną pomoc dla osób doznających przemocy domowej.	
4.	Nawiązywanie, rozwijanie i wzmacnianie działalności pomiędzy instytucjami rządowymi i samorządowymi oraz organizacjami pozarządowymi w zakresie pomocy osobom doznającym przemocy domowej (poprzez m.in. realizację projektów w zakresie pomocy osobom doznającym przemocy domowej).	JST – szczebel gminny i powiatowy we współpracy z podmiotami lub NGO
5.	Prowadzenie interwencji w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej – realizacja procedury „Niebieskie Karty” przez uprawnione podmioty.	przedstawiciele JOPS, GKRPA, inne podmioty i organizacje działające w obszarze przeciwdziałania przemocy domowej w ramach zespołów interdyscyplinarnych czy grup diagnostyczno-pomocowych
6.	Zapewnienie osobom doznającym przemocy domowej pomocy, świadczonej przez punkty konsultacyjne. Należy dążyć do funkcjonowania PK w każdej gminie.	JST – szczebel gminny
7.	Zapewnienie osobom doznającym przemocy domowej pomocy, świadczonej przez ośrodki wsparcia, PIK i OIK. Należy dążyć do funkcjonowania ośrodków wsparcia lub PIK oraz OIK w każdym mieście powiatowym.	JST – szczebel gminny i powiatowy
8.	Zapewnienie osobom doznającym przemocy domowej pomocy, świadczonej przez specjalistyczne ośrodki wsparcia dla osób doznających przemocy domowej.	JST – szczebel powiatowy
9.	Zapewnienie osobom doznającym przemocy domowej pomocy, świadczonej przez ośrodki wsparcia oraz OIK.	JST – szczebel gminny i powiatowy
10.	Zwiększanie dostępności do lokalnych i regionalnych telefonów zaufania dla osób doznających przemocy domowej.	JST – szczebel gminny, powiatowy i wojewódzki
11.	Zapewnienie ochrony dzieciom w trybie art. 12.a ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej.	JST – szczebel gminny i powiatowy
12.	Tworzenie warunków umożliwiających osobom doznającym przemocy domowej otrzymania w pierwszej kolejności lokali socjalnych.	JST – szczebel gminny

Lp.	Działania	Realizator:
13.	Monitorowanie pomocy udzielanej osobom doznającym przemocy domowej.	JST – szczebel gminny i powiatowy
DZIAŁANIA DIAGNOSTYCZNE		
14.	Diagnoza zjawiska przemocy domowej na obszarze gminy, powiatu i województwa, obejmująca m.in. ustalenie odsetka populacji rodzin zagrożonych przemocą domową.	JST–szczebel gminny, powiatowy i wojewódzki
DZIAŁANIA PROFILAKTYCZNE ORAZ INFORMACYJNO- EDUKACYJNE		
15.	Organizowanie lokalnych kampanii społecznych z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej.	JST – szczebel gminny, powiatowy i wojewódzki, we współpracy z mediami i NGO
16.	Wprowadzenie elementów informacji i edukacji na temat zjawiska przemocy domowej w ramach działania poradni, prowadzonych przez kościoły lub związki wyznaniowe, lub do programów nauk przedmażeńskich (w oparciu o współpracę organów samorządu terytorialnego, kościoła lub związków wyznaniowych na danym terenie).	JST – szczebel powiatowy i gminny, we współpracy z kościołami i związkami wyznaniowymi oraz NGO
17.	Włączanie się w ogólnopolskie kampanie mające na celu podniesienie poziomu wiedzy i świadomości społecznej w zakresie przyczyn i skutków przemocy domowej.	JST – szczebel gminny, powiatowy i wojewódzki
18.	Upowszechnianie materiałów informacyjno-edukacyjnych na temat przemocy domowej i jej negatywnych skutków.	JST – szczebel gminny, powiatowy i wojewódzki
19.	Wprowadzenie elementów edukacji na temat zjawiska przemocy domowej w ramach działania projektów prowadzonych przez NGO (w oparciu o współpracę organów samorządu terytorialnego i NGO).	JST – szczebel powiatowy i gminny we współpracy z NGO
20.	Opracowanie i realizacja programów służących działaniom profilaktycznym, mającym na celu udzielenie specjalistycznej pomocy (zwłaszcza w zakresie promowania i wdrożenia prawidłowych metod wychowawczych w stosunku do dzieci zagrożonych przemocą domową).	JST – szczebel powiatowy
21.	Prowadzenie poradnictwa, w szczególności przez działania edukacyjne, mające na celu wzmocnienie opiekuńczych i wychowawczych metod oraz kompetencji rodziców i opiekunów w środowisku zagrożonym przemocą domową, oraz w stosunku do grup ryzyka np. małoletnich w ciąży.	JST – szczebel gminny i powiatowy

Lp.	Działania	Realizator:
22.	Opracowanie i realizacja gminnych programów przeciwdziałania przemocy domowej oraz ochrony osób doznających przemocy domowej.	JST – szczebel gminny
23.	Opracowanie i realizacja powiatowych programów przeciwdziałania przemocy domowej oraz ochrony osób doznających przemocy domowej.	JST – szczebel powiatowy
24.	Opracowanie mapy zasobów, obejmującej wszystkie podmioty wchodzące w skład gminnego/powiatowego systemu przeciwdziałania przemocy domowej (należy uwzględnić także podmioty obejmujące swoim działaniem powiat i województwo). Mapa zasobów powinna być elementem gminnych i powiatowych programów ochrony osób doznających przemocy domowej.	JST – szczebel gminny i powiatowy
25.	Upowszechnianie informacji w zakresie możliwości i form uzyskania pomocy przez osoby doznające przemocy domowej (w szczególności: medycznej, psychologicznej, pedagogicznej, prawnej, socjalnej, zawodowej, rodzinnej).	JST – szczebel gminny, powiatowy i wojewódzki, we współpracy z mediami o zasięgu regionalnym oraz NGO
26.	Opracowanie i realizacja działań edukacyjnych kierowanych do osób doznających przemocy domowej, w szczególności w zakresie podstaw prawnych i zagadnień psychologicznych dotyczących reakcji na przemoc domową.	JST – szczebel gminny i powiatowy
DZIAŁANIA TERAPEUTYCZNE		
27.	Prowadzenie poradnictwa medycznego, psychologicznego, pedagogicznego, prawnego, socjalnego, zawodowego i rodzinnego, terapii indywidualnej lub grupowej, pomocy w formie grup wsparcia lub innych grup samopomocowych.	JST, we współpracy z NGO
28.	Realizacja programów terapeutycznych oraz pomocy psychologicznej, pedagogicznej, prawnej, socjalnej i rodzinnej dla osób doznających przemocy domowej.	JST – szczebel gminny i powiatowy przy współpracy z NGO
29.	Tworzenie i rozwijanie grup wsparcia dla osób doznających przemocy domowej.	JST – szczebel gminny i powiatowy
DZIAŁANIA EDUKACYJNO-SZKOLENIOWE DLA KADR ZAANGAŻOWANYCH W PRZECIWDZIAŁANIE PRZEMOCY DOMOWEJ		
30.	Umożliwienie podnoszenia umiejętności zawodowych osób, pracujących z osobami doznającymi przemocy domowej m.in. prowadzenie superwizji (dla osób, które prowadzą terapię dla osób i rodzin doznających przemocy domowej), organizacja	JST – szczebel gminny, powiatowy i wojewódzki

Lp.	Działania	Realizator:
	lub umożliwienie udziału w specjalistycznych szkoleniach, seminariach, konferencjach dotyczących przemocy domowej.	
31.	Opracowywanie diagnoz potrzeb szkoleniowych członków zespołów interdyscyplinarnych oraz grup diagnostyczno-pomocowych w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej.	JST – szczebel gminny, powiatowy i wojewódzki
32.	Wdrożenie systemu wsparcia dla osób pracujących bezpośrednio z osobami doświadczającymi przemocy domowej, w formie m.in. superwizji, coachingu, doradztwa, grup wsparcia.	JST – szczebel gminny, powiatowy i wojewódzki

Określone w niniejszym programie działania mają prowadzić do udzielenia skutecznej, kompleksowej pomocy osobom doświadczającym przemocy domowej, a w efekcie do poprawy sytuacji życiowej tych osób.

5.5. Adresaci programu

Adresatami programu są mieszkańcy województwa świętokrzyskiego, doświadczający przemocy domowej oraz instytucje, służby i organizacje funkcjonujące w obszarze przeciwdziałania przemocy domowej na poziomie gminy i powiatu oraz regionu.

Działania programu w szczególności będą prowadzone na rzecz:

- **osób doświadczających przemocy domowej**, w tym m.in.:
 - dzieci i młodzieży,
 - współmałżonków lub partnerów,
 - osób starszych i osób z niepełnosprawnościami,
- **świadków przemocy domowej**,
- **osób zagrożonych wystąpieniem zjawiska przemocy domowej**,
- **osób podejmujących działania w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej**, w tym m.in.:
 - pracowników socjalnych,
 - kuratorów sądowych,
 - terapeutów,
 - policjantów,
 - pracowników placówek opiekuńczo-wychowawczych,

- nauczycieli,
- pracowników placówek leczenia odwykowego,
- pedagogów,
- psychologów,
- pracowników ochrony zdrowia,
- **instytucji i organizacji pozarządowych, działających w obszarze przeciwdziałania przemocy domowej,**
- **społeczności lokalnych.**

Bezpośredni odbiorcy programu, czyli osoby doznające przemocy domowej stanowią grupę niejednorodną pod wieloma względami. Pomimo iż wśród osób doznających przemocy zdecydowanie przeważają kobiety i dzieci, nie można marginalizować sytuacji, w których osobami doznającymi przemocy są mężczyźni.

Formy pomocy osobom doznającym przemocy domowej

Formy pomocy osobom doznającym przemocy domowej określa art. 3 ust. 1 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej. Zgodnie z nim osobie doznającej przemocy domowej udziela się bezpłatnej pomocy, w szczególności w formie:

- poradnictwa medycznego, psychologicznego, prawnego, socjalnego, zawodowego i rodzinnego,
- interwencji kryzysowej i wsparcia,
- ochrony przed dalszym krzywdzeniem poprzez uniemożliwienie osobie stosującej przemoc domową korzystania ze wspólnie zajmowanego mieszkania z osobą doznającą przemocy domowej oraz zakazanie kontaktowania się i zbliżania się do osoby doznającej przemocy,
- zapewnienia osobie doznającej przemocy domowej bezpiecznego schronienia w specjalistycznym ośrodku wsparcia dla osób doznających przemocy domowej,
- badania lekarskiego w celu ustalenia przyczyn i rodzaju uszkodzeń ciała związanych z użyciem przemocy domowej oraz wydania zaświadczenia lekarskiego w tym przedmiocie,
- zapewnienia osobie doznającej przemocy domowej, która nie ma tytułu prawnego do lokalu zajmowanego wspólnie z osobą stosującą przemoc domową, pomocy w uzyskaniu mieszkania.

Osobie doznającej przemocy domowej udziela się również informacji o dostępnych formach wsparcia.

5.6. Realizatorzy programu

Wśród podmiotów, realizujących program ochrony osób doznających przemocy domowej znajdują się instytucje, służby i organizacje pozarządowe funkcjonujące w obszarze przeciwdziałania przemocy domowej na poziomie gminy, powiatu i województwa.

Należą do nich:

- **samorządy gminne, powiatowe oraz samorząd województwa,**
- **jednostki organizacyjne pomocy społecznej,** działające w środowisku lokalnym, służące doraźnym lub specjalistycznym wsparciem w rozwiązywaniu problemów związanych z przemocą, realizujące procedurę „Niebieskie Karty”, m.in.:
 - powiatowe centra pomocy rodzinie,
 - ośrodki pomocy społecznej,
 - ośrodki i punkty interwencji kryzysowej,
 - placówki specjalistycznego poradnictwa, itp.
- **specjalistyczne ośrodki wsparcia dla osób doznających przemocy domowej,** udzielające pomocy osobom doznającym przemocy domowej w formie różnego rodzaju wsparcia, w tym zapewnienie schronienia,
- **organizacje pozarządowe,** działające na rzecz osób i rodzin znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej, zwłaszcza w sytuacji kryzysowej,
- **jednostki wymiaru sprawiedliwości,** m.in. sądy, prokuratura,
- **jednostki ochrony porządku publicznego** m.in. policja, straż gminna/miejska,
- **placówki oświaty** (publiczne i niepubliczne), mające bezpośredni kontakt z dziećmi i młodzieżą oraz ich opiekunami m.in.:
 - żłobki, przedszkola,
 - szkoły,
 - poradnie psychologiczno-pedagogiczne,
 - młodzieżowe ośrodki socjoterapii,
 - młodzieżowe ośrodki wychowawcze,

- **placówki ochrony zdrowia** (publiczne i niepubliczne), w szczególności placówki tzw. pierwszego kontaktu m.in.:
 - ośrodki zdrowia (lekarze rodzinni, pielęgniarki, pielęgniarki środowiskowe, położne),
 - szpitale (oddziały ratunkowe, poradnie szpitalne i przyszpitalne),
 - pogotowie ratunkowe,
 - placówki leczenia odwykowego,
 - poradnie zdrowia psychicznego,
- **gminne komisje rozwiązywania problemów alkoholowych**, podejmujące czynności zmierzające do orzeczenia o zastosowaniu wobec osoby uzależnionej od alkoholu obowiązku poddania się leczeniu w zakładzie leczenia odwykowego, realizujące procedurę „Niebieskie Karty”,
- **inne podmioty działające na rzecz wsparcia osób i rodzin doświadczających przemocy domowej**, mające charakter interdyscyplinarny lub specjalistyczny m.in.:
 - zespoły interdyscyplinarne do spraw przeciwdziałania przemocy domowej,
 - punkty konsultacyjne,
 - punkty interwencji kryzysowej/ośrodki interwencji kryzysowej,
 - poradnie rodzinne,
 - telefony zaufania,
 - schroniska i hostele.

W rozdziale III programu ujęto kompleksową informację dotyczącą infrastruktury wsparcia dla osób doświadczających przemocy domowej wraz z krótką charakterystyką ich działalności.

5.7. Zasady realizacji programu

W celu efektywnej realizacji programu niezbędna jest transparentność zasad jego prowadzenia. Zagwarantowanie przejrzystości i czytelności zasad jego realizacji może zostać osiągnięte poprzez określenie:

- 1) miejsca realizacji programu (należy wskazać, gdzie będą odbywać się zajęcia dla uczestników oraz gdzie prowadzone będą prace administracyjno-biurowe na rzecz danego programu; miejsce realizacji programu dla osób doświadczających przemocy

nie może być tożsame z miejscem, w którym realizowane są programy dla osób stosujących przemoc),

- 2) terminu realizacji programu,
- 3) wykazu podmiotów, które będą realizować program,
- 4) formy proponowanych zajęć (np. grupowe, indywidualne, warsztatowe, itp.) oraz ich wymiaru,
- 5) norm, zasad i praw obowiązujących uczestników oraz realizatorów,
- 6) zasad korzystania z dostępnej infrastruktury,
- 7) zasad prowadzenia i przechowywania dokumentacji, ochrony danych osobowych m.in. wyznaczenie osoby odpowiedzialną za prowadzenie dokumentacji,
- 8) zasad współpracy z innymi podmiotami (instytucjami, organizacjami), działającymi na rzecz przeciwdziałania przemocy domowej i ochrony osób doznających przemocy na danym terenie.

Program ochrony osób doznających przemocy domowej musi być adekwatny do potrzeb występujących w danej sytuacji. Okres jego realizacji powinien być dopasowany do problemów osoby doznającej przemocy i celów programu.

Otrzymując ochronę i pomoc, osoby doznające przemocy nie mogą poczuć się w żaden sposób lekceważone, potępione, przymuszane lub traktowane protekcjonalnie.

Czynniki pomagające w kontakcie z osobą doznającą przemocy domowej:

- empatia,
- okazywanie zainteresowania, otwarta postawa ciała,
- utrzymywanie kontaktu wzrokowego,
- aktywne słuchanie,
- wrażliwość, dostrzeganie emocji,
- troska, reagowanie na potrzeby,
- odpowiednie kwalifikacje osoby pomagającej,
- akceptacja i brak ocen,
- język dostosowany do rozmówcy, określenie poziomu oczekiwań,
- okazanie gotowości do następnego spotkania,
- podkreślenie zasobów osoby doznającej przemocy.

5.8. Finansowanie programu

Działania zaplanowane w ramach programu mogą być finansowane z następujących źródeł:

- środki własne samorządu: gminy, powiatu, województwa,
- środki instytucji i organizacji zaangażowanych w realizację programu,
- środki z budżetu państwa,
- środki pozabudżetowe, pozyskane z innych źródeł m.in.: środki pochodzące z Europejskiego Funduszu Społecznego+.

WOJEWÓDZTWO
ŚWIĘTOKRZYSKIE

**Ramowy program korekcyjno-
edukacyjny dla osób stosujących
przemoc domową
w województwie świętokrzyskim
na lata 2023-2028**

VI. Ramowy program korekcyjno-edukacyjny dla osób stosujących przemoc domową w województwie świętokrzyskim na lata 2023-2028

6.1. Założenia programu – rekomendacje dla podmiotów realizujących programy korekcyjno-edukacyjne

Ramowy program korekcyjno-edukacyjny dla osób stosujących przemoc domową powinien stanowić część lokalnego systemu przeciwdziałania przemocy domowej, będącą uzupełnieniem różnych form interwencji podejmowanych wobec osób stosujących przemoc. To jeden ze skutecznych sposobów oddziaływania na osobę stosującą przemoc domową. Uczestnictwo w programach i uświadomienie sobie przez osobę stosującą przemoc negatywnych skutków i szkodliwości jego dotychczasowych działań może wpłynąć na eliminację zachowań „przemocowych”, a także na podniesienie bezpieczeństwa osób doznających przemocy oraz utrzymanie ich więzi rodzinnych.

Założenia programowe (zbiór podstawowych przekonań i sądów dotyczących zjawiska przemocy domowej):

W momencie tworzenia programów korekcyjno-edukacyjnych istotne jest uzgodnienie zbioru podstawowych przekonań dotyczących mechanizmów przemocy domowej oraz sposobów jej powstrzymywania. Poniższe założenia są pewnego rodzaju „fundamentem” programu:

- 1) Przemoc domowa jest zachowaniem wyuczonym, które przynosi zyski i straty osobie stosującej przemoc.
- 2) Zatrzymanie przemocy jest możliwe na każdym etapie życia.
- 3) Przemoc domowa jest szkodliwym i raniącym nadużywaniem siły i władzy oraz dążeniem do kontrolowania małżonka, partnera, dziecka lub sytuacji rodzinnej.
- 4) Stosowanie przemocy jest wyborem, za który odpowiedzialność ponosi wyłącznie osoba stosująca przemoc.
- 5) Przemoc jest zachowaniem nieakceptowalnym. Jej stosowanie nie może być w żaden sposób usprawiedliwiane np. stwierdzeniem, że była ona skutkiem prowokacji ze strony osoby doznającej przemocy.

- 6) Nie można tolerować sytuacji ani zachowań sugerujących współodpowiedzialność osoby doznającej przemocy za przemoc wobec niej stosowaną.
- 7) Spożywanie alkoholu nie jest przyczyną przemocy, lecz pełni rolę katalizatora, szczególnie u osób mających tendencję do stosowania przemocy wobec bliskich.
- 8) Picie alkoholu nie jest okolicznością usprawiedliwiającą, łagodzącą zachowania oparte na przemocy.
- 9) Osoby stosujące przemoc, które mają problem alkoholowy, w pierwszej kolejności powinny być kierowane do placówek terapii uzależnienia.
- 10) Korzenie przemocy domowej tkwią w stereotypach kulturowych i obyczajowych dotyczących m.in.: płci, rasy, orientacji seksualnej, które usprawiedliwiają dyskryminację jednostek i grup społecznych.
- 11) Przemoc domowa ma uwarunkowania kulturowe – jest zakorzeniona we wzorcach postępowania przekazywanych z pokolenia na pokolenie.

Założenia do podstaw programu:

Instytucje i organizacje zlecające realizację programów dla osób stosujących przemoc powinny kierować się uniwersalnymi wskazówkami, wynikającymi z dotychczasowej praktyki i wiedzy. U podstaw każdego programu korekcyjno-edukacyjnego leżą więc następujące założenia:

- 1) Priorytetem wszelkich działań wobec osób stosujących przemoc domową, w tym realizacja programów korekcyjno-edukacyjnych jest bezpieczeństwo osoby doznającej przemocy domowej.
- 2) Istotne jest, aby realizowane programy przyczyniały się do konstruktywnych zmian u osoby stosującej przemoc – w zachowaniu, postawach, przekonaniach dotyczących funkcjonowania rodziny, a także w kwestii odpowiedzialności za własne czyny, przy jednoczesnym poszanowaniu ich godności osobistej.
- 3) Podstawowym celem działań edukacyjno-korekcyjnych jest zmiana zachowań i postaw osób stosujących przemoc, a w rezultacie zatrzymanie przemocy.
- 4) Realizatorzy programów korekcyjno-edukacyjnych powinni posługiwać się wysokimi standardami opartymi o normy i zasady etyczne oraz posiadać aktualną wiedzę w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej.

- 5) Należy zachęcać do utrzymywania współpracy i komunikacji pomiędzy realizatorami programów dla osób stosujących przemoc a instytucjami zajmującymi się pomaganiem osobom doznającym przemocy na danym terenie.
- 6) Program nie stanowi osobistej psychoterapii osoby stosującej przemoc domową, a jedynie koryguje jego niepożądane zachowania oraz postawy.
- 7) Istotne jest stworzenie na danym terenie sprawnie funkcjonującej współpracy ludzi i środowisk zajmujących się problemem przemocy domowej, w szczególności osób należących do zespołów interdyscyplinarnych, grup diagnostyczno-pomocowych lub innych osób aktywnie działających w obszarze przeciwdziałania przemocy domowej w innych strukturach.
- 8) Należy odpowiednio przygotować i zadbać o podnoszenie kwalifikacji osób reprezentujących różne służby, pracujące z osobami stosującymi przemoc domową m.in.: policję, prokuraturę, sądy, komisje ds. rozwiązywania problemów alkoholowych, PCPR, OPS itp. Wspólny wysiłek przedstawicieli tych podmiotów może stanowić drogę nakazową, a poprzez działania prokuratury i sądu mobilizowana jest znaczna część osób stosujących przemoc do współpracy.
- 9) Program winien być spójny i oparty na jasnych regułach.
- 10) Okres realizacji programu musi być adekwatny do deficytów, jakie posiada osoba stosująca przemoc domową i celów programu.
- 11) Program powinien określać warunki, jakie musi spełniać jego uczestnik, aby go ukończyć. W związku z tym w warunkach należy uwzględnić co najmniej liczbowy bądź procentowy obowiązkowy poziom obecności na zajęciach, niezbędny do ukończenia programu. W programie należy też opisać okoliczności, które mogą spowodować wykluczenie osoby z uczestnictwa w oddziaływaniach.
- 12) Podstawowe treści edukacyjne powinny uwzględniać założone cele programu oraz być dostosowane do czasu jego trwania i specyfiki uczestników.
- 13) Zajęcia dla osób stosujących przemoc domową nie powinny być prowadzone w tych samych miejscach, w których udziela się pomocy i wsparcia osobom doznającym przemocy domowej. W przypadku braku takiej możliwości należy zadbać o bezpieczeństwo osób doznających przemocy domowej.
- 14) Program powinien mieć charakter edukacyjno-korekcyjny. W części edukacyjnej skoncentrowany powinien być na przekazaniu wiedzy na temat zjawiska przemocy,

jej dynamiki, mechanizmów i konsekwencji; część korekcyjna z kolei ukierunkowana jest na zdobycie umiejętności skutecznej kontroli nad szkodliwymi zachowaniami, utrzymywania relacji bez przemocy, radzenia sobie z agresywnością, naukę konstruktywnego rozwiązywania sporów. W ramach programu prowadzone mogą być także różnorakie działania profilaktyczne, a także edukacyjne i szkoleniowe.

- 15) Zawartość merytoryczna programu powinna być skoncentrowana na osiągnięciu celu głównego programu i powinna zawierać elementy, które dostarczą wiedzy na temat zjawiska przemocy, a także stworzą okazję do poznania siebie oraz pozwolą na zmianę form myślenia i reagowania.

Założenia merytoryczne programu:

Zawartość merytoryczna programów powinna się koncentrować na następujących obszarach:

- **edukacji** – program powinien dostarczać informacji na temat dynamiki i procesu powstawania wzorców zachowań z użyciem przemocy, krzywdzącego wpływu przemocy na członków rodziny i relacje z bliskimi,
- **rozpoznawanie i zmiana systemu przekonań i postaw osobistych** – program powinien tworzyć okazje do badania osobistego systemu przekonań, postaw i nastawień emocjonalnych, które inicjują i wzmacniają stosowanie przez nich przemocy. Należy promować wartości i postawy, które stanowią konstruktywną alternatywę wobec postaw wspierających przemoc,
- **praca nad zmianami behawioralno-poznawczymi** – stwarzająca możliwość zmiany dotychczasowego i szkodliwego sposobu myślenia, postaw i zachowań oraz umożliwiającą przyswojenie nowych konstruktywnych form myślenia i reagowania, opartych na szacunku i życzliwości wobec osób bliskich.

Zawartość programu:

Program korekcyjno-edukacyjny dla osób stosujących przemoc domową powinien zawierać m.in.:

- a) lokalną diagnozę zjawiska przemocy domowej,
- b) wskazanie podstawowych założeń podejścia, w jakim program będzie realizowany,

- c) założenia merytoryczne – ogólny zarys treści merytorycznych przekazywanych na spotkaniach, ukierunkowany na taką zmianę postaw i zachowań, która zmniejszy ryzyko stosowania przemocy,
- d) cele programu i zakładane rezultaty,
- e) formy i metody pracy,
- f) łączny czas trwania programu, ze wskazaniem liczby godzin do zrealizowania z podziałem na sesje grupowe i indywidualne,
- g) miejsce realizacji programu,
- h) odbiorców programu (adresatów oddziaływań) z określeniem sposobu naboru uczestników do programu, w tym zasady selekcji,
- i) reguły uczestnictwa w programie oraz kryteria ukończenia programu,
- j) harmonogram realizacji programu,
- k) zasady dokumentowania prowadzonych działań,
- l) realizatorzy programu,
- m) założenia organizacyjne,
- n) sposób i częstotliwość ewaluacji programu oraz monitorowania zachowań uczestników,
- o) finansowanie programu,
- p) inne niezbędne założenia.

6.2. Wnioski z diagnozy

Poniżej przedstawiamy najważniejsze wnioski dotyczące skali przemocy domowej i stosowania programów korekcyjno-edukacyjnych w województwie świętokrzyskim. Są one jednym z elementów diagnozy, przeprowadzonej w 2023 roku na potrzeby opracowania Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Przemocy Domowej Województwa Świętokrzyskiego na lata 2023-2028.

1. W regionie osobami zatrzymanymi z powodu podejrzenia stosowania przemocy są w zdecydowanej większości mężczyźni (97% ogółu zatrzymanych).
2. Z występowaniem przemocy domowej bardzo często koreluje problem nadużywania alkoholu. W województwie świętokrzyskim w 2022 roku aż 61% ogółu osób stosujących przemoc stanowiły osoby, będące pod wpływem alkoholu. Wskaźnik ten (w przeliczeniu na 100 tys. mieszkańców) od kilku lat pozostaje najwyższy w kraju.

3. W województwie świętokrzyskim osobami doznającymi przemocy domowej są najczęściej kobiety (aż 75,8% ogółu w 2022 r.). Mężczyźni doznający przemocy stanowili 13%, natomiast małoletni – 11,2%.
4. Programy korekcyjno-edukacyjne dla osób stosujących przemoc domową nie są realizowane we wszystkich powiatach województwa. W 2022 r. realizowało je 9 powiatów: konecki, skarżyski, jędrzejowski, starachowicki, kielecki, włoszczowski, pińczowski, opatowski oraz miasto Kielce.
5. Od kilku lat systematycznie maleje liczba osób, które w ciągu roku przystępują do programów korekcyjno-edukacyjnych – w 2022 roku działaniami korekcyjno-edukacyjnymi objętych zostało 119 osób tj. o 4,8% mniej osób niż w 2021 r. i o blisko 18% mniej niż w 2017 roku.
6. Zdecydowaną większość osób stosujących przemoc domową, które przystępują do programu korekcyjno-edukacyjnego stanowią mężczyźni (ok. 90%).
7. Odsetek osób, które ukończyły program korekcyjno-edukacyjny od kilku lat utrzymuje się na zbliżonym poziomie – ok. 39% (2017 r. – 24,8%, 2018 r. – 41,2%, 2019 r. – 40,6%, 2020 r. – 40,2%, 2021 r. – 36%, 2022 r. – 38,6%).
8. Spośród osób, które ukończyły program korekcyjno-edukacyjny blisko 20% powraca do stosowania przemocy (w zdecydowanej większości są to mężczyźni).

6.3. Cele programu

Celem głównym programu jest:

**Powstrzymanie osoby stosującej przemoc przed dalszym jej stosowaniem
i zatrzymanie przemocy domowej.**

Cele szczegółowe:

Działania korekcyjno-edukacyjne dla osób stosujących przemoc domową mają również na celu:

- a) zmianę przekonań odbiorców programów korekcyjno-edukacyjnych dotyczących stosowania przemocy domowej,
- b) powstrzymanie osoby stosującej przemoc domową przed dalszym stosowaniem przemocy,

- c) rozwijanie umiejętności samokontroli i współżycia, w tym bardziej efektywne radzenie sobie z emocjami, w tym złością lub poczuciem krzywdy w sytuacjach trudnych,
- d) zmniejszenie przez uczestników programu skali zachowań opartych na sile i przemocy,
- e) wzrost świadomości na temat zjawiska przemocy domowej i konsekwencji jej stosowania,
- f) poszerzenie katalogu zachowań osób stosujących przemoc domową o zachowania alternatywne do krzywdzących w celu budowania relacji interpersonalnych opartych na poszanowaniu domowników i postawie partnerskiej,
- g) kształtowanie umiejętności w zakresie wychowania dzieci bez użycia przemocy domowej,
- h) uznanie przez osobę stosującą przemoc domową swojej odpowiedzialności za stosowanie przemocy,
- i) uzyskanie informacji o możliwościach podejmowania działań terapeutycznych.

Powyższe cele szczegółowe są zgodne z Rozporządzeniem Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 20 czerwca 2023 r. w sprawie programów korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową, które określa standardy prowadzenia takich programów. Spodziewanym efektem programu jest ograniczenie zjawiska przemocy domowej poprzez powstrzymanie się osób stosujących przemoc od zachowań agresywnych i opartych na stosowaniu przemocy oraz zapewnienie bezpieczeństwa osób doznających przemocy domowej.

Cele programu będą realizowane podczas zajęć edukacyjnych i socjalizujących, ukierunkowanych na taką zmianę zachowań i postaw osób stosujących przemoc, która zmniejszy ryzyko dalszego stosowania przez nie przemocy oraz zwiększy ich zdolność do samokontroli agresywnych zachowań i harmonijnego współżycia w rodzinie.

6.4. Działania programu – rekomendacje dla samorządów

Założone cele ramowego programu korekcyjno-edukacyjnego dla osób stosujących przemoc domową będą realizowane poprzez następujące działania:

Lp.	Działania	Realizator:
DZIAŁANIA PROFILAKTYCZNE ORAZ INFORMACYJNO-EDUKACYJNE:		
1.	Ewidencjonowanie instytucji rządowych i samorządowych, podmiotów oraz organizacji pozarządowych, które realizują wszelkie działania adresowane do osób stosujących przemoc domową.	JST – szczebel powiatowy, we współpracy z NGO
2.	Przesyłanie informatorów zawierających aktualne bazy teleadresowe z danego powiatu (tj. instytucji rządowych i samorządowych, podmiotów i NGO realizujące działania adresowane do osób stosujących przemoc), właściwym miejscowo prezesom sądów rejonowych, prokuratorom rejonowym, komendantom powiatowym/miejskim Policji, komendantom oddziałów Żandarmerii Wojskowej oraz wchodzącym w obręb powiatu gminom, dwa razy w roku do dnia 30 stycznia i do dnia 31 lipca każdego kolejnego roku.	JST – szczebel powiatowy
3.	Rozpowszechnianie informatorów (zawierających aktualne bazy teleadresowe instytucji, podmiotów i NGO realizujących działania wobec osób stosujących przemoc) przez: – sądy rejonowe, – prokuratury rejonowe, – miejskie/powiatowe komendy Policji, – oddziały żandarmerii wojskowej – gminy w podległych im pionach organizacyjnych.	JST – szczebel gminny
DZIAŁANIA INTERWENCYJNE		
4.	Podejmowanie działań wobec osób stosujących przemoc domową, w tym w ramach procedury „Niebieskie Karty”.	GKRPA, podmioty i organizacje działające w obszarze przeciwdziałania przemocy domowej w ramach zespołów interdyscyplinarnych lub grup diagnostyczno-pomocowych
5.	Działanie i współpraca służb w zakresie monitorowania zachowań osób uprzednio skazanych za stosowanie przemocy domowej, w tym wymiana informacji między nimi.	JOPS, Policja
6.	Opracowanie i realizacja programów korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową	JST – szczebel powiatowy

Lp.	Działania	Realizator:
	w warunkach wolnościowych i w jednostkach penitencjarnych.	z możliwością współpracy z NGO
7.	Zapewnienie dostępu do programów korekcyjno-edukacyjnych w każdym powiecie przez całoroczną dostępność miejsc w realizowanych programach.	JST – szczebel powiatowy we współpracy z NGO
8.	Monitorowanie udziału osób stosujących przemoc domową w programach korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową.	JST – szczebel powiatowy
9.	Badanie skuteczności programów korekcyjno-edukacyjnych kierowanych do osób stosujących przemoc domową przez monitorowanie ich zachowań przez okres do 3 lat po ukończeniu programu korekcyjno-edukacyjnego.	JST – szczebel powiatowy
10.	Opracowanie i realizacja programów edukacyjnych lub/i wspierających dla osób stosujących przemoc domową, które ukończyły program korekcyjno-edukacyjny.	JST – szczebel gminny i powiatowy, we współpracy z NGO
DZIAŁANIA EDUKACYJNO-SZKOLENIOWE DLA KADR ZAANGAŻOWANYCH W PRZECIWDZIAŁANIE PRZEMOCY DOMOWEJ		
11.	Wdrożenie systemu wsparcia dla osób pracujących bezpośrednio z osobami stosującymi przemoc domową, w formie m.in.: superwizji, coachingu, doradztwa, grup wsparcia.	JST – szczebel gminny, powiatowy i wojewódzki

Program powinien koncentrować się wokół oddziaływań psychologicznych, edukacyjnych i socjalizacyjnych, ukierunkowanych na zmianę postaw osób stosujących przemoc domową, która zmniejszy ryzyko dalszego występowania przemocy oraz zwiększy ich zdolność do kontroli nad zachowaniami niepożądanymi i do poprawnego współżycia w rodzinie.

6.5. Adresaci programu

Adresatami programu korekcyjno-edukacyjnego są dorosłe osoby stosujące przemoc domową (zarówno kobiety, jak i mężczyźni), w tym w szczególności:

- osoby skazane za czyny związane ze stosowaniem przemocy domowej, odbywające karę pozbawienia wolności w zakładach karnych lub aresztach śledczych,
- osoby skazane za czyny związane ze stosowaniem przemocy domowej, wobec których sąd warunkowo zawiesił wykonanie kary, zobowiązując ich do uczestnictwa w programie korekcyjno-edukacyjnym,
- osoby stosujące przemoc domową, u których rozpoznano uzależnienie od alkoholu, narkotyków lub innych środków psychoaktywnych, które przeszły podstawowy program leczenia odwykowego lub są w trakcie takiego leczenia i posiadają zgodę terapeuty uzależnień; w tym przypadku działania korekcyjno-edukacyjne stanowią uzupełnienie podstawowej terapii,
- osoby zmotywowane przez członków zespołów interdyscyplinarnych, pracowników socjalnych, kuratorów, pracowników OIK lub inne osoby, bez formalnego obowiązku udziału w programie,
- osoby, które z własnej inicjatywy samodzielnie zgłosiły się do udziału w programie, na skutek zmian zachowań i konsekwencji, jakie pojawiły się w ich życiu,
- osoby, które w wyniku innych okoliczności zgłaszają się do uczestnictwa w programie korekcyjno-edukacyjnym.

Osoby niekwalifikujące się do programu

Do programu korekcyjno-edukacyjnego nie mogą być kwalifikowane osoby z zaburzeniami psychicznymi, bez wcześniejszej konsultacji psychiatrycznej (osoby te mogą być uczestnikami programu, jeżeli psychiatra nie zgłosi przeciwwskazań oraz osoby z poważnymi zaburzeniami emocjonalnymi).

Osoby uzależnione od alkoholu, narkotyków lub innych substancji psychoaktywnych mogą uczestniczyć w programie po przejściu podstawowego programu leczenia odwykowego, lub w trakcie takiego leczenia – wyłącznie za zgodą terapeuty uzależnień. Osoby stosujące przemoc domową, u których rozpoznano uzależnienie od alkoholu, narkotyków lub innych środków psychoaktywnych w pierwszej kolejności powinny zostać skierowane na terapię leczenia uzależnienia.

6.6. Realizatorzy programu

Zgodnie z art. 6 ust. 4 pkt 2 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej opracowanie i realizacja programów korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową należy do zadań zleconych z administracji rządowej realizowanych przez powiat. Powiat może zlecić realizację tego zadania w trybie przewidzianym w ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie podmiotom wymienionym w art. 3 tejże ustawy.

Kwalifikacje osób prowadzących działania korekcyjno-edukacyjne:

Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 20 czerwca 2023 r. w sprawie programów korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową programy te powinny być prowadzone przez osoby, które:

- 1) posiadają wykształcenie wyższe na kierunku praca socjalna, pedagogika, pedagogika specjalna, nauka o rodzinie, politologia, politologia i nauki społeczne w zakresie pedagogiki opiekuńczo-wychowawczej, resocjalizacji lub pracy socjalnej
lub
- 2) posiadają tytuł zawodowy magistra na kierunku:
 - a) psychologia, praca socjalna, pedagogika, pedagogika specjalna, nauki o rodzinie, politologia, politologia i nauki społeczne w zakresie pedagogiki opiekuńczo – wychowawczej, resocjalizacji lub pracy socjalnej
lub
 - b) innym, uzupełnionym studiami podyplomowymi w zakresie psychologii, pedagogiki lub resocjalizacji
lub
- 3) są terapeutami lub psychoterapeutami,
- 4) posiadają udokumentowany co najmniej 3-letni staż pracy w instytucjach lub podmiotach realizujących zadania na rzecz przeciwdziałania przemocy domowej,
- 5) posiadają zaświadczenie o ukończeniu szkoleń w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej w wymiarze co najmniej 100 godzin, w tym w wymiarze 50 godzin w zakresie pracy z osobami stosującymi przemoc domową.

Osoby, które w dniu wejścia w życie ww. rozporządzenia (tj. 22 czerwca 2023 r.) prowadziły oddziaływania korekcyjno-edukacyjne wobec osób stosujących przemoc domową,

ale nie spełniały ww. wymogów dotyczących kwalifikacji, mogą te działania dalej prowadzić do czasu uzupełnienia kwalifikacji, jednak nie dłużej niż przez okres 2 lat od dnia wejścia w życie rozporządzenia tj. do 22 czerwca 2025 r. (§ 7 ww. rozporządzenia).

Zaleca się jednocześnie, aby:

- działania korekcyjno-edukacyjne prowadzone były przez dwie osoby odmiennej płci (ma to na celu pokazanie w trakcie zajęć relacji osób odmiennych płci, opartych o szacunek, zaufanie, partnerstwo i komunikację bez przemocy),
- osoby prowadzące działania korekcyjno-edukacyjne miały możliwość korzystania z superwizji swojej pracy (ma to na celu przeciwdziałać wypaleniu zawodowemu).

Realizator programu odpowiada za zatrudnienie do prowadzenia programu korekcyjno-edukacyjnego osób o odpowiednich kwalifikacjach, zgodnych z zapisami § 6 ww. rozporządzenia. Powinien również posiadać dokumentację potwierdzającą kwalifikację tych osób.

Do zadań osób prowadzących programy korekcyjno-edukacyjne należy w szczególności:

- kwalifikowanie do udziału w programie, w tym przeprowadzenie diagnozy wstępnej,
- sporządzenie programu oddziaływań edukacyjnych, psychologicznych i socjalizacyjnych, ukierunkowanych na zmianę zachowań i postaw osób stosujących przemoc, która zmniejszy ryzyko stosowania przemocy, a także zwiększy zdolności do samokontroli agresywnych zachowań i wpłynie na konstruktywne współżycie w rodzinie,
- praca indywidualna z uczestnikami programu,
- prowadzenie zajęć grupowych,
- prowadzenie dokumentacji wszystkich działań prowadzonych w ramach programu: np. listy obecności, dzienniki zajęć, informacja z zajęć (obejmująca: temat, formę i przebieg spotkania, zastosowane metody, podpis osób prowadzących), forma sprawozdania, przygotowanie dokumentacji do monitoringu, itp.

6.7. Zasady realizacji programu

Realizacja programu:

- 1) Każdy podmiot realizujący działania korekcyjno-edukacyjne dla osób stosujących przemoc domową powinien opracować swój własny program, gdyż przeprowadzając diagnozę w kierunku ustalenia rozmiarów przemocy domowej, należy uwzględnić specyfikę badanego obszaru – trudności, zasoby i potrzeby tam zastate. Ta analiza pozwoli na wskazanie kierunków działań w zakresie oddziaływań dla osób stosujących przemoc.
- 2) Program powinien być realizowany w formie działań psychologicznych, edukacyjnych i socjalizacyjnych, ukierunkowanych na taką zmianę zachowań i postaw osób stosujących przemoc, która zmniejszy ryzyko dalszego stosowania przemocy oraz zwiększy ich zdolność do samokontroli agresywnych zachowań i do konstruktywnego współżycia w rodzinie.
- 3) Działania korekcyjno-edukacyjne, skoncentrowane na osobach stosujących przemoc domową powinny być uzupełniane działaniami o charakterze systemowym.
- 4) Realizacja programów korekcyjno-edukacyjnych wymaga uwzględnienia specyfiki różnych grup osób stosujących przemoc domową. Bezpośredni odbiorcy programu, czyli osoby stosujące przemoc stanowią bowiem grupę zróżnicowaną pod wieloma względami.
- 5) Realizatorzy programu powinni kierować się zasadą poufności i ochrony danych osobowych. Uzyskiwanie informacji od uczestników programu dotyczących ich życia osobistego powinno być objęte ochroną, z wyjątkiem informacji wskazujących na popełnianie czynów zabronionych przez prawo.
- 6) Podmioty realizujące program zobowiązane są do ścisłej współpracy z zespołami interdyscyplinarnymi, sądami, kuratorami, policją i innymi podmiotami.
- 7) Do udziału w programie można rekrutować także mieszkańców innych powiatów. Nie obowiązuje rejonizacja.
- 8) Program korekcyjno-edukacyjny powinien być zatwierdzony uchwałą rady powiatu jako oddzielny program, ewentualnie stanowić integralną część powiatowego programu przeciwdziałania przemocy domowej.
- 9) Rekomenduje się współpracę powiatów, które w danym roku nie realizują programów korekcyjno-edukacyjnych z zespołami interdyscyplinarnymi na swoim terenie oraz organizatorami programów z ościennych powiatów, celem kierowania osób do udziału w programie w najbliższym powiecie.

Kwalifikowanie do programu:

W programach korekcyjno-edukacyjnych powinna być uwzględniona specyfika poszczególnych grup osób stosujących przemoc domową, a mianowicie:

- 1) skazani i odbywający karę pozbawienia wolności w zakładach karnych i aresztach śledczych,
- 2) skazani za czyny związane ze stosowaniem przemocy, wobec których sąd zawiesił warunkowo wykonanie kary, zobowiązując ich do uczestnictwa w programie korekcyjno-edukacyjnym,
- 3) osoby stosujące przemoc domową, uczestniczące w terapii uzależnienia od alkoholu, narkotyków,
- 4) osoby skierowane z procedury „Niebieskiej Karty”,
- 5) osoby samodzielnie zgłaszające się do uczestnictwa w programie.

Etapy realizacji programu:

- **Etap 1** – przeprowadzenie diagnozy wstępnej,
- **Etap 2** – podpisanie przez uczestnika kontraktu, określającego zasady uczestnictwa w programie i jego ukończenia,
- **Etap 3** – organizacja grupowych zajęć korekcyjno-edukacyjnych z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej,
- **Etap 4** – przeprowadzenie diagnozy pogłębionej uczestnika.

Etap 1 – diagnoza wstępna:

Kwalifikowanie uczestników do programu powinno być poprzedzone diagnozą, która obejmuje indywidualne spotkania uczestnika z osobą prowadzącą program na początku jego realizacji (rekomenduje się 1 do 5 spotkań indywidualnych). Jej celem jest określenie motywacji uczestnika do zmiany, oszacowanie potencjału do ukończenia programu i realizacji jego założeń.

Diagnoza prowadzona jest w bezpośrednim kontakcie z osobą stosującą przemoc, w formie wywiadu. Zalecane jest równoległe zbieranie informacji o dokonanej przemocy od osób jej doznających oraz przedstawicieli służb posiadających taką wiedzę np. policjanta, kuratora sądowego, pracownika socjalnego. Diagnoza powinna być sporządzona na piśmie, a informacje uzyskane od uczestników dotyczące ich życia osobistego powinny być objęte

zasadą poufności z wyjątkiem informacji wskazujących na popełnienie czynów zabronionych przez prawo.

Rekomenduje się uwzględnienie w diagnozie następujących zagadnień:

- okoliczności skierowania do programu,
- określenie, czy uczestnik aktualnie stosuje przemoc,
- najgroźniejsze i typowe formy, okoliczności zachowań „przemocowych”,
- aktualna sytuacja rodzinna, zawodowa i prawna,
- cechy osobiste uczestnika, istotne dla pracy korekcyjnej,
- ustalenie, wobec kogo stosowana jest przemoc,
- wykaz interwencji związanych z przemocą,
- zaburzenia zachowania, zaburzenia osobowości,
- leczenie psychiatryczne,
- określenie, czy uczestnik nadużywa alkoholu lub innych substancji psychoaktywnych, itp.

W trakcie wstępnej diagnozy należy rozpoznać również, czy konieczne jest skierowanie osoby stosującej przemoc na konsultację psychologiczną, neurologiczną lub psychiatryczną.

Etap 2 – kontrakt (reguły uczestnictwa w programie)

Warunkiem przystąpienia do uczestnictwa w programie jest zawarcie kontraktu, które następuje po przeprowadzeniu diagnozy wstępnej. Jest to warunek obligatoryjny – od jego podpisania przez uczestnika zależy przystąpienie do realizacji programu. Kontrakt ustala zasady uczestnictwa w programie i jego ukończenia. Podpisanie kontraktu przez uczestnika oznacza, że akceptuje on założenia udziału w programie i zobowiązuje się je przestrzegać.

Kontrakt powinien zawierać w szczególności:

- formalne wymogi systematycznej obecności w zajęciach wraz z określeniem sankcji za nieobecność lub uchylanie się od uczestnictwa w programie,
- warunki ukończenia przez uczestnika programu – powinny one uwzględniać co najmniej liczbowy bądź procentowy obowiązkowy poziom obecności na zajęciach, niezbędny do ukończenia programu,
- zasady zachowania się w trakcie pracy w grupie,
- zobowiązanie do bezpiecznego i zgodnego z zasadami współżycia społecznego zachowania w trakcie uczestnictwa w zajęciach,

- zobowiązanie do powstrzymania się od zachowań „przemocowych” i postaw w kontaktach z członkami rodziny i z innymi osobami,
- zobowiązanie się do wypełniania zaleceń prowadzących, w szczególności zaleceń związanych z konsultacją psychiatryczną neurologiczną, terapeutami uzależnień na początku lub w trakcie trwania programu,
- wymóg uznania osobistej odpowiedzialności za stosowaną przemoc,
- zobowiązanie do powstrzymywania się od spożywania alkoholu i zażywania innych środków psychoaktywnych,
- określenie okoliczności, które mogą spowodować wykluczenie osoby z uczestnictwa w programie,
- w przypadku osób, których uczestnictwo związane jest z decyzją sądu ograniczającą wolność osobistą, kontrakt powinien przewidywać sankcje za uchylanie się od udziału w programie.

Rekomenduje się, aby warunkiem ukończenia programu było uczestniczenie w co najmniej 75% godzin zajęć w danej edycji programu (zarówno grupowych, jak i indywidualnych przypadających na danego uczestnika).

Ze względu na obowiązek monitorowania i ewaluacji programu wskazane jest również:

- udzielenie przez uczestnika informacji o danych kontaktowych osoby pokrzywdzonej i rodziny w celu nawiązania z nimi kontaktu przez realizatora programu,
- okresowe uzyskiwanie informacji o rzeczywistej sytuacji w rodzinie uczestnika (w celu monitorowania zachowań i sytuacji rodzinnych uczestnika),
- wyrażenie zgody przez uczestnika / zobowiązania do poddania się monitorowaniu zachowania uczestnika i jego sytuacji rodzinnej wraz z określeniem zasad monitorowania,
- uzyskanie zgody od uczestnika na udzielanie informacji innym instytucjom (sąd, policja, kurator, OPS, zespoły interdyscyplinarne itp.) o postępach wynikających m.in.: z udziału w programie, przerwaniu lub zakończeniu programu, ewentualnym kontynuowaniu przemocy,
- zobowiązanie uczestnika do utrzymania kontaktu z realizatorem programu przez okres 3 lat po zakończeniu uczestnictwa w programie (w celu monitorowania

funkcjonowania uczestnika w relacjach rodzinnych w trakcie i po zakończeniu programu), itp.,

Rekomenduje się powiadomienie organów ścigania w sytuacji, gdy:

- w trakcie udziału w programie osoba w nim uczestnicząca stosuje przemoc fizyczną lub seksualną, a poziom zagrożenia i konsekwencje doświadczane przez osobę doznającą przemocy są wysokie,
- w trakcie udziału w programie osoba w nim uczestnicząca stosuje przemoc emocjonalną, a jej natężenie doprowadza osobę doznającą przemocy do aktów autoagresji np. prób samobójczych, ucieczek z domu, itp.

Etap 3 – grupowe zajęcia korekcyjno-edukacyjne

Działania korekcyjno-edukacyjne powinny być ukierunkowane na zmianę postaw osób stosujących przemoc, które uczestniczą w programie, samokontrolę własnych zachowań, rozwijanie umiejętności rozładowywania negatywnego napięcia poprzez wykorzystanie innych sposobów radzenia sobie ze stresem i zastępowania agresji oraz porozumiewania się bez przemocy. Po zakończeniu programu rekomenduje się przeprowadzenie ankiety ewaluacyjnej wśród uczestników programu, której celem jest ocena jakości i efektywności programu.

Etap 4 - diagnoza pogłębiona:

Rekomenduje się przeprowadzenie pogłębionej diagnozy uczestnika (w formie pisemnej) po zrealizowaniu ok. 50% programu. Ma ona na celu pozyskanie bardziej szczegółowych informacji o funkcjonowaniu i przeszłości uczestnika oraz historii przemocy w jego rodzinie. Diagnozą należy objąć takie obszary życia jak m.in.:

- historia relacji, w których występuje przemoc oraz poprzednich związków,
- historia interwencji związanych z przemocą,
- doświadczenia związane z nadużywaniem alkoholu lub innych substancji psychoaktywnych,
- konflikty z prawem,
- historia rodziny,
- szczegółowa charakterystyka zachowań i postaw „przemocowych”, itp.

Diagnozę pogłębioną przeprowadzają, opracowują i dokumentują realizatorzy programu w trakcie procesu pracy indywidualnej, pracy grupowej – na podstawie obserwacji, wywiadu, wyników badań z użyciem narzędzi diagnostycznych oraz notatek bieżących.

Rekrutacja do programu:

Rekrutacja do programu powinna odbywać się zarówno w środowisku lokalnym, jak i szerszym kontekście z wykorzystaniem mediów. Powinna być prowadzona w oparciu o:

- działania informacyjne o programie (rozpowszechnianie informacji o możliwościach korzystania z programu, jego istocie, miejscu i sposobie realizacji itp.):
 - ogłoszenia na stronach internetowych instytucji udzielających pomocy,
 - broszury, ulotki, plakaty umieszczane w miejscach publicznych (np. instytucjach użyteczności publicznej, jednostkach organizacyjnych pomocy społecznej, jednostkach wymiaru sprawiedliwości, instytucjach udzielania pomocy medycznej, prawnej, szkołach i instytucjach oświatowych itp.),
 - kampanie społeczne i informacyjne,
- współpracę z instytucjami działającymi w obszarze przeciwdziałania przemocy domowej m.in.: zakładami karnymi, aresztami śledczymi, sądami, prokuraturą, Policją, powiatowymi centrami pomocy rodzinie, ośrodkami pomocy społecznej, zespoły interdyscyplinarne itp.:
 - przekazywanie informacji,
 - spotkania z przedstawicielami ww. podmiotów,
 - konferencje.

Przed każdym rozpoczęciem nowej edycji programu zaleca się odbyć spotkania informacyjne z przedstawicielami instytucji (Policji, sądów, PCPR, OPS, OIK, PK itp.), w szczególności z zespołami interdyscyplinarnymi i grupami diagnostyczno-pomocowymi, ukierunkowanego na przekazanie informacji o programie, jego założeniach, warunkach uczestnictwa i terminach realizacji.

Rekomenduje się także:

- nasilenie współpracy organizatorów czy realizatorów programu z zespołami interdyscyplinarnymi, grupami diagnostyczno-pomocowymi w celu motywowania osób stosujących przemoc do udziału w programie,

- intensyfikację działań promujących program korekcyjno-edukacyjny poprzez współpracę z instytucjami oświatowymi, kościołami, wydawnictwami, mediami itp. Wskazane jest opracowanie i upowszechnianie innych materiałów o charakterze edukacyjnym, skierowanych do osób stosujących przemoc, celem zmotywowania ich do udziału w programach terapeutycznych.

Zgłoszenie do programu korekcyjno-edukacyjnego następuje w formie zgłoszenia indywidualnego lub zgłoszenia osób przez podmioty współpracujące w procesie rekrutacji. Za rekrutację uczestników programu korekcyjno-edukacyjnego oraz ich uzasadniony udział w programie odpowiedzialny jest powiat realizujący zadanie.

Formy i czas realizacji programu:

- 1) Programy korekcyjno-edukacyjne powinny być prowadzone przez specjalistów w dziedzinie przeciwdziałania przemocy domowej, dających gwarancję wysokiej jakości usług.
- 2) Zaleca się, aby zajęcia prowadzone były przez dwóch trenerów: kobietę i mężczyznę, których wzajemne relacje i styl komunikowania się stanowi model partnerskiej relacji między kobietą a mężczyzną.
- 3) Program powinien być realizowany przede wszystkim w formie zajęć grupowych (w małych grupach od 10 do maksymalnie 15 osób) oraz dodatkowo w formie zajęć indywidualnych (minimum 1 spotkanie indywidualne z każdym uczestnikiem programu). Przeważać powinny zajęcia grupowe. Spotkania indywidualne powinny poprzedzać pracę uczestnika w grupie, ale mogą być realizowane również pomiędzy spotkaniami grupowymi, jeżeli wymaga tego sytuacja uczestnika. Stanowią one formę uzupełniającą, związaną ze spersonalizowaniem i pogłębianiem procesu oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych.
- 4) Przystępując do realizacji programu, należy dążyć do zapewnienia takiej liczby jego uczestników, która umożliwi właściwy przebieg procesu grupowego tj. około 10 do 15 osób w grupie, z możliwymi ewentualnymi odchyleniami od tej liczby w trakcie trwania programu. Taka liczba uczestników pozwoli na sprawne i niezakłócone realizowanie zajęć oraz da możliwość wykonywania w trakcie programu praktycznych ćwiczeń grupowych, mających na celu zmianę zachowań i postaw związanych z przemocą oraz rozwijanie umiejętności samokontroli i konstruktywnego współżycia uczestników.

- 5) W sytuacjach wyjątkowych możliwe jest uruchomienie programu z mniejszą liczbą uczestników.
- 6) Rekomenduje się, aby łączny czas trwania programu obejmował od 60 do 120 godzin zegarowych. Sugerowana liczba godzin pracy indywidualnej to minimum 2 godziny na uczestnika programu, liczba ta może być zwiększona. Przerwy pomiędzy kolejnymi zajęciami nie powinny być dłuższe niż 1 tydzień.
- 7) Program korekcyjno-edukacyjny może być realizowany zarówno w grupach otwartych, jak i zamkniętych. W każdym z tych przypadków niezbędne jest określenie jasnych zasad uczestnictwa w zajęciach. W przypadku grup otwartych każdy z uczestników programu powinien mieć zapewnione minimum 60 godzin pracy grupowej oraz konsultacje indywidualne.
- 8) Zajęcia powinny być prowadzone w formie stacjonarnej lub w szczególnie uzasadnionych przypadkach – zdalnej (tj. z wykorzystaniem środków komunikacji elektronicznej umożliwiających porozumiewanie się na odległość). Dopuszcza się prowadzenie zajęć w formie mieszanej, po uzyskaniu zgody uczestników i prowadzących.
- 9) Metody i techniki pracy wykorzystywane w programie powinny wynikać z jego celów i uwzględniać potrzeby wynikające z diagnozy uczestników programu. Należy stosować różne metody np. wykłady, case study, drama, warsztat, ćwiczenia, dyskusje, odgrywanie ról, treningi umiejętności, konsultacje, poradnictwo itp.
- 10) Każde uczestnictwo osoby stosującej przemoc w zajęciach (zarówno grupowych, jak i indywidualnych) powinno być odnotowane na liście obecności, obejmującej datę spotkania, czas trwania spotkania, listę uczestników spotkania wraz z ich podpisami, podpis prowadzących.
- 11) Z każdych zajęć należy sporządzić krótką informację zawierającą temat spotkania, formę spotkania, zastosowane metody, przebieg spotkania oraz podpisy osób prowadzących.

Miejsce realizacji programu – organizacja zajęć:

Program korekcyjno-edukacyjny dla osób stosujących przemoc domową może być prowadzony w warunkach tzw. wolnościowych, jak również w jednostkach penitencjarnych – aresztach i zakładach karnych.

Program korekcyjno-edukacyjny dla osób stosujących przemoc domową nie powinien być realizowany w miejscu, w którym udziela się wsparcia i pomocy osobom doznającym przemocy domowej. W przypadku, gdy na realizację programu korekcyjno-edukacyjnego wykorzystuje się te same zasoby lokalowe, oddziaływania korekcyjno-edukacyjne nie mogą odbywać się w tym samym czasie, w którym udziela się wsparcia osobom doznającym przemocy tj. gdy istnieje prawdopodobieństwo spotkania się osoby stosującej przemoc z osobą doznającą przemocy (np. działania te mogą odbywać się po godzinach pracy danego podmiotu lub w dni wolne od pracy). Należy bowiem przede wszystkim zadbać o bezpieczeństwo osób doznających przemocy domowej.

Nie należy prowadzić programu korekcyjno-edukacyjnego w specjalistycznych ośrodkach wsparcia dla osób doznających przemocy domowej oraz ośrodkach interwencji kryzysowej z miejscami noclegowymi.

Dokumentacja z realizacji programu:

- 1) Instytucje i organizacje realizujące program korekcyjno-edukacyjny dla osób stosujących przemoc są zobowiązane do dokumentowania działań i czynności, realizowanych w ramach programu.
- 2) Dokumentacja dotyczy prowadzonych oddziaływań grupowych i indywidualnych, jak również monitoringu osób, które ukończyły program.
- 3) Wszystkie działania podejmowane w ramach realizacji programu muszą być dokumentowane w sposób przejrzysty i czytelny, na każdym etapie prowadzonych działań. Dokumentacja powinna umożliwić dokonanie weryfikacji podjętych działań oraz ocenę realizacji zadania. Wszelkie dokumenty winny być opatrzone datą ich sporządzenia oraz podpisami osób prowadzących.
- 4) Dokumentacja powinna być prowadzona na każdym etapie realizacji programu tj.:
 - na etapie rekrutacji (np. orzeczenie sądu, informacja z policji, zespołu interdyscyplinarnego, wniosek o przyjęcie, itp.),
 - na etapie diagnozy – dokumenty istotne z punktu widzenia zakwalifikowania osoby do programu (np. karta diagnozy, informacje dotyczące sytuacji życiowej i funkcjonowania uczestników, okoliczności przystąpienia do programu, potwierdzenie zakwalifikowania do programu, itp.),

- w trakcie realizacji zajęć (np. kontrakt z uczestnikiem, harmonogram zajęć, dziennik realizacji zajęć, listy obecności uczestników, karta spotkań indywidualnych, karta spotkań grupowych, itp.),
- po zrealizowaniu oddziaływań (np. zaświadczenia o udziale w zajęciach, ukończeniu w programie, sprawozdania z prowadzonych działań, itp.)
- podczas działań monitorujących i ewaluacyjnych (np. notatki, protokoły lub inne dokumenty potwierdzające monitoring zachowań uczestników, wnioski z dokonanej ewaluacji, ankiety ewaluacyjne, itp.).

Dokumentacja zawierająca dane osobowe, w tym tzw. dane wrażliwe powinna być chroniona zgodnie z zasadami bezpieczeństwa i ochrony informacji. Uczestnik powinien być poinformowany o celach i zasadach gromadzenia, przetwarzania i udostępniania informacji i danych osobowych.

Obowiązki osoby stosującej przemoc domową:

Osoba stosująca przemoc domową, po skierowaniu przez zespół interdyscyplinarny do uczestnictwa w programie korekcyjno-edukacyjnym dla osób stosujących przemoc domową ma obowiązek:

- 1) zgłosić się do uczestnictwa w programie korekcyjno-edukacyjnym dla osób stosujących przemoc domową,
- 2) dostarczyć grupie diagnostyczno-pomocowej zaświadczenie o zgłoszeniu się do uczestnictwa w programie korekcyjno-edukacyjnym dla osób stosujących przemoc domową,
- 3) ukończyć program korekcyjno-edukacyjny dla osób stosujących przemoc domową; w terminach określonych przez podmiot realizujący ten program,
- 4) dostarczyć grupie diagnostyczno-pomocowej zaświadczenie o ukończeniu programu korekcyjno-edukacyjnego dla osób stosujących przemoc domową.

Zakończenie programu:

Zakończenie programu łączy się z oceną celów osiągniętych przez uczestników programu, dokonaną przez prowadzących program. Ocenie podlegają:

- obecność na spotkaniach – wymagane jest minimum 75% godzin zrealizowanych w ramach programu,
- zaangażowanie,

- przestrzeganie warunków/reguł uczestnictwa w programie,
- przestrzeganie zasad pracy w grupie,
- niestosowanie przemocy.

Rekomenduje się formalne uznanie ukończenia programu przez uczestnika, gdy jego udział w zajęciach stanowił minimum 75% ogólnej liczby godzin programu, natomiast zaświadczenia o udziale w programie mogą być wydawane uczestnikom, którzy odbyli minimum 50% zajęć.

Osobom spełniającym określone programem kryteria wydaje się zaświadczenie o ukończeniu programu korekcyjno-edukacyjnego ze wskazaniem liczby godzin zajęć programu oraz liczby godzin, w których uczestnik wziął udział.

6.8. Monitoring i ewaluacja programu

Przebieg i efekty programu korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową podlegają monitoringowi i ewaluacji, które prowadzi realizator programu w trakcie jego trwania i w okresie do **3 lat** po jego zakończeniu. Ich wyniki są wykorzystywane w pracach nad doskonaleniem i upowszechnianiem metod oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych. Monitoringowi i ewaluacji podlega zarówno udział osób stosujących przemoc domową w programie, jak i zachowania „przemocowe” uczestników programu (zarówno w trakcie, jak i w okresie po jego zakończeniu).

Monitoring:

Rekomenduje się, aby monitoring opierał się na następujących zasadach:

- 1) Badanie stosowania przemocy domowej przez uczestnika podczas udziału w programie – minimum dwa razy.
- 2) Badanie stosowania przemocy domowej przez uczestnika po zakończeniu udziału w programie – minimum dwa razy.
- 3) Zwiększona częstotliwość monitoringu zależy od osoby prowadzącej program. Wskazaniem do częstszego monitoringu jest stwierdzony przez osobę prowadzącą program brak zmiany zachowania uczestnika programu i wysoki poziom zagrożenia osób doznających przemocy ze strony uczestnika programu.
- 4) Rekomenduje się, aby realizatorzy programu utrzymywali kontakt z osobami pokrzywdzonymi przez uczestnika programu (zarówno w trakcie trwania programu,

jak i po jego zakończeniu przez okres 3 lat). Formy tego kontaktu powinny chronić bezpieczeństwo osób doznających przemocy oraz dostarczać rzetelnych informacji o zachowaniu uczestników programu wobec członków swej rodziny i obecnej sytuacji w rodzinie.

- 5) Monitorowanie efektów dotyczy przede wszystkim celu głównego programu, jakim jest powstrzymanie osoby stosującej przemoc przed dalszym jej stosowaniem i zatrzymanie przemocy domowej. Odnosi się do tworzenia systemu monitorowania zachowań osób stosujących przemoc, biorących udział w programie.
- 6) W sytuacji powzięcia przez prowadzącego program informacji o dalszym stosowaniu przemocy przez uczestnika programu należy zastosować odpowiednie kroki zapobiegające kolejnym przypadkom stosowania przemocy – od konsultacji indywidualnych, rozmów ostrzegawczych, poprzez analizę sytuacji w grupie, po zawiadomienie odpowiednich służb. Występowanie przypadków świadczących o stosowaniu przemocy przez uczestnika programu nie powinno stanowić podstawy do wykluczenia z programu, powinno natomiast spotkać się ze zdecydowaną reakcją prowadzących program, celem zapobieżenia poczuciu bezkarności uczestników.
- 7) Działaniami monitorującymi obejmuje się również osoby, które uczestniczyły w programie realizowanym na terenie jednostek penitencjarnych.
- 8) Monitoring może przeprowadzać osoba realizująca program lub inna osoba czy podmiot wyznaczony do tego zadania.
- 9) Rekomenduje się prowadzenie monitoringu przez instytucję realizującą program. Monitoring może być prowadzony we współpracy z innymi służbami, w tym: policją, kuratorami, pracownikami socjalnymi, asystentami rodziny, pod warunkiem wcześniejszego ustalenia zasad współpracy w tym zakresie. Dane do monitoringu mogą być również pozyskane od instytucji, które kierowały osobę stosującą przemoc do programu.
- 10) Badanie skuteczności programów korekcyjno-edukacyjnych powinno być prowadzone przez okres 3 lat od ukończenia programu.

Ewaluacja:

W celu sprawdzenia zasadności, usprawnienia i zwiększenia efektywności oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych, program podlega ewaluacji. Ewaluacja umożliwia pomiar

skuteczności prowadzonych oddziaływań wobec uczestników zajęć. Oceny efektywności programu dokonywać można na podstawie następujących kryteriów:

- liczba osób, które zgłosiły się lub zostały zgłoszone do udziału w programie,
- liczba osób, które przystąpiły do programu,
- liczba osób, które ukończyły program,
- liczba osób, które uporczywie uchylały się od uczestnictwa w programie,
- liczba osób, które powstrzymały się od stosowania przemocy domowej, lub zmniejszyły jej częstotliwość lub natężenie – na podstawie danych z monitoringu,
- liczba osób, które po ukończeniu programu powróciły do zachowań „przemocowych”,
- ocena efektów programu – na podstawie ankiety ewaluacyjnej przeprowadzonej wśród uczestników programu (np. ocena korzyści uczestnictwa w programie, poziomu zadowolenia z udziału w programie, bezpośrednich efektów, wymiernych zmian u uczestników, proponowanych treści, sposobu prowadzenia zajęć, efektów odroczonych w czasie związanych ze zmianami w zachowaniu, życiu rodzinnym osobistym uczestników programu itp.).

Zarówno monitoring, jak i ewaluacja programu powinny zostać udokumentowane przez podmiot/osobę je przeprowadzającą.

6.9. Finansowanie programu

Zgodnie z art. 6 ust 5 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej do zadań z zakresu administracji rządowej realizowanych przez powiat należy w szczególności opracowanie i realizacja programów korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową. Środki na realizację i obsługę zadań wynikających z programu zapewnia budżet państwa.

WOJEWÓDZTWO
ŚWIĘTOKRZYSKIE

**Ramowy program psychologiczno-
terapeutyczny dla osób stosujących
przemoc domową
w województwie świętokrzyskim
na lata 2023-2028**

VII. Ramowy program psychologiczno-terapeutyczny dla osób stosujących przemoc domową w województwie świętokrzyskim na lata 2023-2028

7.1. Założenia programu – rekomendacje dla podmiotów realizujących programy psychologiczno-terapeutyczne

Ramowy program psychologiczno-terapeutyczny dla osób stosujących przemoc domową powinien stanowić obok programu korekcyjno-edukacyjnego integralną część lokalnego systemu przeciwdziałania przemocy domowej. Jest on uzupełnieniem różnych form interwencji podejmowanych wobec osób stosujących przemoc domową i jednym ze skuteczniejszych sposobów oddziaływania na te osoby.

Podstawowym celem oddziaływań psychologiczno-terapeutycznych jest zmiana świadomości i postaw osoby stosującej przemoc w odniesieniu do zjawiska przemocy oraz jej skutków fizycznych, psychologicznych i prawnych. Dlatego stosowanie odpowiednich oddziaływań psychologiczno-terapeutycznych wobec osób stosujących przemoc domową prowadzi do utrwalenia zmiany postaw i zachowań tych osób, redukcji agresywnych zachowań, radzenia sobie ze złością, kształtowanie nowego stylu życia bez zachowań opartych na przemocy oraz budowania relacji rodzinnych opartych na partnerstwie i wzajemnym szacunku.

Założenia programowe i merytoryczne programu:

W momencie tworzenia programów psychologiczno-terapeutycznych istotne jest uzgodnienie zbioru podstawowych przekonań dotyczących mechanizmów przemocy domowej oraz sposobów jej powstrzymywania. Instytucje realizujące ten program lub też zlecające jego realizację powinny kierować się uniwersalnymi wskazówkami, wynikającymi z dotychczasowej praktyki i wiedzy.

Podstawowym założeniem programu jest to, że przemoc jest zachowaniem nieakceptowalnym, a jej stosowanie nie może być w żaden sposób usprawiedliwiane. Priorytetem wszelkich działań wobec osób stosujących przemoc domową, w tym programów psychologiczno-terapeutycznych jest bezpieczeństwo osoby doznającej przemocy.

Założenia programowe i merytoryczne oraz zawartość programu psychologiczno-terapeutycznego są analogiczne do założeń, przyjętych w odniesieniu do programu

korekcyjno-edukacyjnego dla osób stosujących przemoc domową, opisanych w Rozdziale VI pkt 6.1 („Założenia programu – rekomendacje dla podmiotów realizujących programy korekcyjno-edukacyjne”) niniejszego dokumentu (patrz: strony 46-50).

7.2. Wnioski z diagnozy zjawiska przemocy domowej w regionie

Poniżej przedstawiamy najważniejsze wnioski dotyczące skali przemocy domowej i stosowania programów psychologiczno-terapeutycznych w województwie świętokrzyskim. Są one jednym z elementów diagnozy, przeprowadzonej w 2023 roku na potrzeby opracowania Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Przemocy Domowej Województwa Świętokrzyskiego na lata 2023-2028.

1. Najczęściej występująca formą przemocy w regionie jest przemoc psychiczna, następnie przemoc fizyczna.
2. Programy psychologiczno-terapeutyczne dla osób stosujących przemoc domową nie są realizowane we wszystkich powiatach województwa, co powoduje, że nie wszyscy zainteresowani lub kierowani do programów mają możliwość skierowania z nich.
3. Programy psychologiczno-terapeutyczne w 2022 roku realizowane były na terenie miasta Kielce, powiatu kieleckiego i ostrowieckiego. Realizowały je tylko 4 jednostki: MOPR w Kielcach, PCPR w Kielcach, OPS w Strawczynie, MOPS w Ostrowcu Świętokrzyskim.
4. Aż 99 gmin (tj. 98% wszystkich gmin) i 12 powiatów (85%) nie prowadzi programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową.
5. Od 2021 roku wzrasta liczba osób, które rocznie przystępują do programów psychologiczno-terapeutycznych: w 2022 roku działaniami psychologiczno-terapeutycznymi objętych zostało 48 osób tj. o 60% więcej niż w 2021 roku.
6. W latach 2021-2022 znacząco wzrosła liczba kobiet, uczestniczących w programach psychologiczno-terapeutycznych (w 2021 r. – 70% osób stanowiły kobiety, 2022 r. – 50% osób). W poprzednich latach (tj. 2017-2020) zdecydowaną większość osób, które przystąpiły do programu, stanowili mężczyźni, udział kobiet był znikomy (ok. 4%).
7. W 2022 roku do udziału w programie psychologiczno-terapeutycznym przystąpiło 48 osób, z czego połowę stanowiły kobiety.

8. W 2021 i 2022 roku znacząco wzrósł odsetek osób, które ukończyły program psychologiczno-terapeutyczny – wyniósł on odpowiednio: w 2021 r. – 56,7%, w 2022 r. – aż 71%. W latach poprzednich odsetek ten wynosił średnio 21%.
9. Spośród osób, które ukończyły program psychologiczno-terapeutyczny blisko 12% powraca do stosowania przemocy (w zdecydowanej większości są to mężczyźni).

7.3. Cel programu

Celem głównym programu jest:

Zmiana sposobu myślenia, postaw i wzorców zachowań osoby stosującej przemoc domową, a w rezultacie zatrzymanie przemocy.

Cele szczegółowe:

Działania psychologiczno-terapeutyczne dla osób stosujących przemoc domową mają również na celu:

- a) wzbudzanie motywacji wewnętrznej do zmiany zachowania przez analizę przyczyn postępowania i wgląd w mechanizmy własnych zachowań,
- b) zdobycie lub poszerzenie wiedzy i umiejętności powstrzymywania się od zachowań „przemocowych”,
- c) nabycie umiejętności służących rozwiązywaniu problemów i konfliktów bez użycia przemocy,
- d) nabycie i kształtowanie umiejętności prospołecznych, w tym: asertywności, empatii, rozpoznawania, nazywania i wyrażania emocji, radzenia sobie w sytuacjach trudnych i konfliktowych, w tym radzenia sobie ze stresem, lękiem i złością,
- e) poszerzanie samoświadomości, zwłaszcza w kontekście własnych zasobów oraz ograniczeń i negatywnych stereotypów funkcjonowania w relacjach rodzinnych,
- f) nabycie i doskonalenie umiejętności wychowawczych i rodzinnych opartych na wychowaniu bez przemocy;
- g) rozwój umiejętności związanych z budowaniem relacji rodzinnych i partnerskich;
- h) pogłębianie wiedzy na temat wpływu przemocy na relacje społeczne i sposobów jej przeciwdziałania,
- i) diagnozowanie potrzeb i nabywanie umiejętności dobierania prawidłowych strategii w ich zaspokajaniu,

- j) wzmacnianie postawy odpowiedzialności wobec siebie i innych.

Powyższe cele szczegółowe są zgodne z Rozporządzeniem Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 22 czerwca 2023 r. w sprawie programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową oraz wymagań kwalifikacyjnych wobec osób prowadzących te programy, które określa standardy prowadzenia takich programów.

Cele programu będą realizowane podczas zajęć, ukierunkowanych na taką zmianę zachowań i postaw osób stosujących przemoc, która zmniejszy ryzyko dalszego stosowania przez nie przemocy oraz zwiększy ich zdolność do samokontroli agresywnych zachowań i harmonijnego współżycia w rodzinie.

7.4. Działania programu – rekomendacje dla samorządów

Założone cele ramowego programu psychologiczno-terapeutycznego dla osób stosujących przemoc domową będą realizowane poprzez następujące działania:

Lp.	Działania	Realizator:
	DZIAŁANIA PROFILAKTYCZNE ORAZ INFORMACYJNO-EDUKACYJNE:	
1.	Ewidencjonowanie instytucji rządowych i samorządowych, podmiotów oraz organizacji pozarządowych, które realizują wszelkie działania adresowane do osób stosujących przemoc domową.	JST – szczebel powiatowy, we współpracy z NGO
2.	Przesyłanie informatorów zawierających aktualne bazy teleadresowe z danego powiatu (tj. instytucji rządowych i samorządowych, podmiotów i NGO realizujące działania adresowane do osób stosujących przemoc), właściwym miejscowo prezesom sądów rejonowych, prokuratorom rejonowym, komendantom powiatowym/miejskim Policji, komendantom oddziałów Żandarmerii Wojskowej oraz wchodzącym w obręb powiatu gminom.	JST – szczebel powiatowy
3.	Rozpowszechnianie informatorów (zawierających aktualne bazy teleadresowe instytucji, podmiotów i NGO realizujących działania wobec osób stosujących przemoc) przez: – sądy rejonowe, – prokuratury rejonowe, – miejskie/powiatowe komendy Policji, – oddziały żandarmerii wojskowej, – gminy w podległych im pionach organizacyjnych.	JST – szczebel gminny

DZIAŁANIA INTERWENCYJNE		
4.	Podejmowanie działań wobec osób stosujących przemoc domową, w tym w ramach procedury „Niebieskie Karty”.	GKRPA, podmioty i organizacje działające w obszarze przeciwdziałania przemocy domowej w ramach zespołów interdyscyplinarnych lub grup diagnostyczno-pomocowych.
5.	Działanie i współpraca służb w zakresie monitorowania zachowań osób uprzednio skazanych za stosowanie przemocy domowej, w tym wymiana informacji między nimi.	JOPS, Policja
6.	Opracowanie i realizacja programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową w warunkach wolnościowych i w jednostkach penitencjarnych.	JST – szczebel powiatowy
7.	Zapewnienie dostępu do programów psychologiczno-terapeutycznych w każdym powiecie przez całoroczną dostępność miejsc w realizowanych programach.	JST – szczebel powiatowy we współpracy z NGO
8.	Monitorowanie udziału osób stosujących przemoc domową w programach psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową.	JST – szczebel powiatowy
9.	Badanie skuteczności programów psychologiczno-terapeutycznych kierowanych do osób stosujących przemoc domową przez monitorowanie ich zachowań przez okres do 3 lat po ukończeniu programu psychologiczno-terapeutycznego.	JST – szczebel powiatowy
10.	Opracowanie i realizacja programów edukacyjnych lub/i wspierających dla osób stosujących przemoc domową, które ukończyły program psychologiczno-terapeutyczny.	JST – szczebel powiatowy, we współpracy z NGO
DZIAŁANIA EDUKACYJNO-SZKOLENIOWE DLA KADR ZAANGAŻOWANYCH W PRZECIWDZIAŁANIE PRZEMOCY DOMOWEJ		
11.	Wdrożenie systemu wsparcia dla osób pracujących bezpośrednio z osobami stosującymi przemoc domową, w formie m.in. superwizji, coachingu, doradztwa, grup wsparcia.	JST – szczebel gminny, powiatowy i wojewódzki

Program powinien koncentrować się wokół oddziaływań psychologicznych, edukacyjnych i socjalizacyjnych, ukierunkowanych na zmianę postaw osób stosujących przemoc domową, która zmniejszy ryzyko dalszego występowania przemocy oraz zwiększy ich zdolność do kontroli nad zachowaniami niepożądanymi i do poprawnego współżycia w rodzinie.

7.5. Adresaci programu

Adresatami programu psychologiczno-terapeutycznego – analogicznie do programu korekcyjno-edukacyjnego są dorosłe osoby stosujące przemoc domową (zarówno kobiety, jak i mężczyźni), zgłaszające się dobrowolnie lub kierowane przez podmioty i instytucje działające w obszarze przeciwdziałania przemocy domowej (np. ośrodki pomocy społecznej, powiatowe centra pomocy rodzinie, zespoły interdyscyplinarne, kuratorzy sądowi, sądy, itp.).

- **Program psychologiczno-terapeutyczny może być kierowany do:**
 - osób, które ukończyły już program korekcyjno-edukacyjny dla osób stosujących przemoc domową,
 - osób, które nie ukończyły i nie brały udziału w programie korekcyjno-edukacyjnym (w takim przypadku istotne jest, aby osoby te wykazywały motywację do pracy nad poprawą/zmianą własnego funkcjonowania w relacjach rodzinnych, np. w wyniku innych kontaktów ze specjalistami: terapeutami, psychoterapeutami itp.).
- **Do programu nie będą kwalifikowane osoby:**
 - 1) z zaburzeniami psychicznymi, bez wcześniejszej konsultacji psychiatrycznej (osoby te mogą być uczestnikami programu, jeżeli psychiatra nie zgłosi przeciwwskazań oraz osoby z poważnymi zaburzeniami emocjonalnymi),
 - 2) osoby uzależnione od alkoholu, narkotyków lub innych substancji psychoaktywnych, które nie ukończyły podstawowego programu leczenia odwykowego lub – jeżeli są w trakcie takiego leczenia – nie uzyskały zgody terapeuty uzależnień.

Osoby stosujące przemoc domową, u których rozpoznano uzależnienie od alkoholu, narkotyków lub innych środków psychoaktywnych w pierwszej kolejności powinny zostać skierowane na terapię leczenia uzależnienia.

7.6. Realizatorzy programu

Zgodnie z art. 6 ust. 4 pkt 3 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej opracowanie i realizacja programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową należy do zadań zleconych z administracji rządowej realizowanych przez powiat. Powiat może zlecić realizację tego zadania w trybie przewidzianym w ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie podmiotom wymienionym w art. 3 tejże ustawy.

Realizatorzy programów psychologiczno-terapeutycznych powinni posługiwać się wysokimi standardami opartymi o normy i zasady etyczne oraz posiadać aktualną wiedzę w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej.

Kwalifikacje osób prowadzących działania psychologiczno-terapeutyczne:

Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 22 czerwca 2023 r. w sprawie programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową oraz wymagań kwalifikacyjnych wobec osób prowadzących te programy, powinny być prowadzone przez osoby, które:

- 1) posiadają wykształcenie wyższe na kierunku pedagogika lub resocjalizacja, uzupełnione studia podyplomowe w zakresie psychologii,
lub
- 2) posiadają tytuł zawodowy magistra na kierunku psychologia lub na, uzupełnione studia podyplomowe w zakresie psychologii, kierunku resocjalizacja,
lub
- 3) są terapeutami lub psychoterapeutami.

Osoby te są obowiązane posiadać również udokumentowany co najmniej 3-letni staż pracy w instytucjach lub innych podmiotach realizujących zadania na rzecz przeciwdziałania przemocy domowej.

Programy psychologiczno-terapeutyczne mogą również prowadzić osoby, posiadające udokumentowane prowadzenie co najmniej pięciu edycji programów korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową. Zaleca się, aby osoby prowadzące działania psychologiczno-terapeutyczne miały możliwość korzystania z superwizji swojej pracy (ma to celu przeciwdziałać wypaleniu zawodowemu).

Realizator programu odpowiada za zatrudnienie do prowadzenia programu psychologiczno-terapeutycznego dla osób stosujących przemoc domową osób o odpowiednich kwalifikacjach, zgodnych z zapisami § 5 ww. rozporządzenia. Powinien również posiadać dokumentację potwierdzającą kwalifikację tych osób.

Zadania osób prowadzących programy psychologiczno-terapeutyczne są analogiczne do zadań osób, prowadzących programy korekcyjno-edukacyjne, które zostały opisane w Rozdziale VI pkt 6.6 („Realizatorzy programu”) niniejszego opracowania (patrz strona 57).

7.7. Zasady realizacji programu

Realizacja i kwalifikowanie do programu:

Przyjęty do realizacji program psychologiczno-terapeutyczny powinien zostać opracowany na piśmie i stanowić odrębny dokument, a jego elementem powinien być harmonogram zajęć. Harmonogram ten ma określać m.in. czas trwania programu, zamykający się w ramach danego roku kalendarzowego z podaniem miesięcy i dni, w których będzie realizowany, a także liczby godzin poszczególnych sesji i programu ogółem.

Pozostałe zasady dotyczące realizacji oraz kwalifikowania osób do programu są tożsame z zasadami odnoszącymi się do programów korekcyjno-edukacyjnych, opisanych w Rozdziale VI pkt 6.7 („Zasady realizacji programu”) niniejszego opracowania (patrz strony 58-59).

Etapy realizacji programu:

- **Etap 1** – przeprowadzenie kwalifikacji (diagnozy) wstępnej.
- **Etap 2** – podpisanie przez uczestnika kontraktu, określającego zasady uczestnictwa w programie i jego ukończenia.
- **Etap 3** – organizacja zajęć psychologiczno-terapeutycznych z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej.

Etap 1 – kwalifikacja (diagnoza) wstępna:

Kwalifikowanie uczestników do programu powinno być poprzedzone kwalifikacją wstępną, podczas której przeprowadzone zostaną działania diagnostyczne. Kwalifikacja wstępna powinna być przeprowadzona przez osobę, która będzie prowadziła program (np. psychologa) i sporządzona na piśmie. Informacje uzyskane od uczestników

dotyczące ich życia osobistego powinny być objęte zasadą poufności z wyjątkiem informacji wskazujących na popełnienie czynów zabronionych przez prawo.

Rekomendacje odnoszące się do zagadnień, jakie powinny być uwzględnione w diagnozie wstępnej danych, są analogiczne do rekomendacji w tym zakresie dotyczącym programu korekcyjno-edukacyjnego, opisanego w Rozdziale VI pkt 6.7 („Zasady realizacji programu”) niniejszego dokumentu (patrz strony 59-60).

Etap 2 – kontrakt (reguły uczestnictwa w programie)

Zakwalifikowanie do programu powinno kończyć się podpisaniem kontraktu, w którym uczestnik zaakceptuje i potwierdzi podpisem zasady udziału w programie. Kontrakt powinien określać reguły uczestnictwa w programie, w szczególności warunki, jakie należy spełnić, aby program ukończyć, okoliczności powodujące wykluczenie z programu oraz zobowiązanie uczestnika do poszanowania zasad współżycia społecznego. Bez podpisania kontraktu osoba stosująca przemoc nie będzie mogła uczestniczyć w programie.

Za uczestnika programu może być osoba uznana, która pozytywnie przejdzie działania kwalifikacyjne, podpisze kontrakt oraz rozpocznie zajęcia programowe.

Zakres kontraktu oraz rekomendacje i zalecenia w tym zakresie są tożsame do zakresu kontraktu i rekomendacji odnoszących się do programu korekcyjno-edukacyjnego, opisanego w Rozdziale VI pkt. 6.7 („Zasady realizacji programu”) niniejszego dokumentu (patrz: strony 60-62).

Etap 3 – zajęcia psychologiczno-terapeutyczne

Działania psychologiczno-terapeutyczne ukierunkowane są na zmianę zachowań i postaw osób stosujących przemoc, która zmniejszy ryzyko dalszego stosowania przez nie przemocy oraz zwiększy ich zdolność do samokontroli agresywnych zachowań i konstruktywnego współżycia w rodzinie. Uczestnicy programu będą pracować nad rozwijaniem i utrwalaniem szeroko rozumianej zmiany swojego zachowania, będą mieli możliwość zwiększenia wiedzy o sobie oraz świadomości dalszych zmian, które chcą wprowadzić w swoim życiu i uzyskania narzędzi do ich realizacji.

Rekomenduje się, aby **tematyka zajęć psychologiczno-terapeutycznych** przewidywała następujące treści merytoryczne (przykłady):

- edukacja w zakresie podstawowym dotyczącym zjawiska przemocy (szczególnie dla osób, które nie uczestniczyły w programie korekcyjno-edukacyjnym) – np. formy,

oblicza i rodzaje przemocy (m.in. poznanie źródeł przemocy, rozumienie własnych zachowań, itp.),

- rozwijanie umiejętności komunikacyjnych opartych na modelu porozumienia bez przemocy,
- umiejętności wyrażania własnych poglądów i uczuć bez agresji, radzenie sobie z trudnymi uczuciami – gniew, złość,
- poznawanie siebie w relacjach – diagnoza osobistych uwarunkowań i zasobów mających wpływ na funkcjonowanie w relacjach,
- branie odpowiedzialności za swoje uczucia i zachowania,
- przełamywanie stereotypów, postaw, przekonań dotyczących płci, pełnionych ról społecznych,
- zaburzenia życia rodzinnego spowodowane przemocą lub uzależnieniami;
- wpływ przemocy na zachowania i psychikę dzieci,
- rodzina jako wspólnota, wyznaczanie kierunków rozwoju relacji związku/rodziny;
 - mechanizmy władzy i kontroli,
 - zasady zdrowego rozwiązywania konfliktów z zachowaniem szacunku dla członków rodziny, szczególnie dzieci,
 - wzmacnianie osobistych zasobów w pozytywnej zmianie zachowania i motywacji do zmiany, wzmacnianie zachowań prospołecznych itp.

Po zakończeniu programu rekomenduje się przeprowadzenie ankiety ewaluacyjnej wśród uczestników programu, której celem jest ocena jakości i efektywności programu.

Rekrutacja do programu:

Rekrutacja do programu powinna odbywać się zarówno w środowisku lokalnym, jak i szerszym kontekście z wykorzystaniem mediów. Zgłoszenie do programu psychologiczno-terapeutycznego następuje w formie zgłoszenia indywidualnego lub zgłoszenia osób przez podmioty współpracujące w procesie rekrutacji. Do udziału w programie mogą również zostać zaproszone osoby, które ukończyły program korekcyjno-edukacyjny dla osób stosujących przemoc i zostały wytypowane przez osoby prowadzące grupę korekcyjno-edukacyjną na podstawie diagnozy powstałej w trakcie zajęć.

Za rekrutację uczestników programu oraz ich uzasadniony udział w programie odpowiedzialny jest samorząd powiatowy lub gminny realizujący zadanie.

Działania podejmowane w ramach rekrutacji należy prowadzić i dokumentować analogicznie do zasad odnoszących się do programów korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową, opisanych w Rozdziale VI pkt 6.7 („Zasady realizacji programu”) niniejszego dokumentu (patrz: strona 63).

Formy, czas i sposób realizacji zajęć:

- 1) Programy psychologiczno-terapeutyczne powinny być prowadzone przez specjalistów w dziedzinie przeciwdziałania przemocy domowej, dających gwarancję wysokiej jakości usług m.in.: psychologów, pedagogów, psychoterapeutów, terapeutów, itp.
- 2) Zajęcia mogą być prowadzone przez jednego trenera, jednak zaleca się, aby zajęcia prowadzone były przez dwóch trenerów: kobietę i mężczyznę, których wzajemne relacje i styl komunikowania się stanowi model partnerskiej relacji między kobietą a mężczyzną.
- 3) Realizacja programu powinna przebiegać w zależności od specyfiki uczestników, w tym szczególnie zależności od:
 - zdiagnozowanych czynników wpływających dotychczas i aktualnie na relacje w rodzinie uczestników,
 - poziomu samoświadomości i motywacji uczestników do pracy psychologicznej,
 - liczby osób gotowych do podjęcia pogłębionej pracy nad sobą w programie.
- 4) Program powinien być realizowany w formie spotkań indywidualnych i grupowych.
- 5) W trakcie programu poszczególne formy spotkań mogą być stosowane naprzemiennie tak, aby w jak największym stopniu zindywidualizować i dostosować oddziaływania psychologiczno-terapeutyczne do potrzeb osób stosujących przemoc.
- 6) Przystępując do realizacji programu, należy dążyć do zapewnienia takiej liczby jego uczestników, która umożliwi właściwy przebieg procesu grupowego tj. minimum 4 osoby, maksymalnie do 15 osób w grupie, z możliwymi ewentualnymi odchyleniami od tej liczby w trakcie trwania programu. W sytuacjach wyjątkowych możliwe jest uruchomienie programu z mniejszą liczbą uczestników.
- 7) Zajęcia psychologiczno-terapeutyczne powinny być realizowane w szczególności poprzez:
 - trening umiejętności społecznych,
 - trening asertywności,

- trening zastępowania agresji,
 - elementy Terapii Skoncentrowanej na Rozwiązaniach.
- 8) Czas programu powinien być zależny od przyjętych metod oraz form zajęć, jednak rekomenduje się, aby nie był krótszy niż 15 godzin zegarowych przypadających na 1 uczestnika. Liczba godzin może zostać zwiększona.
 - 9) Realizacja programu opiera się o indywidualny harmonogram zajęć.
 - 10) Zajęcia powinny być prowadzone w formie stacjonarnej lub – w szczególnie uzasadnionych przypadkach – zdalnej (tj. z wykorzystaniem środków komunikacji elektronicznej umożliwiającym porozumiewanie się na odległość). Dopuszcza się prowadzenie zajęć w formie mieszanej, po uzyskaniu zgody uczestników i prowadzących.
 - 11) Metody i techniki pracy wykorzystywane w programie powinny wynikać z jego celów i uwzględniać potrzeby wynikające z diagnozy uczestników programu.
 - 12) Należy stosować różne metody i formy zajęć np.: wykłady, miniwykłady, analiza przypadku, rozmowy terapeutyczne, projekcja filmów, analiza własnych zachowań, warsztat, ćwiczenia indywidualne i grupowe, dyskusje, odgrywanie ról, treningi umiejętności, konsultacje, poradnictwo itp.
 - 13) Każde uczestnictwo osoby stosującej przemoc w zajęciach (zarówno grupowych, jak i indywidualnych) powinno być odnotowane na liście obecności, obejmującej datę spotkania, czas trwania spotkania, listę uczestników spotkania wraz z ich podpisami, podpis prowadzących.
 - 14) Z każdych zajęć należy sporządzić krótką informację zawierającą temat spotkania, formę spotkania, zastosowane metody, przebieg spotkania oraz podpisy osób prowadzących.

Miejsce realizacji programu – organizacja zajęć:

Zajęcia psychologiczno-terapeutyczne dla osób stosujących przemoc domową nie powinny być prowadzone w tych samych miejscach, w których udziela się pomocy i wsparcia osobom doznającym przemocy domowej. W przypadku braku takiej możliwości należy zadbać o bezpieczeństwo osób doznających przemocy domowej.

Zasady dotyczące organizacji zajęć w ramach programu psychologiczno-terapeutycznego są analogiczne do zasad odnoszących się do programu korekcyjno-

edukacyjnego, które zostały opisane w Rozdziale VI pkt 6.7 („Zasady realizacji programu”) niniejszego dokumentu (patrz: strony 65-66).

Dokumentacja z realizacji programu:

Wszystkie działania i czynności wobec osób objętych programem psychologiczno-terapeutycznym, ze szczególnym uwzględnieniem osiągniętych efektów powinny być dokumentowane. Dokumentacja dotyczy zarówno prowadzonych oddziaływań grupowych i indywidualnych, jak i monitoringu osób, które ukończyły program.

Szczegółowe zalecenia dotyczące prowadzenia dokumentacji są tożsame z zaleceniami odnoszącymi się do programów korekcyjno-edukacyjnych, opisanych w Rozdziale VI pkt 6.7 („Zasady realizacji programu”) niniejszego dokumentu (patrz: strony 66-67).

Obowiązki osoby stosującej przemoc domową:

Osoba stosująca przemoc domową, po skierowaniu przez zespół interdyscyplinarny do uczestnictwa w programie psychologiczno-terapeutycznym dla osób stosujących przemoc domową (podobnie jak to ma miejsce w programie korekcyjno-edukacyjnym) ma obowiązek:

- 1) zgłosić się do uczestnictwa w programie psychologiczno-terapeutycznym dla osób stosujących przemoc domową,
- 2) dostarczyć grupie diagnostyczno-pomocowej zaświadczenie o zgłoszeniu się do uczestnictwa w programie psychologiczno-terapeutycznym dla osób stosujących przemoc domową,
- 3) ukończyć program psychologiczno-terapeutyczny dla osób stosujących przemoc domową, w terminach określonych przez podmiot realizujący ten program,
- 4) dostarczyć grupie diagnostyczno-pomocowej zaświadczenie o ukończeniu programu psychologiczno-terapeutycznego dla osób stosujących przemoc domową.

Zakończenie programu:

Zakończenie programu łączy się z oceną celów osiągniętych przez uczestników programu, dokonaną przez prowadzących program. Ocenie podlegają m.in.:

- obecność na spotkaniach – wymagane jest minimum 80% godzin zrealizowanych w ramach programu,
- zaangażowanie,
- przestrzeganie warunków/reguł uczestnictwa w programie i zasad pracy w grupie,
- niestosowanie przemocy.

Rekomenduje się, aby za osobę, która ukończyła program psychologiczno-terapeutyczny uznać osobę, która uczestniczyła w minimum 80% zajęć określonych w kontrakcie.

Osobom spełniającym określone programem kryteria wydaje się zaświadczenie o ukończeniu programu korekcyjno-edukacyjnego ze wskazaniem liczby godzin zajęć programu oraz liczby godzin, w których uczestnik wziął udział.

7.8. Monitoring i ewaluacja programu

Przebieg i efekty programu psychologiczno-terapeutycznego osób stosujących przemoc domową podlegają monitoringowi i ewaluacji, które prowadzi realizator programu w trakcie jego trwania i w okresie do 3 lat po jego zakończeniu. Monitoringowi i ewaluacji podlega zarówno udział osób stosujących przemoc domową w programie, jak i zachowania „przemocowe” uczestników programu (zarówno w trakcie, jak i w okresie po jego zakończeniu).

Monitoring:

Osoby uczestniczące w programie powinny być objęte po ich ukończeniu badaniami skuteczności prowadzonych oddziaływań pod kątem powrotu do zachowań polegających na stosowaniu przemocy domowej przez okres 3 lat od ukończenia programu (ankieta ewaluacyjna).

Rekomenduje się, aby monitoring programu opierał się na zasadach podobnych, jak w przypadku programów korekcyjno-edukacyjnych, opisanych w Rozdziale VI pkt 6.8 („Monitoring i ewaluacja programu”) niniejszego dokumentu (patrz: strony 68-69).

Ewaluacja:

W celu sprawdzenia zasadności, usprawnienia i zwiększenia efektywności oddziaływań psychologicznoterapeutycznych, program podlega ewaluacji. Ewaluacja umożliwia pomiar skuteczności prowadzonych oddziaływań wobec uczestników zajęć. Oceny efektywności programu dokonywać można na podstawie następujących kryteriów:

- liczba osób, wobec których grupa diagnostycznopomocowa wnioskuje do zespołu interdyscyplinarnego o wydanie skierowania do uczestnictwa w programach psychologicznoterapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową,

- liczba osób, które zostały skierowane przez zespół interdyscyplinarny do uczestnictwa w programach psychologicznoterapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową,
- liczba osób, które zgłosiły się lub zostały zgłoszone do udziału w programie,
- liczba osób, które przystąpiły do programu,
- liczba osób, które ukończyły program,
- liczba osób, które uporczywie uchylały się od uczestnictwa w programie,
- liczba osób stosujących przemoc, które po ukończeniu programu powróciły do zachowań polegających na stosowaniu przemocy domowej,
- ocena efektów programu – na podstawie ankiety ewaluacyjnej przeprowadzonej wśród uczestników programu (np. ocena korzyści uczestnictwa w programie, poziomu zadowolenia z udziału w programie, bezpośrednich efektów, wymiernych zmian u uczestników, proponowanych treści, sposobu prowadzenia zajęć, efektów odroczonych w czasie związanych ze zmianami w zachowaniu, życiu rodzinnym osobistym uczestników programu itp.).

Zarówno monitoring, jak i ewaluacja programu powinny zostać udokumentowane przez podmiot/osobę je przeprowadzającą.

7.9. Finansowanie programu

Zgodnie z art. 6 ust. 4 pkt 3 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej do zadań z zakresu administracji rządowej realizowanych przez powiat należy w szczególności opracowanie i realizacja programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową, a środki na realizację i obsługę zadań wynikających z tego programu zapewnia budżet państwa (art. 6 ust. 5 cytowanej wyżej ustawy).

Zakończenie

Celem niniejszego dokumentu jest wskazanie katalogu działań stanowiących niezbędne minimum bezpośredniej pracy zarówno z osobą doznającą przemocy domowej, jak i osobą stosującą przemoc. Wdrożenie rekomendacji i zaleceń ujętych w niniejszym opracowaniu do realizacji skoordynowanych działań w tym obszarze w środowiskach lokalnych, czyli tam, gdzie realizowana jest bezpośrednia praca z osobami doznającymi i stosującymi przemoc.

Z punktu widzenia regionalnej polityki społecznej ogromne znaczenie ma kompleksowość pomocy oraz oferowane jej formy osobom doznającym przemocy domowej. Aby jednak skutecznie zapobiegać przemocy, niezbędne jest także prowadzenie wielowymiarowych działań w stosunku do osób stosujących przemoc. Poddanie ich pracy korekcyjno-edukacyjnej i psychologiczno-terapeutycznej daje szansę na to, że będą one w stanie zmienić swój schemat postępowania, co doprowadzi do zatrzymania przemocy.

Skuteczność pomagania osobom doznającym przemocy, jak i pracy nad osobami stosującymi przemoc domową uzależniona jest od współpracy poszczególnych służb i instytucji. Na poziomie regionalnym realizowane są: szkolenia, warsztaty, konferencje, których celem jest podnoszenie umiejętności i kwalifikacji osób pracujących w obszarze przeciwdziałania przemocy domowej oraz inspirowanie i wdrażanie nowych rozwiązań w pracy z osobami doznającymi przemocy. Samorząd województwa świętokrzyskiego wspiera rozwój infrastruktury społecznej m.in. takiej, która służy osobom doznającym przemocy domowej oraz wspiera działania organizacji pozarządowych, których celem jest pomoc osobom jej doznającym. Istotną rolą samorządu na szczeblu wojewódzkim jest również monitorowanie nasilenia skali przemocy w poszczególnych powiatach regionu, dzięki czemu można dokonywać diagnozy obszarów wymagających najpilniejszej interwencji.

Specjalistyczne działania powinny poszukiwać rozwiązań spoza „koła przemocy”. W środowiskach lokalnych winny być prowadzone systemowe i kompleksowe działania na rzecz przeciwdziałania przemocy domowej. Sprawdzone już w praktyce rozwiązania określające zasady pracy zespołów interdyscyplinarnych i grup diagnostyczno-pomocowych winny być upowszechniane. Zwiększając efektywność działań służb i rozwijając ich współpracę w pracy interwencyjnej, musimy pamiętać o przygotowaniu i realizacji planów pomocy dla rodzin z problemem przemocy.

Mamy nadzieję, że niniejszy dokument stanowić będzie narzędzie pomocnicze dla podmiotów prowadzących programy ochrony osób doznających przemocy domowej oraz programy korekcyjno-edukacyjne i programy psychologiczno-terapeutyczne wobec osób stosujących przemoc i przyczyni się do ograniczenia zjawiska przemocy domowej w województwie świętokrzyskim.

Aneks. Zasoby instytucjonalne

Baza danych osób nadzorujących lub koordynujących w województwie pracę służb wykonujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej

Nazwa jednostki	Adres jednostki
Świętokrzyski Urząd Wojewódzki	Świętokrzyski Urząd Wojewódzki Wydział Polityki Społecznej i Zdrowia Wojewódzki Koordynator Realizacji Rządowego Programu Przeciwdziałania Przemocy Domowej: Grzegorz Trapcia tel. 413421910, e-mail: wps09@kielce.uw.gov.pl , sekretariat Wydziału Polityki Społecznej i Zdrowia, tel. 413421415, fax 413421372
Specjalistyczne Ośrodki Wsparcia dla Osób Doznających Przemocy Domowej	Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia dla Osób Doznających Przemocy Domowej; kierownik SOW: Agnieszka Im- Chatys ul. Wesola 51, 25-363 Kielce, tel. 413681867, e-mail: poradnictwo.rodzinne@mopr.kielce.pl
Wykaz jednostek specjalistycznego poradnictwa	Rejestr jednostek specjalistycznego poradnictwa w województwie świętokrzyskim https://www.kielce.uw.gov.pl/ftp/pliki/wps/RJSP_2022-2023.pdf
Kurator Okręgowy Sądu Okręgowego	Kurator Okręgowy SO Kielce: Elżbieta Lewandowska ul. Seminaryjska 12 a, 25-372 Kielce, Sekretariat Kuratora Okręgowego tel. 413402487, 413402300, e-mail: kurator@kielce.so.gov.pl
Jednostka penitencjarna	Areszt Śledczy w Kielcach Zagnańska 155, 25-563 Kielce starszy psycholog działu penitencjarnego - ppor. Marcjanna Pakuła młodszy wychowawca działu penitencjarnego - mł. chor. Paweł Szwedzki tel. 413314091 e-mail: as_kielce@sw.gov.pl
Jednostka penitencjarna	Zakład Karny w Pińczowie 3 Maja 34, 28-400 Pińczów; kpt. Aneta Pietrzyk Śliwa , tel. 413577373
Okręgowy Ośrodek Pomocy dla Osób Pokrzywdzonych Prześstępstwem	Okręgowy Ośrodek Pomocy Pokrzywdzonym Prześstępstwem w Kielcach Kielce Al. IX Wieków Kielc 8/22, tel: 531618359 e-mail: fundacjazdazyczpomoca@gmail.com Joanna Baran - koordynator Projektu , tel. 531618359
Komenda Wojewódzka/ Stołeczna Policji	Komenda Wojewódzka Policji w Kielcach, Wydział Prewencji ekspert Wydziału Prewencji KWP w Kielcach - kom. Jarosław Borowski (dane kontaktowe: tel. 478022337, e-mail jaroslaw.borowski@ki.policja.gov.pl , Wydział Prewencji KWP w Kielcach: tel. 478022330, fax. 478022335 (sekretariat), e-mail: prewencja@ki.policja.gov.pl
Oddział Żandarmerii Wojskowej	Sekcja Profilaktyki Oddziału Żandarmerii Wojskowej w Krakowie Plut. Piotr Gardziński , tel. 261134806
Wykaz placówek udzielających tymczasowego schronienia	Rejestr miejsc, w których gmina udziela tymczasowego schronienia https://www.kielce.uw.gov.pl/pl/urząd/polityka-spoeczna/wykazy-i-rejestry-placo/6569,Wykazy-i-rejestry-placowek.html
Prokuratura Regionalna	Prokuratura Regionalna w Krakowie Prokurator Beata Skowronek – Frużyńska tel. 126170422, e-mail: biuro.podawcze.rpkra@prokuratura.gov.pl
Kuratorium Oświaty	Świętokrzyskie Kuratorium Oświaty, Wydział Nadzoru Pedagogicznego i Strategii, Justyna Horodyńska - starszy wizytator tel. 413421624, e-mail: justyna.horodyska@kuratorium.kielce.pl

Źródło: Opracowanie ROPS na podstawie rejestru prowadzonego przez ŚUW.

Podmioty realizujące programy korekcyjno-edukacyjne dla sprawców przemocy domowej w 2023 r.

Lp.	Powiat	Nazwa jednostki	Adres jednostki	Numer telefonu/e-mail	Strona internetowa
1.	jędrzejowski	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Jędrzejowie	ul. Okrzei 49 B, 28-300 Jędrzejów	tel. 413863600, e-mail: pcpr@jedrzejow.pl	http://pcpr.jedrzejow.pl
2.	kazimierski	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Kazimierzy Wielkiej	ul. Tadeusza Kościuszki 12, 28-500 Kazimierza Wielka	tel. 413502338, 413502336, e-mail: pcpr@powiat.kazimierzaw.pl	http://pcpr.kazimierzaw.pl
3.	kielecki	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Kielcach	ul. Wrzosowa 44, 25-211 Kielce	tel. 412001701, e-mail: sekretariat@pcprkielce.pl	http://www.pcpr.powiat.kielce.pl
4.	m. Kielce	Ośrodek Korekcyjno-Edukacyjny w Kielcach	ul. Wiśniowa 3, 25-552 Kielce	tel. 413628973, e-mail: oke@mopr.kielce.pl	https://mopr.kielce.pl/
5.	konecki	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Końskich	ul. Spółdzielcza 3, 26-200 Końskie	tel. 413728406, e-mail: sekretariat@koneckipcpr.pl	http://pcprkonskie.pl
6.	opatowski	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Opatowie	ul. Henryka Sienkiewicza 17, 27-500 Opatów	tel. 158684409, e-mail: pcpr@pcpropatow.pl	http://www.opatow.naszeopcpr.pl/
7.	ostrowiecki	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Ostrowcu Świętokrzyskim	ul. Świętokrzyska 22, 27-400 Ostrowiec Świętokrzyski	tel. 412499408, e-mail: sekretariat@pcpr.ostrowiec.pl	https://samorzad.gov.pl/web/pcpr-ostrowiec-swietokrzyski
8.	skarżyski	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Skarżysku Kamiennej	ul. Plac Floriański 1, 26-110 Skarżysko-Kamienna	tel. 412521953, 412530023, e-mail: pcpr.sko@wp.pl	http://www.pcprskarzynsko.pl

Źródło: Opracowanie ROPS na podstawie rejestru prowadzonego przez ŚUW.

Podmioty realizujące programy psychologiczno-terapeutyczne dla sprawców przemocy domowej w 2023 r.

Lp.	Powiat	Nazwa jednostki	Adres jednostki	Numer telefonu/e-mail	Strona internetowa
1.	kielecki	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Kielcach	ul. Wrzosowa 44, 25-211 Kielce	tel. 412001701, e-mail: sekretariat@pcprkielce.pl	http://www.pcpr.powiat.kielce.pl
2.	m. Kielce	Ośrodek Korekcyjno-Edukacyjny w Kielcach	ul. Wiśniowa 3, 25-552 Kielce	tel. 413628973, e-mail: oke@mopr.kielce.pl	https://mopr.kielce.pl/

Źródło: Opracowanie ROPS na podstawie rejestru prowadzonego przez ŚUW.

Zespoły interdyscyplinarne – dane kontaktowe w 2023 r.

Lp.	Powiat	Gmina	Adres	Nr. telefonu	e-mail
9.	buski	Zespół interdyscyplinarny przy OPS Busko-Zdrój	Osiedle Kościuszki 2a, 28-100 Busko-Zdrój	413784442	sekretariat@mgops.busko.pl
10.	buski	Zespół interdyscyplinarny przy OPS Gnojno	Gnojno 145, 28-114 Gnojno	413532036	gops_gnojno@poczta.onet.pl
11.	buski	Zespół interdyscyplinarny przy OPS Nowy Korczyn	ul. Buska 7/2, 28-136 Nowy Korczyn	413771065	korczyn@ops.busko.pl
12.	buski	Zespół interdyscyplinarny przy OPS Pacanów	Rynek 15, 28-133 Pacanów	413765459	pacanow@ops.busko.pl
13.	buski	Zespół interdyscyplinarny przy OPS Solec-Zdrój	ul. 1-go Maja 10, 28-131 Solec-Zdrój	413776039	solec@ops.busko.pl
14.	buski	Zespół interdyscyplinarny przy OPS Stopnica	ul. Kościuszki 2, 28-130 Stopnica	413779813	gops@stopnica.pl
15.	buski	Zespół interdyscyplinarny przy OPS Tuczępy	Tuczępy 37, 28-142 Tuczępy	413533144	gops@tuczepy.pl
16.	buski	Zespół interdyscyplinarny przy OPS Wiślica	ul. Bat. Chłopskich 62, 28-160 Wiślica	413792103	sekretariat@mgops.wislica.pl
17.	jędrzejowski	Zespół interdyscyplinarny przy OPS Imielno	ul. Cmentarna 7A, 28-313 Imielno	413851299	gopsimielno@poczta.onet.pl
18.	jędrzejowski	Zespół interdyscyplinarny przy OPS Jędrzejów	ul. 11-go Listopada 113b, 28-300 Jędrzejów	413861828	ops@opsjdrzejow.pl
19.	jędrzejowski	Zespół interdyscyplinarny przy OPS Małogoszcz	ul. Jaszowskiego 3a, 28-366 Małogoszcz	413855386	malogoszcz_mgops@poczta.onet.pl
20.	jędrzejowski	Zespół interdyscyplinarny przy OPS Nagłowice	ul. Mikołaja Reja 17, 28-362 Nagłowice	413814619	gops_naglowice@poczta.onet.pl
21.	jędrzejowski	Zespół interdyscyplinarny przy OPS Oksa	ul. Włoszczowska 22a, 28-363 Oksa	413808095	gops_oksa@poczta.onet.pl
22.	jędrzejowski	Zespół interdyscyplinarny przy OPS Sędziszów	ul. Kard. Wyszyńskiego 4, 28-340 Sędziszów	413812169	sekretariat@mgopssedziszow.pl
23.	jędrzejowski	Zespół interdyscyplinarny przy OPS Słupia (jędrzejowska)	Słupia 257 / 1,4b,4c,4d, 28-350 Słupia	413816034	gops@slupia.pl
24.	jędrzejowski	Zespół interdyscyplinarny przy OPS Sobków	ul. Rzeczna 8, 28-305 Sobków	413871281	gopssobkow@op.pl
25.	jędrzejowski	Zespół interdyscyplinarny przy OPS Wodzisław	ul. Krakowska 6, 28-330 Wodzisław	413806117	opswodz@poczta.onet.pl

Lp.	Powiat	Gmina	Adres	Nr. telefonu	e-mail
26.	kazimierski	Zespół interdyscyplinarny przy OPS Bejsce	Bejsce 252, 28-512 Bejsce	413511010	ops_bejsce@op.pl
27.	kazimierski	Zespół interdyscyplinarny przy OPS Czarnocin	Czarnocin 100, 28-506 Czarnocin	413512003	gops.czarnocin@wp.pl
28.	kazimierski	Zespół interdyscyplinarny przy OPS Kazimierza Wielka	ul. Kościuszki 12, 28-500 Kazimierza Wielka	413521922	mgops@kazimierzawielka.pl
29.	kazimierski	Zespół interdyscyplinarny przy OPS Opatowiec	Rynek 16, 28-520 Opatowiec	413527050	mops@opatowiec.pl
30.	kazimierski	Zespół interdyscyplinarny przy OPS Skalbmierz	Pl. Marii Curie-Skłodowskiej 23, 28-530 Skalbmierz	413529015	mgops_skalbmierz@op.pl
31.	kielecki	Zespół interdyscyplinarny przy OPS Bieliny	ul. Partyzantów 17, 26-004 Bieliny	413025012	gops@bieliny.pl
32.	kielecki	Zespół interdyscyplinarny przy OPS Bodzentyn	ul. Suchedniowska 3, 26-010 Bodzentyn	413115541	mgops@bodzentyn.ugm.pl
33.	kielecki	Zespół interdyscyplinarny przy OPS Chęciny	ul. Białego Zagłębia 1, 26-060 Chęciny	413151054	checinyops@wp.pl
34.	kielecki	Zespół interdyscyplinarny przy OPS Chmielnik	ul. Dygasińskiego 12, 26-020 Chmielnik	413544383	mgops@chmielnik.com
35.	kielecki	Zespół interdyscyplinarny przy OPS Daleszyce	Plac Staszica 22 /2, 26-021 Daleszyce	413072478	mgops@daleszyce.pl
36.	kielecki	Zespół interdyscyplinarny przy OPS Górno	ul. Łysicka 11, 26-08 Górno	413023645	cus@cusgorno.pl
37.	kielecki	Zespół interdyscyplinarny przy OPS Łągow	ul. Rynek 62, 26-025 Łągow	413437054	gops@lagowgmina.pl
38.	kielecki	Zespół interdyscyplinarny przy OPS Łopuszno	ul. Strażacka 12, 26-070 Łopuszno	413914282	gops@gops-lopuszno.pl
39.	kielecki	Zespół interdyscyplinarny przy OPS Masłów	ul. Jana Pawła II 5, 26-001 Masłów Pierwszy	413110870	gops@maslow.pl
40.	kielecki	Zespół interdyscyplinarny przy OPS Miedziana Góra	ul. Urzędnicza 11a, 26-085 Miedziana Góra	413031970	ops_mgora@poczta.onet.pl
41.	kielecki	Zespół interdyscyplinarny przy OPS Mniów	ul. Centralna, 9 26-080 Mniów	413737179	gops@mniow.pl
42.	kielecki	Zespół interdyscyplinarny przy OPS Morawica	ul. Kielecka 9, 26-026 Morawica	413014041	sekretariat@gopsmorawica.pl

Lp.	Powiat	Gmina	Adres	Nr. telefonu	e-mail
43.	kielecki	Zespół interdyscyplinarny przy OPS Nowa Słupia	ul. Świętokrzyska 18, 26-006 Nowa Słupia	413177139	gopsnowaslupia@o2.pl
44.	kielecki	Zespół interdyscyplinarny przy OPS Nowiny	ul. Białe Zagłębie 25, 26-052 Nowiny	413477005	gops@nowiny.com.pl
45.	kielecki	Zespół interdyscyplinarny przy OPS Piekoszów	ul. Czarnowska 59, 26-065 Piekoszów	413061809	gops_pie@poczta.onet.pl
46.	kielecki	Zespół interdyscyplinarny przy OPS Pierzchnica	ul. Urzędnicza 6, 26-015 Pierzchnica	413538022	gops@pierzchnica.pl
47.	kielecki	Zespół interdyscyplinarny przy OPS Raków	ul. Sienieńskiego 19, 26-035 Raków	413535201	gops51@op.pl
48.	kielecki	Zespół interdyscyplinarny przy OPS Strawczyn	ul. Żeromskiego 16, 26-067 Strawczyn	413038018	gops@strawczyn.pl
49.	kielecki	Zespół interdyscyplinarny przy OPS Zagnańsk	ul. Spacerowa 8 a, 26-050 Zagnańsk	413113135	sekretariat@gopszagnansk.pl
50.	konecki	Fałków	ul. Zamkowa 1A, 26-260 Fałków	447873518	gopsfalkow@tlen.pl
51.	konecki	Zespół interdyscyplinarny przy OPS Gowarczów	PL. XX-Lecia 1, 26-225 Gowarczów	486724037	gops.gowarczow@poczta.onet.pl
52.	konecki	Zespół interdyscyplinarny przy OPS Końskie	ul. Armii Krajowej 22, 26-200 Końskie	413727920	mgops.konskie@op.pl
53.	konecki	Zespół interdyscyplinarny przy OPS Radoszyce	Papieża Jana Pawła II 33, 26-230 Radoszyce	413735377	gopsrad@poczta.onet.pl
54.	konecki	Zespół interdyscyplinarny przy OPS Ruda Maleniecka	Ruda Maleniecka 105a, 26-242 Ruda Maleniecka	413731591	gopsruda@poczta.onet.pl
55.	konecki	Zespół interdyscyplinarny przy OPS Słupia (konecka)	Słupia 30A, 26-234 Słupia	413911222	gopsslupia@tlen.pl
56.	konecki	Zespół interdyscyplinarny przy OPS Smyków	Smyków 91, 26-212 Smyków	413739008	gopsmykow@poczta.onet.pl
57.	konecki	Zespół interdyscyplinarny przy OPS Stąporków	ul. Marszałka Józefa Piłsudskiego 132A, 26-220	413724797	zi@mgops-staporkow.pl
58.	opatowski	Zespół interdyscyplinarny przy OPS Baćkowice	Baćkowice 84a, 27-552 Baćkowice	158686215	opsbackowice@go2.pl
59.	opatowski	Zespół interdyscyplinarny przy OPS Iwaniska	ul. Rynek 3, 27-570 Iwaniska	158601203	ops_iwa@go2.pl
60.	opatowski	Zespół interdyscyplinarny przy OPS Lipnik	Lipnik 20, 27-540 Lipnik	158691422	ops.lipnik@pro.onet.pl

Lp.	Powiat	Gmina	Adres	Nr. telefonu	e-mail
61.	opatowski	Zespół interdyscyplinarny przy OPS Opatów	Plac Obrońców Pokoju 34 /2-5, 27-500 Opatów	158682648	ops.opatow@pro.onet.pl
62.	opatowski	Zespół interdyscyplinarny przy OPS Ożarów	ul. Mazurkiewicza 19, 27-530 Ożarów	158610368	ops_ozarow_sr@go2.pl
63.	opatowski	Zespół interdyscyplinarny przy OPS Sadowie	Sadowie 131C, 27-580 Sadowie	158320941	ops_sadowie@go2.pl
64.	opatowski	Zespół interdyscyplinarny przy OPS Tarłów	ul. Rynek 2, 27-515 Tarłów	158385142	ops-tarlow@wp.pl
65.	opatowski	Zespół interdyscyplinarny przy OPS Wojciechowice	Wojciechowice 50, 27-532 Wojciechowice	158614032	ops_woj@go2.pl
66.	ostrowiecki	Zespół interdyscyplinarny przy OPS Bałtów	Bałtów 32, 27-423 Bałtów	412641115	gops_baltow@poczta.onet.pl
67.	ostrowiecki	Zespół interdyscyplinarny przy OPS Bodzechów	ul. Świętokrzyska 22, 27-400	4127676 00	biuro@mopsostrowiec.pl
68.	ostrowiecki	Zespół interdyscyplinarny przy OPS Ćmielów	ul. Ostrowiecka 38, 27-440 Ćmielów	158612281	ops.cmielow@wp.pl
69.	ostrowiecki	Zespół interdyscyplinarny przy OPS Kunów	ul. Warszawska 45B, 27-415 Kunów	412613174	kkunow@poczta.onet.pl
70.	ostrowiecki	Zespół interdyscyplinarny przy OPS Ostrowiec Świętokrzyski	ul. Jana Kilińskiego 49L, 27-400	412651038	dk@ugb.pl
71.	ostrowiecki	Zespół interdyscyplinarny przy OPS Waśniów	ul. Rynek 24, 27-425 Waśniów	412646029	gops@wasniow.pl
72.	pińczowski	Zespół interdyscyplinarny przy OPS Działoszyce	ul. Skalbmierska 5, 28-440 Działoszyce	413526005	mgops_dzialoszyce@poczta.onet.pl
73.	pińczowski	Zespół interdyscyplinarny przy OPS Kije	Kije 16, 28-404 Kije	413568272	gopskije@wp.pl
74.	pińczowski	Zespół interdyscyplinarny przy OPS Michałów	Michałów 115, 28-411 Michałów	413565250	gops.michalow@op.pl
75.	pińczowski	Zespół interdyscyplinarny przy OPS Pińczów	ul. Złota 7, 28-400 Pińczów	413572432	mgops@pinczow.com.pl
76.	pińczowski	Zespół interdyscyplinarny przy OPS Złota	ul. Parkowa 17, 28-425 Złota	413561601	gopszlota@op.pl
77.	sandomierski	Zespół interdyscyplinarny przy OPS Dwikozy	ul. Spółdzielcza 15, 27-620 Dwikozy	158311816	ops@dwikozy.gmina.pl

Lp.	Powiat	Gmina	Adres	Nr. telefonu	e-mail
78.	sandomierski	Zespół interdyscyplinarny przy OPS Klimontów	ul. dr. J. Zysmana 5, 27-640 Klimontów	158661774	opsklimontow@poczta.onet.pl
79.	sandomierski	Zespół interdyscyplinarny przy OPS Koprzywnica	ul. 11-go Listopada 88, 27-660 Koprzywnica	158477069	opskoprzywnica@poczta.onet.pl
80.	sandomierski	Zespół interdyscyplinarny przy OPS Łoniów	Łoniów 56, 27-670 Łoniów	158669125	opsloniow@interia.pl
81.	sandomierski	Zespół interdyscyplinarny przy OPS Obrazów	Obrazów 121, 27-641 Obrazów	158365150	opsobrazow@poczta.onet.pl
82.	sandomierski	Zespół interdyscyplinarny przy OPS Samborzec	Samborzec 43, 27-650 Samborzec	158314464	opssamborzec@interia.pl
83.	sandomierski	Zespół interdyscyplinarny przy OPS Sandomierz	Słowackiego 17A, 27-600 Sandomierz	158320593	sekretariat@ops.sandomierz.pl
84.	sandomierski	Zespół interdyscyplinarny przy OPS Wilczyce	Wilczyce 174, 27-612 Wilczyce	158377226	opswilczyce@poczta.onet.pl
85.	sandomierski	Zespół interdyscyplinarny przy OPS Zawichost	ul. Żeromskiego 50 / 21, 27-630 Zawichost	158364219	opszawichost@poczta.fm
86.	skarżyski	Zespół interdyscyplinarny przy OPS Bliżyn	ul. VI Wieków Bliżyna 2, 26-120 Bliżyn	412541326	gopsblizyn@hot.pl
87.	skarżyski	Zespół interdyscyplinarny przy OPS Łączna	Kamionki 60, 26-140 Łączna	412548479	gopslaczna@hot.pl
88.	skarżyski	Zespół interdyscyplinarny przy OPS Skarżysko Kościelne	ul. Kościelna 2a, 26-115 Skarżysko Kościelne	412714020	osrodek@gops.skarzysko.com.pl
89.	skarżyski	Zespół interdyscyplinarny przy OPS Skarżysko-Kamienna	ul. Sikorskiego 19, 26-110 Skarżysko-Kamienna	412525035	mops@hot.pl
90.	skarżyski	Zespół interdyscyplinarny przy OPS Suchedniów	ul. Fabryczna 5 / 3,4,5,212, 26-130 Suchedniów	412543092	mgopssuchedniow@hot.pl
91.	starachowicki	Zespół interdyscyplinarny przy OPS Brody	ul. Staszica 3 27-230 Brody	412710190	opsbrody@poczta.onet.pl
92.	starachowicki	Zespół interdyscyplinarny przy OPS Mirzec	Mirzec 9, 27-220 Mirzec	412713010	gops@mirzec.pl
93.	starachowicki	Zespół interdyscyplinarny przy OPS Pawłów	Pawłów 56, 27-225 Pawłów	412748947	ops.pawlow@poczta.onet.pl
94.	starachowicki	Zespół interdyscyplinarny przy OPS Starachowice	Majówka 21a, 27-200 Starachowice	412747192	sekretariat@cus.starachowice.eu

Lp.	Powiat	Gmina	Adres	Nr. telefonu	e-mail
95.	starachowicki	Zespół interdyscyplinarny przy OPS Wąchock	ul. Kolejowa 19, 27-215 Wąchock	412715034	ops.wachock@op.pl
96.	staszowski	Zespół interdyscyplinarny przy OPS Bogoria	Rynek 7, 28-210 Bogoria	158674011	ops.bogoria@interia.pl
97.	staszowski	Zespół interdyscyplinarny przy OPS Łubnice	Łubnice 66A, 28-232 Łubnice	158659243	ops.lubnice@op.pl
98.	staszowski	Zespół interdyscyplinarny przy OPS Oleśnica	Nadstawie 1 / 6,7,8, 28-220 Oleśnica	413501565	gops_olesnica@poczta.onet.pl
99.	staszowski	Zespół interdyscyplinarny przy OPS Osiek	ul. Wolności 18, 28-221 Osiek	158671104	opsosiek@poczta.onet.pl
100.	staszowski	Zespół interdyscyplinarny przy OPS Połaniec	ul. Ruszczańska 27, 28-230 Połaniec	158650420	ops@poczta.polaniec.eu
101.	staszowski	Zespół interdyscyplinarny przy OPS Rytwiany	ul. Staszowska 15, 28-236 Rytwiany	158647959	opsrytwiany@gmail.com
102.	staszowski	Zespół interdyscyplinarny przy OPS Staszów	ul. Wschodnia 13, 28-200 Staszów	158643263	ops.staszow@post.pl
103.	staszowski	Zespół interdyscyplinarny przy OPS Szydłów	Rynek 2 / 5, 28-225 Szydłów	413545125	gops@szydlow.pl
104.	włoszczowski	Zespół interdyscyplinarny przy OPS Kluczewsko	ul. Spółdzielcza 12, 29-120 Kluczewsko	447814246	gops.kluczewsko@interia.pl
105.	włoszczowski	Zespół interdyscyplinarny przy OPS Krasocin	ul. Wyzwolenia 6, 29-105 Krasocin	413917316	gops_krasocin@poczta.onet.pl
106.	włoszczowski	Zespół interdyscyplinarny przy OPS Moskorzew	Moskorzew 42, 29-130 Moskorzew	343542003	gops_moskorzew@poczta.onet.pl
107.	włoszczowski	Zespół interdyscyplinarny przy OPS Radków	Radków 99, 29-135 Radków	343541120	gops_radkow@poczta.onet.pl
108.	włoszczowski	Zespół interdyscyplinarny przy OPS Secemin	ul. Ogrodowa 1, 29-145 Secemin	343556075	secemin_gops@poczta.onet.pl
109.	włoszczowski	Zespół interdyscyplinarny przy OPS Włoszczowa	ul. Partyzantów 14, 29-100 Włoszczowa	413943261	sekretariat@ops-wloszczowa.pl
110.	Miasto Kielce	Zespół interdyscyplinarny przy OPS Kielce	ul. Studzienna 2, 25-544 Kielce	413312524	mopr@mopr.kielce.pl

Źródło: Opracowanie ROPS na podstawie rejestru prowadzonego przez ŚUW.

Baza instytucji i organizacji udzielających pomocy osobom doznającym przemocy domowej – województwo świętokrzyskie (2023 r.)

Specjalistyczne ośrodki wsparcia dla osób doznających przemocy domowej

Lp.	Powiat	Nazwa jednostki	Adres jednostki	Numer telefonu/e-mail	Zasięg działalności
1.	m. Kielce	Dom dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży	ul. Słoneczna 9, 25-731 Kielce	tel. 413676360, e-mail: samotnematki_kielce@poczta.onet.pl	Miasto Kielce
2.	kielecki	Schronisko dla kobiet doznających przemocy	Wierna Rzeka 21, 26-065 Piekoszów	tel. 413064759	gmina
3.	m. Kielce	Specjalistyczny ośrodek wsparcia dla osób doznających przemocy domowej (Dział Poradnictwa Rodzinnego)	ul. Wesola 51, 25-363 Kielce	tel. 413681867, Telefon Zaufania: 413681867, e-mail: poradnictwo.rodzinne@mopr.kielce.pl	teren całego kraju
4.	m. Kielce	Punkt interwencyjno-konsultacyjny specjalistycznego ośrodka wsparcia dla osób doznających przemocy domowej (PIK)	ul. Olkusa 18, 25-852 Kielce	tel. 413661052, Telefon Zaufania: 195 13; Telefon zaufania dla osób w kryzysie emocjonalnym: 195 25, e-mail: pik.przemoc@mopr.kielce.pl	teren całego kraju
5.	m. Kielce	Ośrodek korekcyjno-edukacyjny dla osób stosujących przemoc domową (OKE)	ul. Wiśniowa 3, 25-552 Kielce	tel. 413628973, e-mail: oke@mopr.kielce.pl	teren całego kraju

Źródło: Opracowanie ROPS na podstawie rejestru prowadzonego przez ŚUW.

Ośrodek interwencji kryzysowej (OIK)

Lp.	Powiat	Nazwa jednostki	Adres jednostki	Numer telefonu/e-mail	Zasięg działalności
1.	buski	Ośrodek interwencji kryzysowej	ul. Bohaterów Warszawy 120, 28-100 Busko-Zdrój	tel. 412345687, e-mail: centrum@centrumbusko.pl	powiat
2.	jędrzejowski	Ośrodek interwencji kryzysowej	ul. Okrzei 49B, 28-300 Jędrzejów (miejsca interwencyjne ul. Armii Krajowej 9, 28-300 Jędrzejów)	tel. 413863600, e-mail: pcprjedrzejow@wp.pl	powiat
3.	kazimierski	Ośrodek interwencji kryzysowej	ul. Partyzantów 29, 28-500 Kazimierza Wielka	tel. 41350236, 413502328, e-mail: pcpr@powiat.kazimierzaw.pl	powiat
4.	konecki	Ośrodek interwencji kryzysowej	ul. Spółdzielcza 3, 26-200 Końskie	tel. 412604970, 413728406 wew. 105, 695033384, e-mail: kryzys.powiatkonecki@wp.pl	powiat
5.	m. Kielce	Centrum interwencji kryzysowej Caritas Diecezji Kieleckiej, Schronisko dla kobiet doznających przemocy	ul. Urzędnicza 7b, 25-729 Kielce	tel. 413664847 (telefon całodobowy), 784531622, e-mail: cik.kielce@caritas.pl	ponadlokalny, teren całego kraju

Lp.	Powiat	Nazwa jednostki	Adres jednostki	Numer telefonu/e-mail	Zasięg działalności
6.	m. Kielce	Ośrodek interwencji kryzysowej i psychoterapii przy Świętokrzyskim Centrum Profilaktyki i Edukacji	ul. Jana Nowaka Jeziorańskiego 65, 25-432 Kielce	sekretariat Ośrodka Interwencji Kryzysowej tel. 413676788, 413676302 wew. 23, e-mail: scpie@profilaktyka.com , gkrpa@psychoterapia24.com	województwo świętokrzyskie
7.	m. Kielce	Ośrodek interwencji kryzysowej (SOW)	ul. Wesoła 51, 25-363 Kielce	tel. 413681867, Telefon Zaufania: 413681867, e-mail: poradnictwo.rodzinne@mopr.kielce.pl	teren całego kraju
8.	m. Kielce	Punkt interwencyjno-konsultacyjny specjalistycznego ośrodka wsparcia dla osób doświadczających przemocy domowej (PIK)	ul. Olkusa 18, 25-852 Kielce	tel. 413661052, Telefon Zaufania: 195 13; Telefon zaufania dla osób w kryzysie emocjonalnym: 195 25, e-mail: pik.przemoc@mopr.kielce.pl	teren całego kraju
9.	pińczowski	Ośrodek interwencji kryzysowej	ul. Żwirki i Wigury 40, 28-400 Pińczów,	tel. 413573575 wew. 3, e-mail: oik@pinczow.net	powiat
10.	skarżyski	Powiatowy ośrodek interwencji kryzysowej	Plac Floriański 1, 26-110 Skarżysko - Kamienna,	tel. 412530023, 412521953 wew. 16, e-mail: poik.sko@wp.pl	powiat
11.	starachowicki	Ośrodek pomocy rodzinie Stowarzyszenie Pomoc Rodzinie „Przystań”	Aleja Armii Krajowej 28, 27-200 Starachowice (Galeria „Skałka” - I piętro)	tel. 882560397, Dyżur Telefonu Zaufania: 412740997, e-mail: przystan.starachowice@wp.pl	powiat
12.	włoszczowski	Zespół interwencji kryzysowej	ul. Wiśniowa 10, 29-100 Włoszczowa	tel. 413944993, 504754393, e-mail: biuro@pcprwloszczowa.pl , pik@pcprwloszczowa.pl	powiat

Źródło: Opracowanie ROPS na podstawie rejestru prowadzonego przez ŚUW.

Punkt interwencji kryzysowej (PIK)

Lp.	Powiat	Nazwa jednostki	Adres jednostki	Numer telefonu/e-mail	Zasięg działalności
1.	kielecki	Punkt interwencji kryzysowej	ul. Centralna 9, 26-080 Mniów	tel. 885557122, e-mail: irena@mniow.pl	gmina
2.	konecki	Punkt interwencji kryzysowej	Armii Krajowej 22, 26-200 Końskie	tel. 413727920, e-mail: mgops.konskie@op.pl	gmina
3.	ostrowiecki	Punkt interwencji kryzysowej	ul. Świętokrzyska 22, 27-400 Ostrowiec Świętokrzyski	tel. 412499408	-
4.	sandomierski	Punkt interwencji kryzysowej	ul. Mariacka 1, 27-600 Sandomierz	tel. 158323160 wew. 21, e-mail: pik@ops.sandomierz.pl	gmina

Lp.	Powiat	Nazwa jednostki	Adres jednostki	Numer telefonu/e-mail	Zasięg działalności
5.	skarżyski	Punkt interwencji kryzysowej	ul. Sikorskiego 10, 26-110 Skarżysko-Kamienna	tel. 412520336, e-mail: mops@kis-skarzysko.pl	gmina
6.	skarżyski	Punkt interwencji kryzysowej	ul. E. Peck 9a 26-130 Suchedniów,	tel. 412543092, e-mail: mgopssuchedniow@hotmail.pl	gmina
7.	starachowicki	Punkt interwencji kryzysowej	ul. Majówka 21a 27-200 Starachowice	tel. 412745757, 533053322, e-mail: pik@cus.starachowice.eu	gmina

Źródło: Opracowanie ROPS na podstawie rejestru prowadzonego przez ŚUW.

Punkt konsultacyjny

Lp.	Powiat	Nazwa jednostki	Adres jednostki	Numer telefonu/e-mail	Zasięg działalności
1.	buski	Punkt konsultacyjny dla osób uzależnionych i współuzależnionych	ul. Zaścianek 2, 28-136 Nowy Korczyn	tel. 413771081	gmina
2.	buski	Punkt konsultacyjny	Tuczępy 37, 28-142 Tuczępy	tel. 413533144, e-mail: gops@tuczepy.pl	gmina
3.	jędrzejowski	Rodzinny punkt informacyjno-konsultacyjny ds. uzależnień i przemocy domowej	ul. Cmentarna 7A, 28-313 Imielno	tel. 413851299, e-mail: gopsimielno@poczta.onet.pl	gmina
4.	jędrzejowski	Powiatowy punkt wsparcia rodziny	ul. Okrzei 49B, 28-300 Jędrzejów	tel. 413863600, e-mail: pcprjdrzejow@wp.pl	gmina
5.	jędrzejowski	Punkt konsultacyjno-informacyjny ds. uzależnień	ul. 11-go Listopada 26, 28-300 Jędrzejów	tel. 663347448, 692794036	gmina
6.	jędrzejowski	Filia punktu konsultacyjno-informacyjnego ds. uzależnień dla osób z niepełnosprawnościami dotkniętych problemem uzależnienia od alkoholu w poradni rehabilitacyjnej	ul. 11-go Listopada 113b, 28-300 Jędrzejów	tel. 663347448, 692794036	gmina
7.	jędrzejowski	Punkt informacyjno-konsultacyjny	ul. Jaszowskiego 3a 28-366 Małogoszcz	tel. 413855386, e-mail: malogoszcz_mgops@poczta.onet.pl	gmina
8.	jędrzejowski	Punkt konsultacyjny	ul. Kardynała Wyszyńskiego 4, 28-340 Sędziszów	tel. 797255946, e-mail: sekretariat@mgopssedziszow.pl	gmina
9.	jędrzejowski	Punkt konsultacyjny ds. uzależnień i przemocy	Słupia 2a, 28-350 Słupia	tel. 413816034, e-mail: gops@slupia.pl	gmina
10.	jędrzejowski	Punkt konsultacyjny ds. uzależnień i przemocy domowej	ul. Plac Wolności 12, 28-305 Sobków	tel. 413871031, 413871037, 413871022, e-mail: sekretariat@sobkow.pl	gmina

Lp.	Powiat	Nazwa jednostki	Adres jednostki	Numer telefonu/e-mail	Zasięg działalności
11.	kazimierski	Rodzinny punkt konsultacyjno-informacyjny ds. przemocy i uzależnień	ul. Partyzantów 4, 28-500 Kazimierza Wielka	tel. 413521931, 413521922, e-mail: mgops@kazimierzawielka.pl	gmina
12.	kazimierski	Punkt konsultacyjny ds. uzależnień i przemocy	Rynek 16, 28-520 Opatowiec	tel. 413527050, e-mail: gops_opatowiec@poczta.onet.pl	gmina
13.	kielecki	Punkt konsultacyjny dla osób doświadczających przemocy	ul. Wolności 4, 26-010 Bodzentyn	tel. 413115541, e-mail: mgops@bodzentyn.ugm.pl	gmina
14.	kielecki	Punkt konsultacyjny dla osób uzależnionych i współuzależnionych	Stara Wieś 28, 26-010 Bodzentyn (w budynku ośrodka zdrowia)	Dyżur specjalisty: sobota godz. od 9.00 do 12.00	gmina
15.	kielecki	Punkt konsultacyjny dla osób uzależnionych i współuzależnionych	ul. Rynek Górny 11, 26-010 Bodzentyn (budynek Biblioteki Publicznej)	Dyżur specjalisty: czwartek godz. od 15.00 do 18.00	
16.	kielecki	Punkt konsultacyjny	ul. Białe Zagłębie 1, 26-060 Chęciny	tel. 413151054	gmina
17.	kielecki	Punkt konsultacyjny dla osób uzależnionych i członków rodzin z problemem alkoholowym i narkomanii oraz osób dotkniętych przemocą	ul. Chopina 25, 26-021 Daleszyce	tel. 413072478	gmina
18.	kielecki	Punkt konsultacyjny	ul. Sienkiewicza 11b, 26-021 Daleszyce	tel. 413072478 , e-mail:	gmina
19.	kielecki	Punkt konsultacyjny CUS	ul. Łysicka 11, 26-008 Górnio	tel. 413023392, e-mail: cus@cusgorno.pl	gmina
20.	kielecki	Punkt konsultacyjny	ul. Strażacka 12, 26-070 Łopuszno	tel. 413914282, e-mail: gops@gops-lopuszno.pl	gmina
21.	kielecki	Gminna komisja profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych i narkomanii	ul. Spokojna 2, 26-001 Masłów	tel. 413110870, 413110060, e-mail: profilaktyka@maslow.pl	gmina
22.	kielecki	Punkt konsultacyjny ds. uzależnień i przeciwdziałania przemocy	ul. Urzędnicza 11a 26-085 Miedziana Góra	tel. 413031970, e-mail: ops_mgora@poczta.onet.pl	gmina
23.	kielecki	Punkt konsultacyjny	ul. Kielecka 9, 26-026 Morawica	tel. 413014041, e-mail: ops_morawica@wp.pl	gmina
24.	kielecki	Punkt konsultacyjny	ul. Szkolna 30, 26-015 Pierzchnica	tel. 413538018, 413538046, e-mail: urzed.gminy@pierzchnica.pl	gmina
25.	kielecki	Punkt konsultacyjny	ul. Ogrodowa 2, 26-067 Strawczyn	tel. 601292571, e-mail: jus22@o2.pl	gmina

Lp.	Powiat	Nazwa jednostki	Adres jednostki	Numer telefonu/e-mail	Zasięg działalności
26.	kielecki	Punkt konsultacyjny ds. przeciwdziałania przemocy	ul. Spacerowa 8 a 26-050 Zagnańsk	tel. 413113135 , e-mail: sekretariat@gopszagnansk.pl	gmina
27.	konecki	Punkt informacyjno-konsultacyjny dla osób uzależnionych i współuzależnionych od alkoholu	ul. Partyzantów 3 26-200 Końskie	tel. 413723991	powiat
28.	konecki	Punkt informacyjno-konsultacyjny dla osób i rodzin z problemem uzależnień, współuzależnienia oraz dotkniętych problemem przemocy	Ruda Maleniecka 105a, 26-242 Ruda Maleniecka	tel. 413731591, e-mail: gopsruda@poczta.onet.pl	gmina
29.	konecki	Punkt informacyjno-konsultacyjny ds. rozwiązywania problemów alkoholowych, przeciwdziałania narkomanii, przeciwdziałania przemocy	Słupia 30A, 26-234 Słupia	tel. 413911222, e-mail: gopsslupia@tlen.pl	gmina
30.	konecki	Punkt konsultacyjny	ul. Marszałka Józefa Piłsudskiego 132A, 26-220 Stąporków	tel. 511134635, 533391691, 413724797, e-mail: mgops@mgops-staporkow.pl	
31.	opatowski	Punkt konsultacyjny dla osób z problemem alkoholowym i ich rodzin	Plac Obrońców Pokoju 34, 27-500 Opatów	tel. 158681325, e-mail: stankowska@umopatow.pl	gmina
32.	opatowski	Powiatowy punkt konsultacyjno-doradczy	ul. Sienkiewicza 17, 27-500 Opatów	tel. 158684409, e-mail: pcpr.opatow@poczta.onet.pl	powiat
33.	opatowski	Ośrodek profilaktyki uzależnień „RAVENA”	Wojciechowice 50, 27-532 Wojciechowice	tel. 509844295, e-mail: basiakolasa@vp.pl	gmina
34.	ostrowiecki	Punkt konsultacyjny	ul. Jana Kilińskiego 49L, 27-400 Ostrowiec Świętokrzyski	tel. 412651038, e-mail: dk@ugb.pl	gmina
35.	ostrowiecki	Psychologiczny punkt konsultacyjny	ul Rynek 24, 27-425 Waśniów	tel. 412646029, e-mail: gops@wasniow.pl	gmina
36.	pińczowski	Punkt konsultacyjny	Kije 16, 28-404 Kije	tel. 413568009, e-mail: urząd@kije.pl	gmina
37.	pińczowski	Punkt informacyjno-konsultacyjny ds. uzależnień i przemocy	Michałów 115, 28-411 Michałów	tel. 413565243, 413565250, e-mail: michalow@op.pl , gops.michalow@op.pl	gmina
38.	pińczowski	Punkt konsultacyjny	ul. Złota 7, 28-400 Pińczów	tel. 413572432, e-mail: mgops@pinczow.com.pl	gmina
39.	sandomierski	Punkt pomocy dla osób uzależnionych od alkoholu i ich rodzin	ul. Krakowska 4, 27-640 Klimontów	tel. 158661006, e-mail: opsklimontow@poczta.onet.pl	gmina
40.	sandomierski	Punkt konsultacyjny porad specjalistycznych dla osób uzależnionych od alkoholu i ich rodzin	Obrazów 120, 27-641 Obrazów	tel. 158365150, e-mail: opsobrazow@poczta.onet.pl	gmina

Lp.	Powiat	Nazwa jednostki	Adres jednostki	Numer telefonu/e-mail	Zasięg działalności
41.	sandomierski	Punkt poradnictwa specjalistycznego	ul. Mickiewicza 34, 27-600 Sandomierz	tel. 156441010 wew. 344, e-mail: pcpr_sandomierz@op.pl	powiat
42.	sandomierski	Punkt edukacyjno-konsultacyjny	ul. Mariacka 1, 27-600 Sandomierz	tel. 158328413, e-mail: pek.sandomierz@gmail.pl , psyche.sand@gmail.com	gmina
43.	sandomierski	Punkt konsultacyjny	Wilczyce 174 27-612 Wilczyce	tel. 158377226, e-mail: opswilczyce@poczta.onet.pl	gmina
44.	skarżyski	Punkt konsultacyjny dla osób uzależnionych i współuzależnionych oraz osób doznających przemocy	VI Wieków Bliżyna 2, 26-120 Bliżyn	tel. 412541326, e-mail: gopsblizyn@hotmail.pl	gmina
45.	skarżyski	Punkt konsultacyjny	Kamionki 60, 26-140 Łączna	tel. 412548479, e-mail: gopslaczna@hotmail.pl	gmina
46.	starachowicki	Punkt konsultacyjny	ul. Złota 6, 27-200 Starachowice	tel. 412748806 , e-mail: sekretariat@pcpr.staracowice.pl	powiat
47.	staszowski	Punkt konsultacyjny	Łubnice 66a, 28-232 Łubnice	tel. 158659243, e-mail: ops.lubnice@op.pl	gmina
48.	staszowski	Punkt konsultacyjno-informacyjny	ul. Zrębińska 33a, 28-230 Połaniec	tel. 158650115, 158650563, e-mail: pomagamy@polaniec.pl	gmina
49.	staszowski	Punkt pomocy osobom doznającym przemocy	ul. Szkolna 4, 28-200 Staszów	tel. 158665075, e-mail: pcpr@staszowski.eu	powiat
50.	staszowski	Punkt pomocy osobom doznającym przemocy i przestępstw	ul. Wschodnia 13, 28-200 Staszów	tel. 158643263 wew. 243, e-mail: ops.staszow@post.pl	gmina
51.	staszowski	Punkt konsultacyjny	ul. Opatowska 34, 28-225 Szydłów	tel. 413545158 , e-mail: gops@szydlow.pl	gmina
52.	włoszczowski	Punkt konsultacyjny do spraw uzależnień i przeciwdziałania przemocy w rodzinie	ul. Spółdzielcza 12B, 29-120 Kluczewsko	tel. 447814854	gmina

Źródło: Opracowanie ROPS na podstawie rejestru prowadzonego przez ŚUW.

Inne instytucje i organizacje udzielające pomocy osobom doznającym przemocy domowej

Lp.	Powiat	Nazwa jednostki	Adres jednostki	Numer telefonu/e-mail	Zasięg działalności
1.	buski	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie	ul. Bohaterów Warszawy 120, 28-100 Busko-Zdrój	tel. 412345686, e-mail: centrum@centrumbusko.pl	powiat

Lp.	Powiat	Nazwa jednostki	Adres jednostki	Numer telefonu/e-mail	Zasięg działalności
2.	jędrzejowski	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie	ul. Okrzei 49B, 28-300 Jędrzejów	tel. 413863600, e-mail: pcpriedrzejow@wp.pl	powiat
3.	kazimierski	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie	ul. T. Kościuszki 12, 28-500 Kazimierza Wielka	tel. 413502338, 413502336, e-mail: pcpr@powiat.kazimierzaw.pl	powiat
4.	kielecki	Punkt konsultacyjny i ośrodek mediacji	ul. Sienkiewicza 11b 26-021 Daleszyce	tel. 413072478	gmina
5.	kielecki	Punkt porad prawnych	Plac Staszica 9, 26-021 Daleszyce	tel. 413171693, 413171694	gmina
6.	kielecki	Punkt porad prawnych	ul. Czarnowska 59, 26-065 Piekoszków (przy GOPS)	tel. 413063181	gmina
7.	kielecki	Centrum asystentury społecznej	ul. Warszawska 25a, 25-512 Kielce	tel. 664713394	
8.	kielecki	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie	ul. Wrzosowa 44, 25-211 Kielce	tel. 412001701, e-mail: sekretariat@pcprkielce.pl	powiat
9.	konecki	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie	ul. Spółdzielcza 3, 26-200 Końskie	tel. 413728406, 412604970, e-mail: sekretariat@koneckipcpr.pl	powiat
10.	m. Kielce	Stowarzyszenie „Rodzina Bez Przemocy”	ul. Słoneczna 9, 25-731 Kielce	tel. 413676360	gmina
11.	m. Kielce	Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie	ul. Studzienna 2, 25-544 Kielce	tel. 413312524, e-mail: mopr@mopr.kielce.pl	powiat
12.	opatowski	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie	ul. Sienkiewicza 17, 27-500 Opatów	tel. 158684392, e-mail: pcpr@pcpropatow.pl	powiat
13.	ostrowiecki	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie	ul. Świętokrzyska 22, 27-400 Ostrowiec Świętokrzyski	tel. 412499408, e-mail: sekretariat@pcpr.ostrowiec.pl	powiat
14.	ostrowiecki	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej	ul. Świętokrzyska 22, 27-400 Ostrowiec Świętokrzyski	tel. 412767600	gmina
15.	pińczowski	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie	ul. Zacisze 5, 28-400 Pińczów	tel. 413576001 wew. 302, 303, e-mail: pcpr@pinczow.pl	powiat
16.	pińczowski	Punkt nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego oraz nieodpłatnej mediacji	ul. Zacisze 5, 28-400 Pińczów	tel. 413576001 wew. 271, e-mail: poradyprawne@pinczow.net	powiat
17.	sandomierski	Punkt poradnictwa specjalistycznego	ul. Mickiewicza 34, 27-600 Sandomierz	tel. 156441010 wew. 344, e-mail: pcpr_sandomierz@op.pl	powiat
18.	skarżyski	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie	Plac Floriański 1, 26-110 Skarżysko-Kamienna	tel. 412521953, e-mail: sekretariat@pcprskarzysko.pl	powiat

Lp.	Powiat	Nazwa jednostki	Adres jednostki	Numer telefonu/e-mail	Zasięg działalności
19.	skarżyski	Stowarzyszenie Społeczne „Wzajemna Pomoc”	ul. Legionów 122d/409, 26-110 Skarżysko-Kamienna	tel. 412533063	gmina
20.	starachowicki	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie	ul. Radomska 70, 27-200 Starachowice	tel. 412748866, 412748806, e-mail: pcpr.starachowice@autograf.pl	powiat
21.	staszowski	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie	ul. Szkolna 4, 28-200 Staszów	tel. 158643058, e-mail: pcpr@staszowski.eu	powiat

Źródło: Opracowanie ROPS na podstawie rejestru prowadzonego przez ŚUW.

Punkt pomocy osobom pokrzywdzonym przestępstwem

Lp.	Powiat	Nazwa jednostki	Adres jednostki	Numer telefonu
1.	buski	Punkt pomocy osobom pokrzywdzonym przestępstwem w Busku Zdroju	ul. Boczna 6a, 28-100 Busko-Zdrój	tel. 790560429, 531581641
2.	jędrzejowski	Punkt pomocy osobom pokrzywdzonym przestępstwem w Jędrzejowie	ul. Armii Krajowej 9, 28-300 Jędrzejów	tel. 530677153
3.	konecki	Punkt pomocy osobom pokrzywdzonym przestępstwem w Końskich	ul. Łazienna 13A, 26-200 Końskie	tel. 531615241
4.	m. Kielce	Ośrodek pomocy osobom pokrzywdzonym przestępstwem w Kielcach	Al. IX Wieków Kielc 8/22	tel. 531618359
5.	opatowski	Punkt pomocy osobom pokrzywdzonym przestępstwem w Opatowie	ul. Sienkiewicza 13/6, 27-500 Opatów	tel. 790560421
6.	ostrowiecki	Punkt pomocy osobom pokrzywdzonym przestępstwem w Ostrowcu Świętokrzyskim	ul. Sienkiewicza 63, 27-400 Ostrowiec Świętokrzyski	tel. 790560420
7.	pińczowski	Punkt pomocy osobom pokrzywdzonym przestępstwem w Pińczowie	ul. Klasztorna 4, 28-400 Pińczów	tel. 790560429
8.	sandomierski	Punkt pomocy osobom pokrzywdzonym przestępstwem w Sandomierzu	ul. Dobkiewicza 8A, 27-600 Sandomierz	tel. 790560421
9.	skarżyski	Punkt pomocy osobom pokrzywdzonym przestępstwem w Skarżysku Kamiennej	ul. 1-go Maja 49, 26-110 Skarżysko-Kamienna	tel. 531615241
10.	starachowicki	Punkt pomocy osobom pokrzywdzonym przestępstwem w Starachowicach	ul. Majówka 20, 27-200 Starachowice	tel. 790560420
11.	staszowski	Punkt pomocy osobom pokrzywdzonym przestępstwem w Staszowie	ul. Opatowska 31, 28-200 Staszów	tel. 530677153
12.	włoszczowski	Punkt pomocy osobom pokrzywdzonym przestępstwem we Włoszczowie	ul. Sienkiewicza 31, 29-100 Włoszczowa	tel. 502743439

Źródło: Opracowanie ROPS na podstawie rejestru prowadzonego przez ŚUW.

Schroniska dla osób w kryzysie bezdomności, noclegownie, ogrzewalnie

Lp.	Powiat	Nazwa jednostki	Adres jednostki	Numer telefonu
1.	buski	Noclegownia dla Osób Bezdomnych	ul. Kościuszki 2a, 28-100 Busko-Zdrój	tel. 41 370-51-00
2.	buski	Schronisko dla Osób Bezdomnych i Zagrożonych Bezdomnością	Świniary 25, 28-131 Solec-Zdrój	tel. 41 377-63-25 kom. 608-676-627 kom. 734-210-365
3.	buski	Schronisko z Usługami Opiekuńczymi w Nizinach	Niziny 66a, 28-142 Tuczępy	tel. 41 260-71-37 kom. 661-967-852
4.	kazimierski	Schronisko dla Osób Bezdomnych i Zagrożonych Bezdomnością	Morawiany 2, 28-512 Bejsce (schronisko z usługami opiekuńczymi)	tel. 41 351-10-23
5.	kielecki	Stowarzyszenie MONAR Centrum Pomocy Bliźniemu MARKOT w Komórkach	Komórki 91, gm. Daleszyce, 26-015 Pierzchnica	tel. 41 202-03-22
6.	kielecki	Schronisko dla Osób Bezdomnych w Dębskiej Woli	ul. Szlachecka 164, 26-026 Morawica	tel. 600-445-823
7.	kielecki	Schronisko dla Kobiet Ofiar Przemocy w Wiernej Rzece	Wierna Rzeka 21, 26-065 Piekoszków	tel. 41 306-47-59 kom. 539-696-754
8.	konecki	Schronisko dla Osób Bezdomnych	ul. Niekańska 12, 26-220 Stąporków	tel. 41 260-71-16 kom. 695-295-400
9.	m. Kielce	Ogrzewalnia/Świetlica w Ośrodku Interwencyjno-Terapeutycznym MOPR	ul. Żniwna 4, 25-419 Kielce	tel. 41 311-11-17
10.	m. Kielce	Noclegownia dla Bezdomnych Mężczyzn	ul. Żeromskiego 36a, 25-370 Kielce	tel. 41 361-44-85
11.	m. Kielce	Schronisko dla Osób Bezdomnych w Przytulisku im. Jana Pawła II	ul. Sienna 5, 25-725 Kielce	tel. 41 366-07-34 kom. 508-834-453
12.	m. Kielce	Schronisko dla Bezdomnych Mężczyzn im. św. Brata Alberta	ul. Żeromskiego 36a, 25-370 Kielce	tel. 41 361-44-85
13.	m. Kielce	Schronisko dla Kobiet Caritas Diecezji Kieleckiej	ul. Urzędnicza 7b, 25-729 Kielce	tel. 41 366-48-47
14.	opatowski	Schronisko dla Osób Bezdomnych z Usługami Opiekuńczymi	Lipowa 11, 27-500 Opatów	tel. 15 868-25-33
15.	opatowski	Schronisko dla Kobiet i Mężczyzn	Wąworków 34, 27-500 Opatów	tel. 888-210-924
16.	opatowski	Schronisko Przemienienia Pańskiego	Jankowice 38, 27-530 Ożarów	tel. 512-698-734
17.	opatowski	Schronisko dla Osób Bezdomnych z Usługami Opiekuńczymi „Betsaida”	Jankowice 38b, 27-530 Ożarów	tel. 512-698-734
18.	ostrowiecki	Noclegownia dla Osób Bezdomnych	ul. Jana Samsonowicza 80, 27-400 Ostrowiec Świętokrzyski	tel. 41 276-76-00 kom. 697-161-816
19.	sandomierski	Schronisko dla Bezdomnych Mężczyzn	ul. Trześniowska 13, 27-600 Sandomierz	tel. 15 644-55-85
20.	skarżyski	Noclegownia	ul. Wileńska 34, 26-110 Skarżysko-Kamienna	tel. 41 253-27-09
21.	starachowicki	Noclegownia dla Bezdomnych Mężczyzn	ul. Radomska 53, 27-200 Starachowice	tel. 41 274-71-92

Źródło: Opracowanie ROPS na podstawie rejestru prowadzonego przez ŚUW.